Digitized in 2006
by
Thrinaina Informatics Ltd, Secunderabad, A.P., India.
(http://www.thrinaina.com)

From the original owned by
Sundarayya Vignana Kendram
and its partner Institutions

as part of the
British Library Endangered Archives Programme
supported by the
Lisbet Rausing Charitable Fund

Except for individual research purpose
any reproduction should be made with
written permission from the

Sundarayya Vignana Kendram,
1-8-1/B/25/A, Bagh Lingampally, Hyderabad - 500 044
Andhra Pradesh, India

COPYRIGHT STATEMENT

The copyright laws of the United States (Title 17, United States Code) and of India (Copyright Act of 1957) govern the making of photocopies or other reproductions of copyrighted material including foreign works under certain conditions. In addition, the United States extends protection to foreign works by means of various international conventions, bilateral agreements, and proclamations.

Under certain conditions specified in the laws, libraries and archives are authorized to furnish a photocopy or other reproduction. One of these specified conditions is that photocopy or reproduction is not to be used for any purpose other than private study, scholarship, or research. If a user makes a request for, or later uses, a photocopy or reproduction for purposes in excess of "fair use," that user may be liable for copyright infringement.

These institutions reserve the right to refuse to accept a copy order if, in their judgment, fulfillment of the order would involve violation of the copyright laws of the United States or India.

జగన్నాథశర్మ, వేమూరి

శ్రీసూర్య పురాణము

పిఠాపురము, 1927

Record no. 714

Jagannāthaśarma, Vēmūri

Śrīsūrya purāṇamu

Piṭhāpuramu, 1927

Record no. 714

SUNDARAYYA VIGNANA KENDRAM
1-8-1/B/25/A, Bagh Lingampalli
Hyderabad – 500 044, Andhra Pradesh, India

జగన్నాథశర్మ, వేమూరి.

శ్రీసూర్య పురాణము / వేమూరి జగన్నాథశర్మ విరచితము, గిడుగు వేంకటసీతాపతి పంతులుగారిచే సంశోధితము.- 1. కూర్పు.- పిఠాపురము : విద్వజ్జన మనోరంజనీ ముద్రాక్షరశాల, 1927.

2, 5, 6, 134, 2 p. :port. ;21 cm.

Record no. 714

Jagannāthaśarma, Vēmūri.

Śrīsūrya purāṇamu / Vēmūri Jagannāthaśarma viracitamu, Giḍugu Vēṅkaṭasītāpati pantulugāricē saṃśōdhitamu.- 1. kūrpu.- Piṭhāpuramu : Vidvajjana Manōrañjanī Mudrākṣaraśāla, 1927.

2, 5, 6, 134, 2 p. :port. ;21 cm.

Record no. 714

35 mm microfilm
Image placement: IA (IIA) IB IIB Date filming began:

శ్రీ సూర్య పురాణము.

బ్రహ్మశ్రీ

వేమగారి జగన్నాథశర్మ

విరచితము.

మహారాజశ్రీ గిడుగు వేంకటసీతాపతి పంతులుగారిచే

సంశోధితము.

మొదటికూర్పు 1000 ప్రతులు.

పిఠాపురము

శ్రీ విద్వజ్జన మనోరంజనీ ముద్రాక్షరశాల

1927.

All rights reserved by the author.

వెల 12 అణాలు.

With the best compliments of the author
September 27

శ్రీ సూర్య పురాణము

బ్రహ్మశ్రీ

వేమూరి జగన్నాథశర్మ

విరచితము.

మహారాజశ్రీ గిడుగు వేంకటసీతాపతి పంతులుగారిచే

సంశోధితము.

మొదటికూర్పు. 1000 ప్రతులు.

పిఠాపురము

శ్రీ విద్వజ్జన మనోరంజనీ ముద్రాక్షరశాల.

1927.

All rights reserved by the author

వెల 12 అణాలు.

-500 044.

బ్రహ్మశ్రీ వేమూరి జగన్నాథశర్మగారు

1927

ఉపోద్ఘాతము

———:o:———

అష్టాదశోపపురాణములలో నొక్కటి యగుసూర్యపురాణము నిరంతరపఠనీయ మగుసద్గ్రంథము. సూర్యుఁడు ప్రత్యక్షదైవమనియుఁ, ద్రిమూర్త్యాత్మకుఁడనియు, వేదత్రయస్వరూపుఁ డనియు భారతదేశవాసులు భావించెదరు. వేదపురాణాదు లాదిత్యుని బహువిధములఁ గీర్తించుచున్నవి. భానుదేవుఁడు కానరానిదివసము దుర్దిన మనిచెప్పఁబడును. హైందవస్త్రీలలోఁ బలువురు సూర్యదేవునిదర్శనము లేనినాఁ డుపవసించెదరు. సూర్యభగవాను నారాధించి యనేకులు కుష్ఠరోగవిముక్తులైనట్లును, అంధులు మరలఁ గన్నులను గాంచినట్లును దృష్టాంతములు గలవు.

అవలంబరహిత మగు ననంతాంతరాళమున గ్రహసార్వభౌముఁడై స్వశక్తిచే నిలువఁబడియుండుటయేకాక నిరంతరచలనస్వభావంబులగు భూమ్యాద్యనేకలోకము లధఃపతితములు గాకుండుట కాధారభూతుండై స్వకీయమగు మహత్తరతేజమును వలసినరీతి నాయాగోళముల కిచ్చుచుఁ బరమోపకారియై యొప్పుచున్న దివ్యప్రభాభాసమానుం డగునాదిత్యుండు ప్రత్యక్షప్రభావసంపన్నుం డగుదేవుండని మనవారు దలంచుటయం దాశ్చర్య మేమి యున్నది?

సూర్యకిరణములవలన ననేకోపయోగములు గలుగుచున్న వనియు, ననేకరోగము లుపశమించుచున్నవనియుఁ బ్రకృతిశాస్త్రజ్ఞులు వ్రాయుచున్నారు. చిరకాలముక్రిందటఁ జచ్చిపడియున్నజంతువులు కొన్ని సూర్యరశ్మి సోఁకఁగానే మరలఁ జైతన్యము నొంది జీవయాత్ర సాఁగించుకొనుచున్నట్లు పాతపుస్తకములలోఁ జదువుచునేయున్నాము.

ఇట్టిమహామహిమగల సూర్యదేవునిప్రభావము శ్రీసూర్యపురాణమున గీర్వాణభాషయందు వర్ణింపఁబడి యున్నది. అది యోఢ్రభాషలోనికిఁ బరివర్తింపఁబడి యుండ, దానిని దద్భాషావిదులును, ననేకాంధ్రగ్రంథకర్తలును, గంజాముజిల్లా ఛత్రపురవాస్తవ్యులును నగు బ్ర. శ్రీ వేమూరి జగన్నాథశర్మగారు మృదుమధురశైలిని దెలుఁగు వచనమునకుఁ దెచ్చి యాంధ్రలోకమునకుఁ బరమోపకారమును గావించియున్నారు. ప్రస్తుతజనాభిప్రాయమునుబట్టి విషయము సుబోధమగుపొంటె నచ్చటచ్చట విసంధి యొనర్పఁబడియున్నది.

ఈ గ్రంథమున సూర్యదేవునిమహిమలేకాక యనేక రాజాధిరాజుల మనోహర చారిత్రములును, స్త్రీల కుపయోగించు పాతివ్రత్యాదిసద్గుణబోధకంబు లగు కథలును, ననేకనీతుల నుద్బోధించువిషయములును, అష్టాదశసిద్ధులు మొదలగునుపయుక్తంబు లగురహస్యంబులును, మఱియు ననేకంబులగు మహత్తరవిషయంబులును వివరింపఁబడి యున్నవి.

ఆంధ్రమహాజనులేకాక ముఖ్యముగా విద్యాశాఖాధికారులును, ఉపాధ్యాయవర్యులును గ్రంథకర్తగారియుద్యమము నాదరించి యేతత్పుస్తకమును విద్యార్థులకుఁ బఠనీయగ్రంథముగా నేర్పఱిచి కోమలంబులగు బాలురహృదయక్షేత్రములయందు దీనం జెప్పఁబడియున్న యుద్విషయంబు లెల్ల భక్తిసత్ప్రవర్తనాదిసద్భావబీజంబులతో నాటుకొనునట్లొనర్తురేని వారిపురోభివృద్ధికి మార్గదర్శకు లగుటయేకాక గ్రంథకర్తగారిపరిశ్రమమునకును దగినఫలము నొడఁగూర్చువారగుదురని భావించుచున్నాను.

పిఠాపురము
29-8-27.

న డ కు దు టి వీ ర రా జు.

విజ్ఞాపనము.

ఆర్యులారా!

నేను తొల్లి రచియించిన “అష్టాదశపురాణసారసంగ్రహ” మనుగ్రంథమునఁ గాలమును ప్రధానముగాఁ దలంచి దానివిలువను జదువరులకుఁ గొంత తెలుపుచుచేసియుంటిని. మనము చేయు ప్రతికార్యమునకును గొంతకాల మవసరము. అట్టికాలము సూర్యునివలనఁ గలుగుచున్నది. ఆసూర్యునివలననే తెలియఁబడుచున్నది. కావున నాసూర్యుఁడే సర్వప్రపంచమునకును పెద్దగడియారమువంటివాఁడు. ఆయన లేకున్నఁ గాలపరిమాణమును దెలియుటకు వేఱుసాధనము లేకుండును. ఆదివాకరునిసంచారమునుబట్టియే యిటీవల మనవారు కాలమును తెలిసికొనుటకు జలయంత్రములను, వాలుకాయంత్రములను, గడియారములను కనిపెట్టిరి. ఇప్పుడు ఇవి యన్నియుఁ, గాలపరిమితిని దెలియుట యెల్లరకును అవసర మని చెప్పుటకు సాక్ష్యముగానున్నవి.

ఇంతియేకాక సూర్యుఁడు మేఘములచే నావరింపఁబడి జనులకుఁ గానరాకుండుదినములలో ఉదయమధ్యాహ్నసాయంకాలములయందు వెలుతు రేకరీతిగా నుండుటచే నెంతవేళ యయినదియుఁ దెలిసికొనలేక, వారు తమనిత్యకృత్యములను నెఱవేర్చుకొనుట కసమర్థులగుచున్నారు. ఇది యందఱకును దెలిసినవిషయమే.

సూర్యునివెలుతురైనయెండ సమస్తజీవరాసులకును నవసరము. అది యెట్లనఁగా, వెలుతురు లేకున్న జనులు తమపనులు చేసికొనలేరు

ఎండ లేకున్న నారోగ్యభాగ్యము ననుభవింపలేరు సరేకదా, వారియారోగ్యముగూడఁ జెడును. జంతువులును నటులే బాధలుపొందును. చెట్లు పెరుఁగవు. గడ్డి పుట్టదు. ఇందువలన నౌషధములకుఁ బనికి వచ్చు పలువిధము లగుమూలికలు పెరుఁగక నశించును. సస్యములు పెరుఁగక, పండకపోవును. ఈకారణములవలన మానవులకును, పశుపక్షిమృగాదులకును ఆహారము లేకపోవును. ఇట్లు జంగమస్థావరాత్మకమైన సమస్తజీవులును నశించును. కావున సూర్యునివలనఁ గలుగుమేలు "ఇంతంత" యని చెప్పఁజాలము.

సూర్యుఁడు లేకున్న వర్షము లుండవు. పద్మినీపతి యగుసూర్యుఁడు తనకిరణజాలములవేఁడిమివలన సముద్రము, నదులు మొదలగు జలాశయములందలినీటిని మఱుఁగునట్లు చేసి, యావిరిరూపముగా మార్చి, ఆకసమునకు నాకర్షించును. ఆయావిరికి నచ్చటఁ జల్లనిగాలి సోఁకుటచే నది ఘనీభవించి మేఘముగా మాఱును. అట్టిమేఘములనుండియే వర్షరూపమున మరల మనకు జలము కలుగుచున్నది. ఈజలము వలననే సస్యములు పెరిగి ఫలించుట, కసవుపుట్టుట, చెట్లు వృద్ధిపొందుట మొదలగు లాభములు లోకములకుఁ గలుగుచున్నవి. కావున సూర్యుఁడు లేకున్న సృష్టియే సున్న యని స్థిరపఱుచుటకు సందియము లేదు.

బ్రహ్మవిష్ణుమహేశ్వరులసృష్టిస్థితిలయము లను మూఁడుశక్తులును సూర్యునియందు ప్రత్యక్షముగాఁ గానఁబడుచుండుటచేతనే యాయనకుఁ ద్రిమూర్తిస్వరూపుఁ డనుపేరు సార్థక మైనది. సృష్టిచేయుశక్తి యొక్కటిమాత్రము బ్రహ్మయందును బాలించుశక్తిమాత్రము శ్రీమహావిష్ణువునందును, సంహరించుశక్తిమాత్రము, శ్రీసదాశివునియందును నున్నవి. కాని, ఆమూఁడుశక్తులును సూర్యునియం దున్న

దనుటకు సందియములేదు. కావుననే జనులు పూజింపవలసిన పంచదేవత లనఁబడు "ఆదిత్యం, అంబికాం, విష్ణుం, గణనాథం, మహేశ్వరం" అనునైదుగురు ముఖ్యదేవతలలో నాదిత్యునిపేరు మొదటఁ జెప్పఁబడియున్నది. త్రిమూర్తులు మనకుఁ గానరాకున్నను, ఈసూర్యుఁడు ప్రత్యక్ష మగుచుండుటచే ఈయనను పూజించుటవలన నా మువ్వురను పూజించినఫలము మనకుఁ ద్వరలో లభించును. ఈదేవుని పూజలో ముఖ్యమయినవి అర్ఘ్యము, నమస్కారము. వానిని సమర్పించినంతమాత్రమున నాయన ప్రీతుఁడై, భక్తులకామ్యము లొడఁగూర్చుచుండును.

సృష్టి, స్థితి, లయములకుఁ గారణుఁడైనట్టియుఁ, బరమదయాళుఁడైనట్టియు, భక్తిశ్రద్ధలతో నమస్కరించినంతమాత్రమున జనులకోర్కెలను నెఱవేర్చునట్టియుఁ, దనసంచారముచే దివారాత్రములను గలిగించుచున్నట్టియుఁ, దనకిరణరూపము లగునారోగ్యామృతధారలను లోకములందు ప్రసరింపఁజేయుచున్నట్టియు, శ్రీసూర్యభగవానునిఁ బూజించుట, ధ్యానించుట, ఆయనకథలను వినుచుండుట నరులకు ముఖ్యవిధి యని యోచించియే, శ్రీకృష్ణద్వైపాయనుఁ డనునామాంతరము గల శ్రీవేదవ్యాసులవారు పదునెనిమిది మహాపురాణములను రచించియు, వేదములను విభజించియు, వానిసారమును పంచమవేదమనుపేర భారతముగా వ్రాసియు, తృప్తినొందక, శ్రీసూర్యపురాణమనునుపపురాణమును వ్రాసిరి. అదియు సంస్కృతభాషలో వ్రాయఁబడియుండుటచే, జనసామాన్యమునకు నందరానిమ్రానిపండువలెనున్నది. ఇటీవల నుత్కళపండితులలో నొకఁడగు శ్రీగోపీనాథమిశ్రో గారు, ఆపురాణమును వారిభాషలోనికి దర్జుమాచేసి యచ్చొత్తించిరి. తెలుఁగున నీపురాణ మిదివఱకు వ్రాయఁబడియున్నట్లు కానఁబడదు.

నే సేవనికిఁ బూనుకొని, వచనముగా వ్రాయఁబడినయెడల, స్త్రీబాలురకు సులభముగా బోధ్య మగు నను నభిప్రాయముతో వ్రాసితిని. విషయమును జనసామాన్యమునకుఁ దెలుపుటయే నాముఖ్యాభిప్రాయము గాని, పాండిత్యప్రకర్షము కాదు. కావున నిందలి తప్పుల నెన్నక యొప్పులనే గ్రహింపఁ జదువరులను బ్రార్థించుచున్నాను.

మఱియు నీగ్రంథమునందు ప్రతిమనుజునికిని నవసరమగు లోకజ్ఞానముతో సంబంధించినవిషయము లనేకములు చేర్చి వ్రాయుటచే దీనిని స్కూలుఫైనలుకుఁగాని ఇంటర్ మిడియెట్ పరీక్షకుఁ బోవువిద్యార్థులకుఁ గాని బాహ్యవాచకముగా నుపయోగించిన వారలకు మంచిజ్ఞానము కలుగు నని హూణవిద్యాశిక్షయందు నలుబదిసంవత్సరము లనుభవము గలనాయభిప్రాయము. ఈనాయుద్దేశమును నెఱవేర్ప విద్యాధికారులను బ్రార్థించుచున్నాను.

ఛత్రపురము.
28—8—1927.

ఇట్లు గ్రంథకర్త,
వేమూరి జగన్నాథశర్మ.

అభిప్రాయము.

M. R. Ry.

Rao Saheb G. V. Ramamurty Pantulu Garu,
Retired History Lecturer: Rajah's College,
Parlakhemidi,

Writes:—

అష్టాదశపురాణసారము తెలుగున వచనముగా రచించిన శ్రీ వేమూరి జగన్నాథశర్మగారు ఓఢ్రభాషలో నున్న సూర్యపురాణము తెలుగుచేసి తెలుగువారికి వందనీయులైనారు. ఈవచనకావ్యములో కొంతభాగము జదివిచూచినాను; రచన సాఫుగానే ఉన్నది; భాష మొత్తముమీద "గ్రాంథికమే" అయినా సుబోధమే. చదువుటకు, చదివి వినిపించుటకు అనుకూలముగా ఉన్నది. రచనాసౌష్ఠవముకన్న కథలోని వింతలే పాఠకులకు కౌతుకము ఎక్కువగా కలుగజేయగలవని నమ్ముతాను. ఇదివఱకు నేను కని విని ఎఱుఁగని ముచ్చట్లు ఎన్నో ఈపురాణమం దున్నవి. ఇతరపురాణములు ఏఉద్దేశముతో తెలుగువారు చదువుతున్నారో ఆఉద్దేశముతోనే ఈసూర్యపురాణముకూడా చదివితే వారికోరిక తప్పకుండా నెరవేరుతుంది.

పర్లాకిమిడి.
16-3-1926.

గిడుగు వేంకటరామమూర్తి

విషయసూచిక.

దేవతాస్తోత్రము

		పుట.
	ప్రథమాధ్యాయము	
1	సూర్యపురాణమునకు ఉత్పత్తి	౧
2	సూర్యునిజననము	,,
3	సూర్యుఁడు ఆదిత్యుఁడగుట	౩
4	ఆదిత్యుఁడు రక్కసుల నోడించుట	౪
5	రక్కసులు సూర్యునిబాధించుట	౫
	ద్వితీయాధ్యాయము.	
6	సృష్టిప్రక్రియ	౬
7	సంజ్ఞాదేవివివాహప్రయత్నము	౭
8	ఆదిత్యునివివాహము	౮
9	సూర్యునిసంతతి	౯
	తృతీయాధ్యాయము.	
10	వైవస్వతమనువంశము	౧౦
11	ఇళపురుషుడగుట	,,
12	సుద్యుమ్నుఁడుస్త్రీయగుట	,,
13	సుద్యుమ్నుఁడు మరలపురుషుడగుట	౧౧
14	పృషధ్రుఁడుశూద్రత్వమునుపొందుట	,,
15	నాభాగుడురాజగుట	౧౪
16	భనందనుడురాజగుట	,,

61 యమునికి శాపము కలిగినవిధము ౬౬
62 సూర్యునితేజము తగ్గుట ౬౭
63 సూర్యునికి అశ్వనీకుమారులు కలుగుట ౬౮
64 యముఁడు దండధరుం డగుట ,,
65 యమి నది యగుట ,,
66 అశ్వనీకుమారులు వైద్యు లగుట ౬౯
67 సావర్ణి మను వగుట ,,
68 శని గ్రహ మగుట ,,
69 సంయమనిపురవర్ణనము ౭౦
70 పాపములు, వానికిశిక్షలు ౭౧

అష్టమాధ్యాయము.

71 శని మందగామి ౭౩
72 భూగమనము ౭౪
73 గ్రహగమనములు ౭౬
74 కాలపరిమాణము ౭౭
75 కాలమానము ,,
76 ఇంగ్లీషుకాలమానము ,,
77 యుగప్రమాణము ౭౮
78 దేవమానము ౭౮
79 బ్రహ్మమానము ,,
80 శని గురుకులవాసముచేయుట ౭౯
81 బృహస్పతి శనిదృష్టికి భయపడుట ౮౨
82 వీరబాహునిపుత్త్రు డదృశ్యుడగుట ౮౩
83 శిశువుమొండెము పూలసజ్జలో కానబడుట ౮౪

84 శని బృహస్పతినిరక్షించుట ౮౫

నవమాధ్యాయము.

85 ఏల్నాటిశని ౮౭
86 వీరసేనమహారాజుచరిత్రము ౮౮
87 పాంచాలచక్రవర్తి వీరసేనునికి ముత్యాలహార మిచ్చుట ౯౩
88 సంజయుఁ డనుసేవకునివృత్తాంతము ౯౪
89 పాంచాలచక్రవర్తిప్రతిజ్ఞచేయుట ౯౫
90 వీరసేనపాంచాలాధిపులుకిరాతరాజుతో కలయుట ౯౬
91 వీరసేనుఁడుసామంతరాజులనుకలయుట ౯౮
92 వీరసేనుడుతనపట్టపురాణివార్తవినుట ౯౯
93 కిరాతరాజువీరసేనపాంచాలాధిపులనుతనపురికిదోడ్కొనిపోవుట ౧౦౦
94 కిరాతరాజుప్రతిజ్ఞ ,,
95 వీరసేనుడుతనభార్యతో సంభాషించుట ౧౦౧
96 శనినిపూజింపవలెననిరాజురాణితో చెప్పుట ౧౦౨
97 వీరసేనుడుశనినిపూజించుట ౧౦౬
98 వీరసేనునియుద్ధసన్నాహము ౧౦౭
99 వీరసేనుడుకిరాతరాజతనూజనుపరిణయమగుట ,,
100 కిరాతనృపతికన్యకనప్పగించుట ౧౧౦
101 వీరసేనుడుపాంచాలపతినివీడ్కొల్పుట ౧౧౧
102 వీరసేనునికిసుపుత్త్రుడుద్భవించుట

దశమాధ్యాయము.

103 ఆదిత్యునిమహిమాభివర్ణనము ౧౧౩
104 అర్కదైత్యోపాఖ్యానము ౧౧౪
105 రక్కసుడుమునులనుబాధించుట ౧౧౫

106 సూర్యునికోపోపశమనము ౧౧౭

ఏ కా ద శా ధ్యా య ము.

107 రాజ్యవర్ధనోపాఖ్యానము ౧౧౯
108 రాజ్యవర్ధనుడువానప్రస్థమునకుబోవతీర్మానించుట ౧౨౦
109 రాజ్యవర్ధనుడుసుతునిపట్టభద్రునిచేయసమకట్టుట ౧౨౨
110 విప్రులుభాస్కరునారాధించుట ,,
111 రాజ్యవర్ధనునిశోకము ౧౨౩
112 రాజ్యవర్ధనుడుప్రజలఆయువునువృద్ధినొందించుట ౧౨౪

ద్వా ద శా ధ్యా య ము.

113 ఉమామహేశ్వరసంవాదము ౧౨౫
114 అష్టాదశసిద్ధులు ౧౨౬
115 నవవిధభక్తులు ౧౨౭
116 షడ్విధముక్తులు ౧౨౮
117 నారదుడుఉత్తరదిక్కునకుపోవుట ,,
118 దేవర్షి అందలిజనులనుశపించుట ౧౨౯
119 నారదుడాదిత్యునిదర్శించుట ౧౩౦
120 నారదునకు కుష్ఠువ్యాధి సంభవించుట ౧౩౧
121 ఉత్తరదిక్కుజనులుకుష్ఠురోగవిముక్తులగుట ౧౩౨
122 ఫలశ్రుతి ౧౩౩
123 శ్రీసూర్యస్తోత్రము—శ్లోకము ౧౩౪

శ్రీమద్గురుచరణారవిందాభ్యాంనమః

శ్రీమహాలక్ష్మీగణపతయేనమః

శ్రీమహాత్రిపురసుందర్యైనమః

—♦ విఘ్నేశ్వరస్తోత్రము ♦—

శ్లో. శుక్లాంబరధరం విష్ణుం శశివర్ణం చతుర్భుజం
ప్రసన్నవదనం ధ్యాయే త్సర్వవిఘ్నోపశాంతయే.

—♦ సరస్వతీస్తవము ♦—

శ్లో. సరస్వతి నమస్తుభ్యం వరదే కామరూపిణి
విద్యారంభంకరిష్యామి సిద్ధిర్భవతుమేసదా.

—♦ ఆదిత్యస్తుతి ♦—

శ్లో. ఉదయగిరిముపేతం భాస్కరం పద్మహస్తం
సకలభువననేత్రం మూత్నరత్నోపధేయం
తిమిరకరిమృగేంద్రం బోధకం పద్మినీనాం
సురవరమభివాద్యం సుందరం విశ్వరూపం.

—♦ వ్యాసనుతి ♦—

చ. ప్రాంశుపయోదనీలతనుభాసితు నుజ్జ్వలదండధారుఁ బిం
గాంశు సటాచ్ఛటాభరణు నాగమపుంజపదార్థతత్త్వని
స్సంశయకారుఁ గృష్ణమృగచర్మకృతాంబరకృత్యు భారతీ
వంశవివర్ధనుం ద్రిదశవందితు సాత్యవతేయుఁ గొల్చెదన్.

శ్రీమద్గురుచరణారవిందాభ్యాం నమః

శ్రీమహాలక్ష్మీగణపతయే నమః

శ్రీమహాత్రిపురసుందర్యై నమః

శ్రీ సూర్యపురాణము

ప్రథమాధ్యాయము

శ్రీసూర్యపురాణమునకు ఉత్పత్తి

ఒకనాఁడు సకలజగత్కారణకర్తలును, ఆదిదంపతులు నగు శ్రీ ఉమామహేశ్వరులు తమనిలయ మగు రజతాద్రి యనంబరగు కైలాసగిరియందలి తమదివ్యభవనంబున సుఖాసీనులై మృదుమధురవచనాలాపంబుల నిష్టాగోష్ఠి సలుపుచుండఁగా, పార్వతి పరమేశ్వరునితో నిట్లనెను. "ఓ ప్రాణనాథా! శ్రీసూర్యపురాణమును వినవలె నని చాలకాలమునుండి యుత్సాహము కలదు. దానిని నాకు సవిస్తరముగా సెలవిచ్చి, మనస్సంతృప్తిని కలిగింపుఁ" డని ప్రార్థించెను. అది విని శ్రీమహేశ్వరుఁ డిట్లానతిచ్చెను—"ఓ దేవి! నీవతిరహస్య మైన విషయమును వినఁగోరితివి. అయినను అది లోకోపకారార్థ మడిగితివి గాన తప్పక చెప్పెదను. దీనిని వినుటవలన సమస్తరోగములును మనోవాక్కాయకర్మజన్యపాపములును నశించును. సమస్తవాంఛలును సిద్ధించును. కావున చెప్పెదను. శ్రద్ధతో వినుము.

శ్రీసూర్యునిజననము

ఓ హైమవతీ! సృష్టికిపూర్వము, స్వర్గమర్త్యపాతాళాది పదునాల్గుభువనములును, ఎనుబదినాల్గులక్షలజీవరాసులును ప్రళయజలము

లో మునిఁగియుండఁగా దట్టమైన చీకటి యాప్రపంచమునం దంతటను వ్యాపించియుండెను. అటుల కొన్ని యుగములు గడచెను. అంతట ఆద్యంతములు లేని ఒకపెద్దగ్రుడ్డు జన్మించెను. అది ఎట్లు పుట్టెనో, యెచ్చటనుండి వచ్చెనో, ఎవరికిని తెలియకుండెను. సువర్ణచ్ఛాయగల ఆయండమునుండి కొంతకాలమునకు గొప్పతేజోరాశియుఁ బరబ్రహ్మస్వరూపుఁడును నగు శ్రీసూర్యభగవానుఁడు పైకి వెడలెను. ఆయనవలననే ఈప్రపంచ మంతయు క్రమక్రమముగా సృష్టిచేయఁబడెను. అది యెట్లనఁగా ఆ తేజస్సునుండి "ఓం"కారము వెలువడెను. ఆ మహానాదమునుండి మొట్టమొదట భూలోకము, పిమ్మట భువర్లోకము, తరువాత సువర్లోకము జన్మించెను. ఈ మహావ్యాహృతులకే సూర్యునిస్వరూపమని పేరు. 'ఓం'కారమందలి అకార ఉకార మకారములే ఇట్లు ముల్లోకములై వ్యాపించెనని నమ్మవలెను. పిమ్మట ఈముల్లోకములనుండియు క్రమముగా మహర్లోకము, జనలోకము, తపోలోకము, సత్యలోకము కలిగెను. ఈయేడుభువనములును శ్రీసూర్యభగవానునిశరీర మని యోచింపవలెను. ఆయనశరీరముయొక్క స్థూలరూపము లిట్టి వని తెలికొనుము." అని చెప్పఁగా విని గౌరి శంభునిఁ జూచి యిట్లడిగెను. "స్వామీ! అట్టితేజోరాశియు, నిరాకారుఁడు నగుపరబ్రహ్మము రూపమును ధరించి భార్యను వివాహమై సంతానవంతుఁ డెట్లయ్యెను?"

సూర్యుఁడు ఆదిత్యుఁడగుట

"ఓ సఖి! వినుము ఆ తేజోరాశి యగు పరబ్రహ్మము తనదక్షిణభాగమునుండి యొకపురుషుని, వామభాగమునుండి యొకస్త్రీని జన్మింపఁజేసి వారిని దంపతులుగా నొనర్చెను. తనకుడిప్రక్కనుండి పుట్టుటచే ఆపురుషునకు దక్షుఁ డనియు, ఆస్త్రీకి వామ అనియు నామ

కరణము లొనర్చి సృష్టిచేయు మని వారితో చెప్పఁగా వా రన్యోన్య ప్రీతులై యిష్టానుసారము కేళీవినోదములు సలుప నామె గర్భవతియై పదియవమాసమున దివ్యసుందరి యగుపుత్త్రికను గనెను. ఆమెకు అదితి యని పేరిడిరి. ఆమె కశ్యపబ్రహ్మను బెండ్లియాడి తేజోరాశి యైన సూర్యుని వంశమున ఒకపుత్త్రుని గనెను. ఆబాలునకే ఆదిత్యుఁ డని పేరు. ఈశిశువు గర్భమున నుండఁగా అదితి పెక్కువ్రతములు, ఉపవాసములు చేయుచుండుటఁ జూచి ఆమెభర్త యగు కశ్యపుఁడు "ఆశిశువును చంపుదువు" అని గద్దించుచుండెనఁట. అందువలన ఆశిశువునకు ఆకాశవాణి మార్తాండుఁ డని నామకరణ మొనర్చెనఁట. కావున పరమతేజోరాశి యగు పరబ్రహ్మ మగు సూర్యుఁడు నిరాకారుఁ డయ్యును అవయవధారణం బొనర్చి దేవతాస్వరూపుఁడై అదితి కశ్యపులకు పుత్త్రుఁడై జన్మించి, ఆదిత్యుఁడు, మార్తాండుఁడు, అనునామములు వహించెను. కశ్యపుఁ డాబాలుని కెనిమిదవయేట ఉపనయన మొనర్చి వేదవేదాంగాది సకలవిద్యలను ధనుర్వేదమును నభ్యసింపఁజేసెను. మఱియు నాదంపతులకు పెక్కుసంతానమును కలిగెను. వారలకు దేవత లని పేరు.

—♦ ఆదిత్యుఁడు రక్కసుల నోడించుట ♦—

ఈకశ్యపునకు వేఱొకభార్య యగు దితియందు పలువురుకొడుకులు కలిగిరి. వారికి దైత్యు లని పేరు. సపత్నీపుత్త్రు లగుటచే దేవతలకును, దైత్యులకును సహజ మగు పరస్పరవైరము కలిగి అది క్రమక్రమముగా వృద్ధినొందుచుండెను. అదితిపుత్త్రులలో నొకఁడగు ఇంద్రుఁడు స్వర్గమునకు రాజగుట నోర్వలేక దైత్యు లందఱును గలసి యొకప్పుడు దాడివెడలి దేవతలతో యుద్ధము చేసి వారిని గెలిచి పాఱఁద్రోలి, వారిలోకమును ఆక్రమించుకొని వారు నిలుచుటకు తావు

లేకుండఁ జేసిరి. వారికి చెందవలసిన హవిర్భాగములు దొరకకుండఁ జేసిరి. అందువలన ఇంద్రాదిదేవతలు తమతల్లి యగు అదితియొద్దఁ జేరి మొఱలిడఁగా, ఆమె వారల నూఱడించి తనపుత్త్రుఁడగు ఆదిత్యునిపరాక్రమ మెఱిఁగియుండుటచే నామె యాతనిఁ జేరఁబిలిచి యాతనిసోదరుఁడగు నింద్రునికి సాహాయ్య మొనర్పు మని యాజ్ఞాపింపఁగా, అయన ఇంద్రాదులతోఁగూడి దైత్యులతోఁ బోరాడెను. దైత్యులోడిపోయి కొందఱు పాతాళమునను, మఱికొందఱు సముద్రములోను దాఁగిరి. మిగిలినవారు రణమందు నిహతులైరి. ఇట్లు దైత్యులు పలువిధముల పలాయితులు కాఁగా ఆదిత్యుఁడు ఇంద్రునకు మరల స్వర్గరాజ్య మొసంగెను. అదిమొదలు ఇంద్రాదిదేవతలు మునుపటివలె స్వర్గమున నివసించుచు యజ్ఞాదులందు హవిర్భాగముల నొందుచు సుఖింపఁజొచ్చిరి.

—♦ రక్కసులు సూర్యుని బాధించుట ♦—

నాఁటివైరమును మఱువక అప్పుడు సముద్రమున దాఁగియుండిన రాక్షసులు నేఁటివఱకును సంధ్యాకాలములందు అనగా ఉదయమధ్యాహ్న సాయంకాలములందు దివాకరునిపై పగ సాధించుచున్నారు. వారిబాధలు తొలంగుటకొఱకే ఆయాసమయములందు ద్విజులు గాయత్రీమంత్ర మను బ్రహ్మాస్త్రముచే నభిమంత్రించి జలమును చల్లఁగా, ఆజలబిందువులు అగ్నిబాణములవలె పోయి ఆరాక్షసులకు తగులును. వానికి వెఱచి రక్కసులు మరల సముద్రమునఁ జొచ్చి దాఁగుచుందురు. వీరికి మందేహాసురు లని పేరు.

అని చెప్పఁగా విని ఉమాదేవి మహేశ్వరునిఁ జూచి "స్వామీ! ఈప్రపంచమందు సమస్తజీవులును ఎట్లు సృజింపఁబడిరో తెలుపుము" అని యడుగఁగా ఈశ్వరుఁ డిట్లు చెప్ప నారంభించెను.

ద్వితీయాధ్యాయము

—♦ సృష్టిప్రక్రియ ♦—

ఓ భవానీ! శ్రద్ధతో వినుము. పూర్వము, ఆ తేజోరాశియగు పరబ్రహ్మము తనపూర్వముఖమునుండి ఋగ్వేదమును, దక్షిణముఖమునుండి యజుర్వేదమును, పశ్చిమముఖమునుండి సామవేదమును, ఉత్తరముఖమునుండి అథర్వవేదమును సృజించెను. ఈ అథర్వవేదము సత్త్వతమోగుణయుక్తమై శాంతిక, మారణప్రయోగముల కుపయోగించును. ఋగ్వేదము రజోగుణప్రధానమైనది. యజుర్వేదము సత్త్వగుణప్రధానమైనది. పిమ్మట ఆ చతుర్ముఖుడు విశ్వరూపమున విజృంభించి, హుంకారశబ్దము జేయగా, ఆ ధ్వనినుండి మరీచిబ్రహ్మ జన్మించెను. ఆయనకు కశ్యపబ్రహ్మ జన్మించెను. దక్షునికి పదుమువ్వురు కన్యకలు జన్మించిరి. వారెవరనగా 1 అదితి, 2 దితి, 3 దనువు, 4 వినత, 5 కద్రువు, 6 క్రోధ, 7 రిష్ట, 8 ఇర, 9 మనువు, 10 తామ, 11 శ్యేని, 12 ఇళ, 13 ప్రథ యనువారు. కశ్యపఋషి, అదితియందు దేవతలను, దితియందు దైత్యులను, దనువునందు దానవులను, వినతయందు గరుడని, అనూరుని, యక్షులను, పక్షులను, కద్రువునందు సర్పములను, గంధర్వులను, మునులను కనెను. క్రోధయనునామెయందు నదులును, రిష్టయందు అప్సరసలును, ఇరయందు ఐరావతాదిమాతంగంబులును, తామ్రియందనేకకన్యకలును, శ్యేనియందు డేగలు పావురములు, చిలుకలు మొదలగు పక్షులును, ఇళయందు వృక్షాదులును, ప్రథయందు కీటాదులును జన్మించుటచే సృష్టి వెలసెను." అని శ్రీసదాశివుడానతీయగా ఆదిత్యుని వివాహచరిత్రము వినగోరెద నని పార్వతి యడిగెను.

—♦ సంజ్ఞాదేవి వివాహప్రయత్నము ♦—

ఇట్లుండ కొంతకాలమునకు దానవులలో మయుడను విశ్వకర్మ యొకడుండెను. ఆయనకు సంజ్ఞ యను నొకకుమార్తె యుండెను. ఆమె మిగుల దివ్యసుందరాంగియై యుండె. ఆమె గోళ్ళు నక్షత్రములవలె ప్రకాశించుచుండెను. పాదములు ఎఱ్ఱకలువలవలె రక్తచ్ఛాయ కలిగియుండెను. నడుము డమరుమధ్యభాగమువలెను, నల్లకలువరేకులవలె నిడుదలగు నేత్రములును, పూర్ణచంద్రునివంటిముఖమును, మన్మథుని ధనుస్సువంటి కనుబొమలును, తుమ్మెదలవలె నల్లనినునుపైన నిడుదలగు శిరోజములును కలిగి, రతీదేవివలె మిగుల సౌందర్యముతో బ్రకాశింపుచు, నవయౌవనవంతురాలై కేతకీపుష్పమువంటి శరీరచ్ఛాయ కలిగి యుండెను. అట్టికన్యారత్నమును జూచి ఆమెకు దగినవరు నెందును గానక తండ్రి విచారించుచుండెను. కొంతకాల మట్లన్వేషింపుచుండగా అదితికశ్యపులపుత్త్రుడగు ఆదిత్యుడామెకు దగినవరుండని యెంచి ఆయనకు గన్యనొసంగి వివాహముచేయ నిశ్చయించెను. ఆయుద్దేశముతో విశ్వకర్మ బయలుదేఱి సూర్యుని యొద్దకుబోయి ఆయనతో నిట్లు విన్నవించెను.

—♦ మయుడు సూర్యుని స్తుతించుట ♦—

"ఓ దివాకరా! నీవు దైత్యదానవుల రణరంగమున జయించిన పరాక్రమశాలివి. మిగుల తేజోవంతుడవు నీవంశ మతిపవిత్రమైనది. కావున నాపుత్త్రిక యగుసంజ్ఞకు దగినవరుడవగుదువని తలచి యిటవచ్చితిని." అని విశ్వకర్మ పలుకగా విని సూర్యుడు తనకు వివాహమవసరము లేదని చెప్పెను. ఆయన జననీజనకు లచ్చటికి విచ్చేయగా, మయుడు వారలతో అంతకుముందు నడచిన వృత్తాంత మంతయు జెప్పెను. వారును దమపుత్త్రునకు బలువిధం

ఖుల బోధించిరి. కాని ఆతఁ డెంతమాత్రమును వినఁడయ్యెను. అది చూచి మయుఁడు ఆదిత్యుని బహువిధముల నిట్లు స్తుతించెను. “ప్రచండకిరణములు గల మార్తాండా! నీవే జగత్తులకు ఈశ్వరుఁడవు. సృష్టిస్థితిలయకారణభూతుఁడవు. నీవలననే సమస్తజీవరాసులును పుట్టుట, పెరుఁగుట, నశించుట జరుగుచున్నది. సమస్తలోకములకును వెలుతురు నిచ్చుదాతవు. నీవు లేకున్న నీజగంబు లంధకారమయంబులై యుండును. అట్టి నిను వర్ణింప నే నెంతటివాఁడను. కరుణాసముద్రుఁడవగు నీవు నాయెడఁ బ్రసన్నుండవై నాకోరిక నంగీకరింపుము. ఇదిగో! నీకు శరణు అని ప్రార్థింపఁగా ఆదిత్యుఁడు కరుణించి, మయుని పుత్త్రిక యగుసంజ్ఞను పరిణయమగుట కంగీకరించెను.

ఆదిత్యునివివాహము

అందులకు మయుండు సంతుష్టాంతరంగుండై మిగుల సంతోషముతో నదితికశ్యపాదులయొక్కయు సూర్యునియొక్కయు ననుమతిని బొంది నిజమందిరమును జేరి, తనపితామహుఁ డగుబ్రహ్మచేఁ జంద్రతారాబలయుక్త మగునట్టియు, జామిత్రశుద్ధి కలిగినట్టియు, శుభతిథివారనక్షత్రయుక్తమయినట్టియు సుముహూర్తమును స్థిరపఱిపించి, అదితికశ్యపులకు శుభలేఖ నంపెను.

అది చూచి అదితికశ్యపులు మిక్కిలి ఆనందించి తమపుత్త్రునికిఁ దైలాభ్యంజనాదులు దీర్చి, శిరసున నవరత్నఖచిత నుగుకిరీటమును, ముంజేతులఁ గంకణములును, బాహువులందు భుజకీర్తులును, మెడయందు కౌస్తుభమణిపదకమును, ముత్యపుహారములను, వ్రేళ్లకు ఉంగరములను పెట్టించి మంచిముహూర్తమున సమస్తదేవతలతోడను విమానములపై నెక్కి దుందుభినాదంబులతోడను, అప్సరస్త్రీల నృత్యగీతాదులతోడను, బయలువెడలి మయునిదివ్యమందిరమునఁ జేరబోవు

చుండిరి. అచ్చట మయుఁడు తనపురమునఁ జలువపందిళ్లువేయించి, వానికి మేలుకట్లు కట్టించి పురవీథులందు కస్తూరికలయంపులఁ జల్లించి కదళీవృక్షములు, జెండాలు పాఁతించి రత్నదీపములు పెట్టించియు, తోరణములు కట్టించియుఁ బురము నలంకరించి, వివాహావేదిక నమర్చియుంచెను. పిమ్మట మయుఁడు తనబంధుమిత్రసహితుండై దివాకరుని నెదురుసన్నాహమహోత్సవముతోఁ దోడ్కొనిపోయి అల్లుని, నతని జననీజనకులను, వారితో విచ్చేసినబ్రహ్మేంద్రాదిదేవతలను, దివ్యమందిరముల విడియించెను. బ్రహ్మ వారలకుఁ బురోహితుఁడుగా నుండి వివాహమహోత్సవమును విధ్యుక్తముగా నెఱవేర్చెను. ఇట్లు శోభనమైనతరువాత మయుఁడు తనకూఁతును అల్లునితోఁగూడఁ దగినకట్నములు కానుకలు నొసంగి పంపెను. అంతట వారు మిగుల నానందముతో నిజమందిరమును బ్రవేశించిరి.

సూర్యునిసంతతి

అచ్చట వారు తమయిష్టానుసారము కేళీవినోదములు సలుపుచుండఁగాఁ గొంతకాలమునకు సంజ్ఞాదేవి గర్భమును ధరించి పదియవ మాసమున నొకపుత్త్రునిఁ గనెను. తండ్రి యతనికి వైవస్వతుఁ డని నామకరణ మొనర్చెను. సూర్యునికి వివస్వతుఁడను నామాంతర ముండెనుగాన, ఆయనకు జన్మించినవాఁ డగుటచే, బాలుఁడు వైవస్వతుఁ డయ్యెను. పిమ్మట మఱికొంతకాలమునకు యముఁ డనుపుత్త్రుఁడును, యమి యనుపుత్త్రికయు ఏకకాలమున జన్మించిరి. వీ రందఱును శుక్లపక్షచంద్రునివలె వృద్ధి నొందుచుండిరి” అనిచెప్పఁగా వారివంశములెట్లు వెలసెనని పార్వతి యడిగెను.

తృతీయాధ్యాయము

—♦ వైవస్వతమనువంశము ♦—

శ్రీసూర్యునిజ్యేష్ఠపుత్త్రుఁ డగు వైవస్వతుఁడు చిరకాలము తపస్సుచేసి దేవీప్రసాదమును బొంది శతరూప యను కన్యకను వివాహమై యనేకయాగములు చేసి ధర్మపరాయణుఁడై యెనమండ్రుపుత్త్రులను గనెను. వారెవ రనఁగా 1 ఇక్ష్వాకుఁడు 2 నాభాగుఁడు 3 దిష్టుఁడు 4 నరిష్యంతుఁడు 5 శర్యాతి 6 కరూషుఁడు 7 పృషధ్రుఁడు 8 ధృష్టుఁడు అనువారు. వీరు కలిగినపిమ్మటఁ దండ్రికి సంతుష్టి లేక మఱియొకపుత్త్రునిఁ గనవలె నని మైత్రావరుణుని ప్రీతికొఱకు కొకయజ్ఞముఁ జేసెను. అందు హోత లేదో యనాచార మొనర్చినందునఁ బుత్త్రిక గలిగెను. ఆబిడ్డకు ఇళ యని నామకరణముచేసిరి.

—♦ ఇళ పురుషుఁ డగుట ♦—

కాని పుత్త్రిక యగుటకు దుఃఖించి, మైత్రావరుణుని మిగుల స్తోత్రముచేయఁగా, ఆయన కరుణించి ఆబిడ్డను పుత్త్రునిఁగా మార్చెను. అప్పు డతనికి సుద్యుమ్నుఁ డని నామకరణముచేసిరి. ఇట్లుద్భవించిన తొమ్మండ్రుపుత్త్రులకును తండ్రి తనరాజ్యమును పంచి యిచ్చెను. వారు తమరాజ్యమును ధర్మముతోఁ బాలించుచుండిరి.

—♦ సుద్యుమ్నుఁడు స్త్రీ యగుట ♦—

వారిలో నొకఁ డగుసుద్యుమ్నుఁ డొకనాఁడు రుద్రవనమునకు వేటకుఁ బోయి యనేకమృగములను వేటాడుటఁ జూచి అందు ఈశ్వరునితోఁ గేళీవినోదములు సలుపుచున్న పార్వతి యతనిపై నలిగి స్త్రీత్వమును బొందునట్లు శాప మొసంగెను. ఆకారణమున సుద్యుమ్నుఁడు స్త్రీత్వమును బొంది తనపురమునకుఁ బోవ లజ్జించి అరణ్యమునఁ

బరిభ్రమించుచుండ, చంద్రునిపుత్త్రుఁ డగుబుధుఁడు ఆమెరూపలావణ్యాతిశయములనుజూచి మోహించి పరిణయముఁ జేసికొనెను. పిమ్మట నాసతీపతుల కొకపుత్త్రుఁడు జన్మించెను. వానికి పురూరవుఁ డని పేరు పెట్టిరి. ఇతఁడే కాలక్రమమున ప్రతిష్ఠానపురమున కభిషిక్తుఁడై చక్రవర్తి యయ్యెను. ఊర్వశి యను అప్సరసపలలోఁ దగిలినవాఁ డితఁడే.

—♦ సుద్యుమ్నుఁడు మరలఁ బురుషుఁ డగుట ♦—

ఈసుద్యుమ్నునకుఁ బార్వతి శాప మొసంగినప్పుడు, అతఁడు మిగుల దీనతతోఁ బార్వతీపరమేశ్వరులను వేఁడుకొనెను. ఈశ్వరుఁ డాతనిదీనాలాపములను విని కనికరించి పార్వతితో నిట్లనెను. «ఓసతీ! నీ వింత నిర్దయురాల వగుట తగదు" అది విని భవాని కరుణించి «నీ వొకపుత్త్రునిఁ గనినపిమ్మట నెప్పటియట్లు పురుషత్వమును బొందుదువు" అని తనశాపమును మరలించెను. కావున సుద్యుమ్నుఁడు మరలఁ బురుషరూపమును బొంది రాజ్యమునకుఁ జని పాలింపుచుండి, అశ్వమేధయాగములు పెక్కులు చేసెను.

—♦ పృషధ్రుఁడు శూద్రత్వమును బొందుట ♦—

వైవస్వతపుత్త్రులలో నొకఁడగు పృషధ్రుచక్రవర్తి రాజ్యమును చక్కఁగాఁ బాలించుచుండి యొకనాఁడు వేఁటకు బయలువెడలి ఘోరారణ్యమునకుఁ జని మృగములకొఱకు వెదకెను గాని యవి చిక్కకుండెను. అంతట నాతఁ డలసి ఆఁకలిదప్పుల సహింపలేక యొకచెట్టుక్రిందఁ గూర్చుండియుండఁగా మేయుచున్న హోమధేను వొకటి [illegible] వానిని జూచి చక్రవర్తి తనలోఁ దా నిట్లు చింతించెను. «అయ్యో! [illegible] విధి నేమందును? ఇట్టిదురవస్థలో నాకీహోమధేనువు దృశ్యమయ్యెను. దీనిని సంహరించిన గోహత్యాపాపము నన్నుఁ జుట్టుకొనును. చంపకున్న ఈభయంకరమగు క్షుద్బాధ

నోర్వలేకున్నాను. దీనిని జల్లార్చుటకు వేఱుసాధనము గానరాదయ్యెను. ఏమి చేయుదును. అన్నిపుణ్యములకన్నఁ దనప్రాణమును తాను కాపాడుకొనుట ముఖ్యమైనవిధికదా ? కావున దీనిని సంహరింపక తీఱదు" అని నిశ్చయించి, బాణమున శరము సంధించి విడువ నది తీవ్రసఁ బోయి గోవునకుఁ దగులఁగా నది చీత్కారధ్వనిఁ జేయుచు నేలఁ గూలెను. ఆశబ్దము విని సమీపమున, ఆశ్రమములో నున్న ఋషిపుత్త్రుఁడు వెంటనే పైకి వచ్చి సమీపమునఁ బడియున్న తనధేనువుశరీరము రక్తముతో నిండియుండుట కనిపెట్టి దుఃఖించి యిట్లువిచారించెను. "అయ్యో! ఎంతపాపము ! అడవిలోఁ గసవును మేయుచున్న యీయావు, ఏమిహాని యితరులకుఁ జేసెను. వృథాగా దీనిని వధించుటకు సాహసించిన పాపాత్ముఁ డెవరు? ఆదురాచారుఁ డెందుఁ బోయెను" అని నలుదిక్కులు పరికింపఁగా నొకచెట్టుక్రిందఁ జేతబాణము పట్టుకొని కూర్చుండియున్న పృషధ్రుఁడు కనఁబడెను. రాజును ఆఋషిపుత్త్రునిఁ జూచి లేచి వచ్చెను. అప్పుడు వారి కిట్లు సంభాషణ జరిగెను.

రాజు—అబ్బాయీ! నీ పే రేమి?

ఋషిబా—నన్నుఁ బ్రాభవ్యుఁ డందురు.

రాజు—నీ వెవరి పుత్త్రుఁడవు.

ఋషిబా—నేను అగ్నిహోత్రఋషి తనయుఁడను.

రాజు—ఋషిపుత్త్రుఁడ వయ్యును పరుషము లాడుచున్నావేమి?

ఋషిబా—(కన్నులెఱ్ఱజేసి వణఁకుచున్న దేహముతో) అయ్యో! ఎవఁడో మూర్ఖుఁడు మాహోమధేనువును బాణముచేఁ గొట్టిచంపెను.

రాజు—నేను మృగమను భ్రాంతిచే దీనిపై బాణము వేసితిని.

ఋషిబా—నన్ను ఈగోవునకుఁ గాపుంచి మాతండ్రిగారు సమిధలకై అరణ్యమునకుఁ జనిరి.

రాజు—అట్లయిన నీ వెందుంటివి?

ఋషిబా—ఓమూఢా! నే నిప్పుడే యాశ్రమములోనికి దాహము తీర్చుకొనఁబోయితిని.

రాజు—నీ విచ్చటనే యుండిన నీహత్య జరుగకపోవునే?

ఋషిబా—నేను లేకుండినమాత్ర మేల జరుగవలెను? నీవు మాహోమధేనువున్ జంతిపివి, గాన నాశాపమును పొందుదువు—నీవు నేఁటినుండి వేదవేదాంగాదిసమస్తవిద్యలను మఱచి చండాలుఁడ వగుదువు గాక !

రాజు—ఓవిప్రడింభకా ! ద్విజుల కిది యుచితము గాదు. నీ కింత కోప మేల? నాప్రతిశాపమును వినుము. (అని పదప్రక్షాళన మాచరించి, ఆచమించి శాప మిచ్చుటకు సిద్ధపడఁగా)

ఋషిబా—సిగ్గుమాలినవాఁడవై నాకు ప్రతిశాప మిచ్చెదవా? నాదెబ్బ చూడుము. (అని కొట్టబోవుచుండఁగా ఋషివనమునుండి మరలి అచ్చటికివచ్చి కోపోద్రేకముతో నున్నబాలునిఁ జూచి)

ఋషి—వత్సా ! శాంతింపుము ! శాంతింపుము ! క్రోధమును విడువుము. జీవులకుఁ గ్రోధమే పరమశత్రువు. ద్విజాతులకు శాంతమే భూషణము. అదే యిహపరలోకములందు సంపదల నొసంగును. కోపమువలనఁ దపఃఫలము నశించును. దానివలన నాయువు క్షీణించును. క్రోధమువలన జ్ఞానహాని కలుగును. దానివలననే జనులు నిర్ధను లగుదురు. క్రోధయుక్తులు దుఃఖమును పొందుదురు.. కావున గోపించుట తగదు. రాజు విష్ణుసమానుఁడు.

ఋషిబా—తండ్రిగారు ! ఈనృపుఁడు మాహోమధేనువును సంహరించెను.

ఋషి—పుత్రా ! అది ప్రమాదవశమున జరిగియుండును. తెలిసి చేసినచోఁ బాప మనుభవించును. పొరపాటయ్యేనేని దోష మతనికి లేదు. రాజనువాఁడు తనపాపములనే గాక రాజ్యమందలి ప్రజల పాపములనుగూడఁ బొందును. అతఁడే చంపఁబూనిన, రక్షించువారు మఱెవరు? దయ జనులకుఁ బ్రధానగుణము. దయగలవారు స్వర్గమును బొందుదురు.

రాజు—(ఋషికి నమస్కరించుచు) ఋషివర్యా ! మృగ మనుభ్రాంతిచే గోవుం జంపితిని. తెలియక మీయెడనపరాధ మొనర్చితిని. క్షమింపవేఁడుచున్నాను.

ఋషిబా—ఓయీ ! నేను అసత్యమాడి యెఱుఁగను. నే నాడినమాట వృథాపోదు. నీదారిని నీవు పొమ్ము.

అంతట ఋషి తనయునివెంటఁ దీసికొని తనయాశ్రమమునకుఁ బోయెను. పృషధ్రుఁడు అన్నత మాడినందున చండాలుఁడై తననగరము జేరి, మంత్రిబాంధవపురోహితులను రావించి వారలతోఁ దన వృత్తాంతమును జెప్పి రాజ్యమును బాలించుటకుఁ దనకర్హత లేదని చెప్పి, దానిని విడిచి తాను చండాలుఁడై చరించుచుండెను.

—♦ నాభాగుఁడు రాజగుట. ♦—

ఇట్లు రాజ్యమునకు రాజు లేకుండుటఁ జూచి మంత్రిపురోహితులాతనితమ్ముఁడగు నాభాగునిసింహాసనమునఁ గూర్చుండఁబెట్టి పట్టాభిషేక మొనర్చిరి. ఇతఁడు మిగుల సుందరుడును నవయౌవనుఁడునగుటచే భోగములం దాసక్తుఁడై యుండెను. ఇతనివెనుక ఈతనిపుత్త్రుఁ డగుభనందనుఁడు రాజయ్యెను.

—♦ భనందనుఁడు రాజగుట ♦—

పిమ్మట జననీజనకుల యనుమతిని భనందనుఁడు రాజ్యాభిషిక్తుఁడై ప్రజలను సుఖముగాఁ బాలింపుచుండెను. అతఁడు మిగుల

ధర్మశీలుఁడై అనేకయజ్ఞములు, ధర్మకార్యములు చేయుచుండెను. కొంతకాలమునకు నతనికి నొకపుత్త్రుఁడు జన్మించెను. ఆశిశువునకు వత్సప్రియుఁ డని పేరుపెట్టెను. ఇతఁడు క్రమక్రమముగాఁ బెరిఁగి పెద్దవాఁడై విద్యాబుద్ధులు నేర్చి తనబాహుపరాక్రమమువలన, కుజంభుఁడనురక్కసునిఁ దునిమి ముదావతి యనురాజకన్యను పరిణయమై మెప్పవడసి రాజ్యమేలెను" అని ఈశ్వరుఁడు చెప్పఁగా పార్వతి యిట్లనెను. "ఓనాథా ! ఇది కడు నద్భుతముగా నున్నది. ఇంద్రాదిదేవతలే రక్కసులను దునుమాడలేక ఓడిపోవుదురుగదా ! అట్టియంశములో మానవుఁ డయ్యును మానవాశనుని నాతఁ డెట్లు సంహరింపఁగలిగెను" అనఁగా విని పరమేశ్వరుఁ డిట్లు చెప్పెను.

చతుర్థాధ్యాయము.

—♦ బిందురథమహారాజుచరిత్రము. ♦—

"ఓప్రియసఖీ ! వినుము. ఆకాలమున బిందురథుఁ డనుచక్రవర్తి యొకఁడుండెను. అతనికి సునీతి, సుమతి యను ఇరువురు పుత్త్రులును, ముదావతి యనునొక పుత్త్రికయు నుండిరి. వారు ముప్పురును మిగుల రూపవంతులు, గుణవంతులు నై యుండిరి. వారిలో ముదావతిరూపలావణ్యాతిశయములందు సరిలేనిదై సంగీతసాహిత్యాదివిద్యలయందు మిగుల నేర్పరియై ప్రకాశించుచుండెను. బిందురథుఁడు ధర్మముగా రాజ్యమును పాలించుచుఁ బ్రజల యనురాగమునకుఁ బాత్రుఁడై యుండెను. ఇట్లుండ, ఆరాజోత్తముఁ డొకనాఁడు వేఁటాడఁబోయి నిబిడారణ్యముఁ జొచ్చి, మృగములను వెదకి వేఁటాడుచు నొక బిల

మును జూచెను. అది మిగుల విశాలముగను, గంభీరముగ నుండుటచే నాశ్చర్యపడి దానివృత్తాంతము తెలియఁగోరియుండఁగా, నొకఋషిపుంగవుఁడు తనవైపు నచ్చుచుండెను. ఆమహాత్ముని జూచి రాజు సంతోషముతో నెదురుగాఁ జని ఆయనకు నమస్కరించెను. ఆఋషి అతని నాశీర్వదించి యిట్లు ప్రసంగించెను.

ఋషి:—ఓయీ! నిన్ను నృపునిఁగా నెఱింగితిని. నీనామము దెలుపుము!

రాజు:—స్వామీ! నన్ను బిందురథుఁ డందురు.

ఋషి:—ఈఘోరారణ్యమునకు రాఁగత మేమి?

రాజు:—అయ్యా:—మృగయావినోదార్థ మిటు వచ్చితిని.

ఋషి:—సరే, బాగుగనే యున్నది. రక్కసులు సంచారమొనర్చుచుండు నిట్టి దారుణారణ్యమునకు రాదగునా? ఎట్లు సాహసించితివి?

రాజు:—ఋషివర్యా! ఏమి యిట్లు సెల విచ్చెదరు. మృగములరణ్యముననేగదా చిక్కును.

ఋషి:—ఇది సామాన్యమగు నడవికాదు. ఆబిలమును జూచితివా? అది మిగుల భయంకర మైనది.

రాజు—స్వామీ దానివృత్తాంతము సమగ్రముగా సెలవిండు. చూచుటకే భయంకరముగానున్నదే.

ఋషి—ఓరాజేంద్రా! నీవు పృథివీపతివి. ఈపృథివియందు నీ కగోచర మెద్దియుండును.

రాజు—ఋషివర్యా! నేనీప్రాంతమున కెన్నఁడును వచ్చియుండలేదు. కావున నిది నాకు వింతగాఁ దోఁచుచున్నది. తమరు తపోధనులు. తమ కెఱుంగనివిషయ ముండదు. దీనిని వ్యక్తపఱుపుఁడు.

ఋషి—నృపవరేణ్యా! చెప్పెద వినుము. ఈబిలము రసాతలము వఱకు వ్యాపించియున్నది. అం దొకదైత్యుఁ డున్నాఁడు. వాని పురమునకు నిదియే ద్వారము. వానికిఁ గుజుంభుఁ డని పేరు. వాఁ డీబిలద్వారమున వచ్చుచుండును. వానిపేరు ముల్లోకములవారికిని దెలియును. నీకుఁ దెలియకుండుట ఆశ్చర్యముగా నున్నదే?

రాజు—అయ్యా! వాని కట్టిపరాక్రమ మెట్లు కలిగెను?

ఋషి—సునందముసలమును ధరించి దానిసాహాయ్యమున లోకములను జయించెను.

రాజు—స్వామీ! సునందముసల మన నేమి? దానిని వాఁ డెట్లు సంపాదించెను?

ఋషి—దేవవిశ్వకర్మ చాలకాలము శ్రమపడి ముసల మను నొకయాయుధమును తయారుచేసెను. దానిని వాఁడు దొంగిలించుకొనిపోయి యసాధ్య మగుకార్యములను సాధించుచున్నాఁడు. దాని సహాయముననే వాఁ డీబిలము త్రవ్వి దానిద్వారా ఈభూలోకమునఁ బ్రవేశించి లోకముల నల్లకల్లోలము గావించుచున్నాఁడు.

రాజు—స్వామీ! వాఁ డొక్కఁడే ఇట్టిఘోరకృత్యముల సలుపుచున్నాఁడా?

ఋషి—రాజేంద్రా! వాఁడు మిగుల నజయ్యుఁడు. వానికి నపరిమితబలము లున్నవి. వానిసాహాయ్యమున వాఁడు పురందరుని గెలిచి స్వర్గమును, వాసుకిని గెల్చి నాగలోకమును జూఱగొని, ప్రస్తుతము భూలోకమును జయింపఁ బూనియున్నాఁడు. వానిపేరు తలంచినంతమాత్రమున నాశరీరము వణఁకుచున్నది. ఏలయన, వీఁడు మనవంటి మానవులను, గోవులను నిప్పులో వేసి కాల్చుకొని తినును. కావున నాకు భయ మగుచున్నది. నేఁ బోయెదను. నీవును గృహమును

జేరి జాగరూకతతో నుండుము.

రాజు—అయ్యా! భయ మేల? కొంచెము మాఁగుడు. మఱి యొకసందేహ మున్నది. ఇంద్రునివజ్రాయుధ మేమైనది? అతఁ డెట్లు పరాభవింపఁబడెను?

ఋషి—ఓనృపశిఖామణీ! వానిచేత నాముసల ముండఁగా నింద్రునివజ్రాయుధము గాని, విష్ణుసుదర్శనము గాని, ఈశ్వరునిశూలముగాని, వానికి లక్ష్యములేదు.

రాజు—అట్లయిన వానికి మరణము లేదా? సృష్టికర్త యగు బ్రహ్మకే చావు తప్పదే!

ఋషి—రాజోత్తమా! వినుము—కుజుంభుఁ డాముసలమును దొంగిలించినసంగతి విశ్వకర్మ తెలిసికొని అతఁ డిట్లు శపించెను. "ఓ దురాత్మా! నేను చాల శ్రమపడి తయారుచేసిన యాయుధమును దొంగిలించితివి. కాన దానిమూలమున నీకు మరణము కలుగును. దానిని స్త్రీ స్పృశించినంతమాత్రమున నాదినమునకు దానిబల ముడుగునుగాక!" ఈశాపముసంగతి వానికిఁ దెలియదు. కావున నీకీతెఱింగి నీవు సంచరింపుము. నేనుబోయెదను. అనిముని నిష్క్రమించెను.

—♦ ముదావతీహరణము ♦—

పిమ్మట రాజు వేఁట చాలించి పురమునకుఁ బోయి సభఁ జేరి తాను వినిన రక్కసునివృత్తాంతము తనబంధుమిత్రులకు, మంత్రిపురోహితులకు విశదముగాఁ జెప్పెను. ఆసభయందు ఆతనిపుత్త్రిలును, పుత్త్రికయగు ముదావతియు అవృత్తాంతమును విని ఆశ్చర్యమును పొందిరి.

అంతట నొకనాఁడు సాయంసమయమున నవయౌవనవంతురాలైన ముదావతి తనతోడిసఖులతోఁ గూడి పూలతోఁటయందు

విహరింపుచుండఁగా నెచ్చటనుండియో మరలి, ఆమార్గమునఁ బోవుచున్న కుజుంభుఁడు ఆమెచక్కఁదనము కనులారఁ జూచి మోహించి బలాత్కారముగా నామె నెత్తుకొని బిలద్వారమునఁ బోయి తనపురముఁ జేరెను. ఆమెతో నున్నసఖులు నగరుఁ జేరి తమసఖిని రక్కసుఁ డెత్తుకొనిపోయిన సంగతి రాణితో విన్నవించిరి. ఆమె మిగులదుఃఖించుచు వెంటనే రాజుతో మనవిచేయఁగా ఆయన విచారించి తనమంత్రిపురోహితులను రావించి ఆవార్త చెప్పఁగా వారును ఖిన్నులై, ఆరక్కసునిఁ బరిమార్చు సాధనమును విచారించుచుండిరి. అంతట ముదావతి యన్నలగు సునీతి సుమతు లనువారు తండ్రితో నిట్లు విన్నవించిరి—"తండ్రిగారూ! మాకు సెల వొసంగుఁడు. మేము పోయి రక్కసునిఁ మసిమాడి మాచెల్లెలిని గొనివచ్చెదము." అనఁగా విని సంతసించి రాజు వారలకు సెల వొసంగెను. అంతట వారు చతురంగబలసమేతులై కదలి బిలద్వారమునకుఁ బోవుచుండిరి.

—♦ ముదావతి రక్కసుని మోసగించుట ♦—

కుజుంభునిచేఁ బట్టఁబడిన ముదావతి యాకస్మికముగాఁ గలిగిన తనయాపదకు దుఃఖించుచు తనలోఁ దానిట్లు తలపోసెను. "అయ్యో! పాపపువిధి నాకిట్టియాపద దెచ్చెను! ఇప్పుడు నేనేమి చేయుదును. ఈ క్రూరరాక్షసునిచేఁ జిక్కితినే! ఎట్లుల వీనిబారినుండి తప్పించుకొందును! వీఁడు కామాతురుఁడై నన్ను బలాత్కారమునఁ బట్టెను. ఇతఁడు చెప్పినట్లు వినకున్న నాప్రాణములు దక్కవు. వీనిని జూచినంతమాత్రమున నాగుండె పగులుచున్నది. వీనిమాట కెదురాడిన నన్ను వెంటనే చంపి భక్షించును. కావున చతురతతో వీనికి మంచిమాటలు చెప్పి వీని మోసపుచ్చవలెను. అందుకు ధైర్య మవలంబించవలెను. నే నబలను. మఱియు ముగ్ధను. తల్లిదండ్రులను బంధువులను విడిచి

తిని. ఇట్టియవస్థలో నాకు ధైర్య మెట్లు కలుగును ? నాకేమి దిక్కు. ఈజగము లన్నిటికిని ప్రకాశము నొసంగి చీకటిని పోఁజిమ్మినయాసూర్యభగవానుఁడుదప్ప వేఱుశరణ్యులులేరు. కావున నాదివాకరునే వేఁడికొందును.” అని నిశ్చయించి చేతులు జోడించి అస్తమించుచున్న సూర్యునికి నమస్కరించి తనమదిలో నిట్లు స్తుతించెను— “ఓదివాకరా! ఈసర్వప్రపంచమునకును నీవే సాక్షివి. సమస్తజీవులు చేయుచున్న మంచిచెడ్డలను చూచుచుందువు. నీవంశమునఁ బుట్టిన నేనిట్టియాపదలో మునిఁగితిని. నాకన్యాత్వము చెడకుండఁ గాపాడి రక్షించుటకు నీదే భారము. నీవు తప్ప వేఱు రక్షకులులేరు. కావున నిన్నే శరణుసొచ్చితిని. రక్షింపుము, రక్షింపుము.” అని ప్రార్థింపఁగా నాసూర్యునియనుగ్రహమువలన నాకన్యక ధైర్యము గలిగి యిట్లు నిశ్చయించెను. “వీనిమాట కెదురాడిన నాకుం జావు తప్పదు. కాన నుపాయముతో వీనిని నమ్మించి వశపఱుచుకొందును.” అని తనమనమునఁ దీర్మానించుకొనెను.

అంతట నారక్కసుఁ డామెను నిజమందిరమునఁ జేర్చి శయనాగారమునఁదించి మధురపానీయం బొసంగి, యామెతో నిట్లు ప్రసంగించెను.

రక్క—ఓలలనామణీ! నీపే రేమి ? నీవెవరిబిడ్డవు ?

కన్యక—రాజేంద్రా! నేను బిందురథుని పుత్రికను. నన్నుముదావతి యందురు.

రక్క—ఓయింతీ! నీరూపలావణ్యాతిశయములను జూచి మోహించి నిన్నుఁదీసికొనివచ్చితిని. నాపేరు కుజంభుఁడు. నేనీముల్లోకములను నాభుజబలమున వశపఱుచుకొన్నాను. ఇది నాభవనము. ఇందు నీవు నాతో మన్మథసుఖము లనుభవింపవలెను.

కన్య—ఓత్రిభువనాధీశా! ఇంతకన్నఁ గావలసినది యేమున్నది. వెదకఁబోవు తీగపదములఁ దగులుకొన్నట్లున్నది.

రక్క—ఓభువనమోహినీ! అట్లనుచున్నావేమి ?

కన్య—ఓరాజోత్తమా! వినుము. ఇదివఱకే ఈవిషయము మాజననీజనకులవలనఁ దీర్మానింపఁబడినది.

రక్క—ఓకోమలాంగీ! అది యెట్లు ?

కన్య—ఓరాజవర్యా! నేను యౌవనవంతురాల నగుటఁ జూచి మాజనకుఁడు ముల్లోకములయందు పరాక్రమవంతులగు మీకిచ్చి వివాహముచేయుదు నని మాజననితోఁ జెప్పెను. అందు కామెయు నంతసించెను.

రక్క—ఓనారీరత్నమా! సరే! అటులైన మఱిసంశయమేలా ? ఈపూలహారమును నామెడను వేయుము.

కన్య—రాజా! త్వరపడఁబోకుఁడు. నాదొక విన్నప మున్నది. నేను సుక్షత్రియవంశజను, కన్యకను కావ విధియుక్తముగా మనకు వివాహము జరుగవలెను. మీరు మంచిసుముహూర్తము నిర్ణయించి యానాఁటికి మాతలిదండ్రులను బిలిపింపుఁడు. వారిటకు విచ్చేసి యథావిధిగా మీకు ధారవోయుదురు. అప్పుడు మనయిష్టానుసారము సుఖభోగము లనుభవింపవచ్చును. ఇంతలోనే త్వరపడనేల ?

రక్కసుఁడు:—మంచిది, అటులనే కానిమ్ము.

అని రక్కసుఁడు ఆమె నొకసౌధరాజమున నుంచి, కొందఱు స్త్రీల నామెకుఁ బరిచర్యచేయుటకు నియమించి, తాను తనపనులు చూచికొనుచుండెను.

—♦ సునీతి సుమతులు కారాగృహబద్ధులగుట ♦—

ఇట్లు కొన్నిదినములు కాఁగా ముదావతి యన్నలగు సునీతి సుమతు లనువారు తమబలములతోఁ బోయి, కుజంభునికోటపైఁ బ

డిరి. అది చూచి కుజుంభుఁడు తనచతురంగబలములను నాయత్తముచే సికొని వారితో యుద్ధమునకుఁ బోవుచు, ముదావతియంతికమునకుఁ బోయి యిట్లనెను. “ఓయింతీ! నీయన్నలు నాపై యుద్ధమునకు వచ్చిరే! ఇందుకుఁ గారణమేమి?” అని యడిగెను. అంత ముదావతి “రాజా! మీరు నన్ను బలాత్కారమునఁ గొనితెచ్చితిరి. అది వారికిఁ దలవంపుగాదా? కావున వారిపౌరుషము కనఁబఱుప వారు వచ్చియుం దురు. మీపరాక్రమము వారికి బాగుగాఁ దెలియకపోవచ్చును. మీరు వారిని సంహరింపక బద్ధులఁజేయుఁడు.” అని పలుకఁగా విని సంత సించి, రక్కసుఁడు వారలతోఁ గదన మొనర్చి మాయోపాయముల వారినిబట్టించి, కారాగృహవాసులఁ జేసెను.

—♦ వత్సప్రియుఁడు ముదావతిని విడిపింపఁబోవుట ♦—

ఇట్లు సునీతిసుమతులు బద్ధులు కాఁగా వారిపరిచారకులలోఁ గొందఱు బిందురథునితో విన్నవించిరి. అది విని కుజుంభునిపరాక్రమ మునకు భయపడి తనమంత్రులతో నాలోచించి యారక్కసుని సాధిం పవేఱుమార్గముగానక దేశదేశముల నిట్లు ప్రకటించెను. “ఓనాబం ధుమిత్రులగు నృపశిఖామణులారా! కుజుంభరాక్షసుఁడు పెచ్చుపెరిఁగి నాపుత్త్రిక యగు ముదావతిని బలాత్కారముగా నెత్తికొనిపోయెను. ఆమెను విడిపింపఁబోయిన నాపుత్త్రులను వాఁడు కారాగృహబద్ధులఁజే సెను. వారిని విడిపించి తెచ్చిన రాజపుత్త్రునికి నాకన్యక నిచ్చివివాహ మొనర్చెద నని శపథముచేయుచున్నాను.”

ఈవార్త సమస్తదేశాధిపతులును వినిరి. వారిలో భనందుని పుత్త్రుఁడగువత్సప్రియుఁడు తనతండ్రియొద్దకుఁబోయి యిట్లు విన్నవిం చెను. “నాన్నగారూ! బిందురథుఁడు చేసిన ప్రకటన వింటిరిగదా! నాకు సెలవొసంగిన నేనుబోయి వారిని విడిపించి తెచ్చెదను.” అని

తనయుఁడు చెప్పఁగా జనకుఁడానందించి, బిందురథుఁడు తనకుఁ బ్రియ స్నేహితుఁడు గాన, నతనికి సాహాయ్యమొనర్చుట కర్తవ్య మనియు, నందుమూలమునఁ దనకుమారుని బుద్ధిపరాక్రమములు వెల్లడి యగు ననియు, నిశ్చయించి తనయునితో నిట్లనెను. “నాయనా! కుమార! మంచిది, పోయి రమ్ము నీకు జయమగుఁగాక! కాని వాఁడుసామా న్యుఁడు కాఁడుసుమీ! దైవసాహాయ్యమునఁగాని ఏపనియు నెఱవే ఱదు. మనవంశమునకు, మూలపురుషుఁడును, త్రిమూర్తిస్వరూపుఁడు నై వెలుంగు నాదివాకరుని ధ్యానింపుము, నేర్పుకలిగి యారక్కసుని వధించి రమ్ము.” అనెను. తండ్రియానతిగైకొని తనసైన్యముల నాయ త్తపఱుచుకొని చతురంగబలసమేతుఁడై బిందురథునియెదుటికిఁ బోయి ఆయనవలన మర్యాదచేయఁబడి తనయుద్యమము చెప్పెను. అందుల కానృపుఁడు సంతసించి, ఆశీర్వదించి పంపఁగా నాకుమారుండు బిల ద్వారమున కుజుంభునిపురమునకు వెళ్ళెను.

—♦ వత్సప్రియుఁడు కుజుంభునివద్దకు దూత నంపుట ♦—

ఇట్లు వత్సప్రియుఁడు రసాతలమునకుఁ బోయి కుజుంభపురబా హ్యప్రదేశమున కొంతదూరమున విడిసి, ఒకదూతను చేరఁబిలిచి, వాని కొకజాబు వ్రాసియిచ్చి, దానిని కుజుంభున కిచ్చి ప్రత్యుత్తరమును గొ నిర మ్మనెను. అతఁడు దానిని గొనిపోయి యాస్థానమున నున్నకుజుం భుని యథావిధిగా దర్శించి నమస్కరించి యుత్తరమును సమర్పించెను. దానిని కుజుంభుఁడు తనమంత్రిచేతికియ్యఁగా నాతఁ డిట్లు చదివెను.

శ్రీశ్రీమన్మహారాజరాక్షసరాజేంద్రులును, రసాతలాధిపతులు నగు శ్రీకుజుంభమహారాజుగారిసముఖమునకు శ్రీమన్మహామండలాధి పతులును శ్రీభనందసమహాచక్రవర్తిగారిపుత్త్రులు నగు శ్రీవత్సప్రియ యువరాజు వ్రాయువిజ్ఞాపనార్థము లేమనఁగా

మాజనకునిప్రియమిత్రు లగు శ్రీబిందురథమహారాజనందన యగు శ్రీముదావతీలలనామణిని మీరు హరించి బలాత్కారమున జెఱబట్టి తెచ్చితి రనియు, ఆమెను విడిపింపవచ్చిన ఆయనపుత్రులగు సుమతిసునీతులను కారాగృహబద్ధులఁ జేసితి రనియు వింటిని. ఇప్పుడు వారిని నాకొప్పగించి శరణుపొందిన సరే! లేకున్న మిమ్ములను యముని యింటికి నిందుపకుఁ బంపి వారిని విడిపించుకొని పోవుట కిటు వచ్చితిని. ఇందుకు తక్షణము ప్రత్యుత్తరము దయచేయఁ బ్రార్థితులు.

ఇట్లు సుజనప్రియుఁడు
శ్రీవత్సప్రియుఁడు.

అది విని మిగుల కోపఘూర్ణితమానసుఁడై కన్ను లెఱ్ఱఁజేసి, పండ్లు పటపటకొఱికి కుజంభుఁ డిట్లు బిగ్గఱగా నఱచెను. ఆ! ఏమి? వత్సప్రియుఁడఁట! భనందునిపుత్త్రుఁడఁట! బిందురథునికిమిత్రుఁడఁట! నన్ను వధించి నాప్రియురాలగు ముదావతిని, ఆమెసోదరులను విడిపించుకొని పోవునఁట! వీఁ డెంతటిశూరుఁడు, నాపరాక్రమ మెఱుంగక వదరుచున్నాఁడు. ఇట్టిదుర్వార్తను దెచ్చిన ఈదూతను సంహరించి నా కానందము కలుగఁజేయు సమర్థు లిందులేరా? ఏదీ చూతము? నాకృపకుఁ బాత్రు లగువా రెందెవరో!" అనఁగా విని ప్రచండుఁడను రక్కసుఁడు చేత ఖడ్గమును ధరించి, నిరాయుధుఁ డగుదూతను తనప్రభువు చూచుచుండ వధించెను. చెంత నుండి చూచుచుండిన వారందఱును రక్కసు లగుటచే నూరకుండిరి గాని దూత వధార్హుఁడు కాఁడని చెప్పువారు లేకుండిరి.

వత్సప్రియుఁడు యుద్ధము నిశ్చయించుట

తనచే నంపఁబడిన దూత యెంతవేళకును మరలి రాకుండుటఁ జూచి వత్సప్రియుఁడు తన సైన్యాధిపతులఁ జూచి యిట్లనెను. "దూత మరలి రాకుండుటఁ జూడ వధింపఁబడి యుండు నని తలంచెదను. క్రూరరాక్షసులు నీతిని ధర్మమును పాటింపరుగదా? తప్పక వధించియే యుందురు. కావున మనము మఱి విలంబముచేయక రణ మారంభించి, ఆరక్కసునికోటపైఁ బడి, దానిని బ్రద్దలుగొట్టి వానిని వానిబలములను చీల్చి, చెండాడుదము. మీరు మఱివాలమేలచేసెదరు? లెండు! రణభేరులు మ్రోగించి యుద్ధముచేయుఁడు." అనఁగా వారు సింహనాదములు చేయుచు రణభేరులు మ్రోయించిరి. ఏనుఁగుల ఘీంకారములును, అశ్వముల హేషారవంబులును, రణశూరుల ధనుష్టంకారములును జెలంగెను. అది విని రక్కసులు భీతిల్లిరి.

రక్కసులు అశుభసూచకములు గనుట

శత్రుసైన్యనినాదములు విని కుజంభుఁడు తనబలముల నాయత్తంబుసేయుఁ డని మంత్రుల కాజ్ఞాపించెను. వా రట్లొనర్చిరి. రక్కసులపురమున పెక్కు లశుభములు పొడసూపెను. అవి యేమనఁగా, పురమధ్యభాగమున కాకులు, కుక్కలు, నక్కలు, గ్రద్దలు అఱచుట, ఆకసమున ధూళి యెగయుట, రక్తవర్షము కురియుట, గుడ్లగూబ లిండ్లపై వ్రాలి కూయుట ఈమొదలగు దుర్నిమిత్తములు కనిపెట్టి పురవాసులగు రక్కసు లిట్లువిచారించిరి. "మనప్రభు వగు కుజంభుఁడు రాచకన్యను బలాత్కారముగాఁ బట్టి తెచ్చెను గాన మనకు నపజయము లభించును. మనప్రభువు మృతినొందును. ఇది తప్పదు. మనకు క్షీణదశ తటస్థించును!"

ఇంద్రాదులు దేవిని స్తుతించుట

ఇట్లనుకొనుచున్న పురజనుల వార్తలు విని, కుజంభుఁడు మిగుల కోపావిష్టుఁడై తనమంత్రులఁ బిలిచి చతురంగబలములను ఆయత్తము చేయు మనియు, తనరథమును పూన్చి తెమ్మనియు నాజ్ఞాపించెను. తా

రటులచేయఁగా రాక్షసబలములయందు సింహనాదంబులును, భేరీధ్వనులును చెలంగెను. అవి విని దేవతలు భీతిల్లి కాళికాదేవి నిట్లు స్తుతించిరి. “ఓదేవీ! ఈరక్కసునిబారినుండి మమ్ము రక్షింపుము. వీనిబాధలు భరింపఁజాలము. తొల్లి రక్తబీజుని మహిషుని శుంభనిశుంభులను సంహరించి మమ్ముఁ గాపాడితివి. ఓభద్రకాళీ! నీవే మాకు దిక్కు. మమ్ము రక్షింప వేఱుదిక్కులేదు. దేవతలమందఱమును నీవల్లనే రక్షింపఁబడుచున్నాము. నీదయార్ద్రదృష్టి మాయెడల నిగుడించి రక్కసుల ను వత్సప్రియునివలన నాశన మొనరించి మాబాధలను తొలఁగించి కాపాడుము. తల్లీ! నిన్నే శరణు వేఁడుచున్నాము” అని వినయపూర్వకశ్రద్ధాభక్తులతోఁ బ్రార్థింపఁగా ఆజగదంబ వారికి ప్రసన్నురాలై ఇట్లానతిచ్చెను. “ఓదేవతలారా! మీభయమును విడువుఁడు. ఓసురాధిపా! వత్సప్రియునికి బ్రహ్మాస్త్రమును ఇచ్చిరమ్ము. మీకొఱకు నేను రణ మొనర్చెదను.” అని యానతిచ్చి దేవి యంతర్ధానము నొందెను.

—♦ ఇంద్రుఁడు వత్సప్రియునికి బ్రహ్మాస్త్ర మిచ్చుట ♦—

ఆదేవి యానతిచొప్పున నింద్రుఁడు విప్రరూపమునఁ బోయి వత్సప్రియునికి బ్రహ్మాస్త్రమును ఉపదేశించి దీనిచే కుజంభుని సంహరింపు మని చెప్పి తనగృహమును జేరెను.

—♦ వత్సప్రియుఁడు కుజంభునితో యుద్ధము చేయుట ♦—

ఇట్లు వత్సప్రియుఁడు బ్రహ్మాస్త్రమును బొంది యుత్సాహాంచిత సమరసన్నాహముతోఁ దనపైఁబడిన కుజంభునితో యుద్ధమునకుఁ దన సైన్యమును పురికొల్పెను— ఉభయపక్షులవారును తమతమశౌర్యపరాక్రమములు వెల్లడియగునట్లు పోరుచుండఁగా రాక్షససేనలో పెక్కురు చచ్చిపడుట చూచి మిగిలినవారు వెనుదీయుచుండఁగా, కుజంభునిఁ జూచి యిట్లనెను. “ఓక్రూరదానవా! చూడుము నిన్నిప్పుడే సంహరించి, నీకండలచే కాక గృధ్రములకు విందొనర్చెదను.” ఆమాటలు విని రక్కసుఁ డిట్లనెను. “ఓమానవాధమా! వినుము. నాపరాక్రమము నీవెఱుంగవు. నిన్ను సంహరించి నీరక్తము ద్రావెదను.” ఇట్లుభయులును ఒండొరులతో దలపడఁగా వత్సప్రియుఁడు, అయిదుబాణములతో రక్కసునివిల్లును విఱుగఁగొట్టి మూఁడుబాణములతో వాని సారథిశిరస్సు ద్రుంచి ఇరువదిబాణములతో వానిరథము నుగ్గుజేయఁగా రక్కసుఁడు దేవతలకు సహితము దుర్లభమగు మాయాయుద్ధముఁ జేసెను. వాఁడు మేఘములచాటున దాఁగి బాణవర్షము కురిపింపఁగా దానిధాటి కోర్వలేక వత్సప్రియుఁడు బ్రహ్మాస్త్రమును వింట సంధింపఁగా రక్కసుఁడు పాఱిపోయి తనదివ్యభవనముఁ జేరెను.

—♦ కుజంభుఁడు ముదావతితో సంభాషించుట ♦—

ఇట్లు ఇంటికేఁగిన రక్కసఱేఁడు తనదివ్యాయుధమగు సౌనంద ముసలము చేఁబూని ముదావతియొద్దకుఁ బోయి యుద్ధసమాచారమును ఆమెతో వర్ణించి చెప్పుచుండెను. అది విని ఆకన్యకామణి వానితో నిట్లనెను.

ముదా—“ఓరాజోత్తమా! మీరు సమరమునకుఁ బోవద్దు.

కుజం—ఓలలనా! ఏల అటుల చెప్పెదవు?

ముదా—ఓదైత్యాధిపా! వత్సప్రియుఁడు సామాన్యుఁడు కాఁడు. ఏమి కీడు మూఁడునో!

కుజం—ఓఅబలా! ఏల వెఱచెదవు?

ముదా—సమరమున జయాపజయములు నిర్ణయింపఁజాలము.

కుజం—ఓసతీ! అంతప్రమాద మేల సంభవించును.

బలము యొక్క మహిమ నీవెఱుంగవు—దీనివలననే ముల్లోకములను జయించితిని.

ముదా—ఏదీ! చూతము, ముసలము నిట తెమ్ము.

కుజం—సఖీ!—ఇదిగో చూడుము. ఇది విశ్వకర్మనిర్మితము (అనుచు అందిచ్చును.)

ముదా—(అందికొని, పరీక్షించుచు) ఓప్రాణప్రియా! నా యీ హామహస్తమున నొకమహత్తు కలదుసుండీ! తొల్లి నే నొకమునిని సేవింపఁగా ఆయన నా కొకవర మొసంగెను.

కుజం—ఓలలనా! ఏమని వర మిచ్చెను?

ముదా—నాయీహస్తము సోఁకినంత నెట్టియాయుధ మైనను గొప్పతేజము గల దగునని.

కుజం—హాహా! ఇదియు నాభాగ్యమే! మఱియేమి కావలెను? నేను తప్పక జయము పొందుదును.

ముదా—మీరు శంకరు నైనను గెల్తురుగాక (అని మరల నందిచ్చును.)

కుజం—ప్రియసఖీ! నీవు నిశ్చింతతో నుండుము. నేఁ బోయి వత్సప్రియుని హతునిఁ జేసి త్వరలో నిటు వచ్చెదను.

—♦ కుజంభునిమరణము ♦—

అని చెప్పి కుజంభుఁడు రణభూమికిఁ బోయి చూచుసరికిఁ దన బలము లన్నియు కాళికచే సంహరింపఁబడెను. ఒక్కరును మిగిలి యుండలేదు. అందుకు చింతించుచు రక్కసతేఁడు ముసలము చేఁబట్టి వత్సప్రియుని రథమును గొట్టెను గాని అది నిష్ఫల మగుట చూచి రక్కసుఁడు నివ్వెఱపడి యుండ వత్సప్రియుఁడు బ్రహ్మాస్త్రమును ప్రయోగింపఁగా నది పోయి రక్కసునిశిరమును ద్రుంచి స్వర్గమున ఇంద్రు

నివద్దకుఁ బోయెను. రక్కసుఁడు భూమిపైఁ గూల వానిచే నున్నముసలము విశ్వకర్మకడకుఁ బోయెను.

(వత్సప్రియుఁడు ముదావతిని ఆమెఅన్నలనుబిందురథునకునొప్పగించుట)

ఇట్లు కుజంభునిఁ గూల్చి, వత్సప్రియుఁడు వానిపురమునకుఁబోయి అందు మిగిలియున్న రక్కసులస్త్రీపురుషులను తనభటులచేఁ బట్టి తెప్పించి వారిచేతులను కాళ్లను కలియఁగట్టించి ప్రజ్వరిల్లుచున్న అగ్నిలోఁ బడఁద్రోయించెను. చెఱలోనున్న సుమతి, సునీతులను విడిపించి, ముదావతితోఁగూడ వారి నొకయరదముపైఁ గూర్చుండఁబెట్టి బలద్వారమున బిందురథునియొద్దకుఁ బంపెను. కుజంభునిమందిరమునఁ గల విలువగల పదార్థము లన్నియు స్వీకరించి ఆ నగరు కాల్పించెను. తరువాత తనబలములతో బయలువెడలి జయజయనాదంబులతో బిందురథునిఁ దర్శింపఁబోయెను.

—♦ ముదావతిపరిణయము ♦—

ఇట్టుల విచ్చేసినవత్సప్రియుని, తనపుత్త్రికను, పుత్త్రులను జూచి బిందురథుఁడును, వానిభార్యయు మిగుల నానందించిరి. పిమ్మట వత్సప్రియునికి తగినమర్యాదచేసి కూర్చుండఁబెట్టి, బిందురథుండు వానితో యుద్ధవిషయము సంభాషించుచు నిట్లనెను. "ఓవత్సప్రియా! నీవు మావిషయమై చాల శ్రమపడితివి. నీమేలు మఱవఁజాలను. నీమూలమున నాకొమార్తెను కుమారులను మరలఁ జూడఁగలిగితిని. నీతండ్రియగు భనందనుఁడు నాకుఁ బ్రియమిత్రుఁడు. కావున నీవు నాపుత్త్రికను వివాహమాడుమవుగాక!" అనఁగా విని వత్సప్రియుఁ డిట్లనెను. "చిత్తము అట్లే చేయవచ్చును. మీమాట కాదనువాఁడను కాను" అది విని బిందురథుఁడు తనమంత్రులఁ బంపి భనందనుని రావించి తన పురోహితుఁ డగువసిష్ఠునివలన నిశ్చయింపఁబడిన సుముహూర్తమున

దనకునూర్తె యగు ముదావతిని వత్సప్రియునకు దారవోసి విధియుక్తముగా వివాహ మొనర్చి తగినకానుక లొసంగెను. కుజంభునిమందిరమునుండి అతఁడు తెచ్చిన యమూల్యములగు పదార్థము లన్నియు నతనికే యిచ్చెను. ముదావతి సౌనందమునలమును ముట్టుటచేఁ దనకు గెలుపు కలిగె నని తెలిసినందున వత్సప్రియుఁ డామెకు సునంద యని నామకరణ మొనరించెను. ఇట్లు తనభుజపరాక్రమమువలన భార్యను సంపాదించిన వత్సప్రియునిఁ దోడ్కొని భనందనుఁడు తననగరమున బ్రవేశించి, తనపుత్త్రునికి రాజ్య మభిషేకించి తాను వనమునకుఁ బోయి చిరకాలము తపం బొనరించి దేహము చాలించి, స్వర్గసుఖము లనుభవింపఁబోయెను.

—♦ వత్సప్రియునిసంతతి ♦—

ఇట్లు పట్టాభిషిక్తుఁడైన వత్సప్రియుఁడు మిగుల ధర్మముగాఁ బ్రజాపాలనం బొనర్చుచుండఁ గొంతకాలమునకు నతనికి సునంద యందు అయిదుగురుపుత్త్రు లుద్భవించిరి. వారిలో జ్యేష్ఠుఁడు, ఖనిత్రుఁడు మిగిలినవారు—ఉదావసుఁడు, మహారథుఁడు, శౌరి, సునయుఁడు—అనువారు. వా రందఱును క్రమముగాఁ బెరిఁగి పెద్దవారైరి. కాలక్రమమున వారికి విద్యాబుద్ధులు నేర్పించి, వివాహము లొనర్చి, వత్సప్రియుఁడు తనజ్యేష్ఠపుత్త్రునికి రాజ్య మొసంగి, వానప్రస్థాశ్రమము ను స్వీకరించెను.

—♦ ఖనిత్రచరిత్రము ♦—

ఖనిత్రుఁడు మిగుల న్యాయపరుఁడై ధర్మముగాఁ బ్రజాపాలనం బొనర్చుచుఁ బరోపకారబుద్ధి గలిగియుండెను. ఇతఁడు తనసోదరుల యందు దయానురాగములు గలవాఁడై వారిని దనరాజ్యమున నలు దిక్కులకు రాజులుగా నొనర్చెను. వారును తమయన్నయెడల భక్తి

విశ్వాసములు గలవారై యాయనమాట జవదాటక నడచుకొనుచుండిరి. ఇట్లుండ వారిలో నొకఁడైన శౌరి యనువాఁడు తనమంత్రి యైన విశ్వవేది యనుదానికుమంత్రిమునకు లోఁబడి, ద్రోహబుద్ధి గలవాఁడై తనయన్నను మోసగించి తానే చక్రవర్తి కావలె నని యోచించి తన యొక్కయు తనముగ్వురుతమ్ములయొక్కయు పురోహితులచే నభిచార హోమముచేయించి నాలువురుశక్తులను పుట్టించి ఖనిత్రునిఁ జంపఁ బంపెను. ఆశక్తులు అతనిపైకిఁ బోయెను గాని తేజోరాశి యగు నతనిని జంపవెఱచి మరలివచ్చి తమ్ము ఆవిర్భవింపఁజేసిన పురోహితులను వారికి ప్రోత్సాహ మొసరించిన విశ్వవేది యను సచివుని నేకకాలమున సంహరించెను.

—♦ ఖనిత్రునివిచారము—రాజ్యత్యాగము ♦—

ఇట్లు వేఱువేఱుతావుల నున్నపురోహితులు నలువురును మంత్రియు నేకకాలమున మృతినొందుట ఖనిత్రుఁడు విని యాశ్చర్యమును పొంది, అందుకుఁ గారణ మే మని విచారింపఁగా జరిగిన యుదంతమంతయు నాయనకు విశద మయ్యెను. తన్నుఁ జంపుటకుఁ బ్రయత్నించినందున వారు మృతిఁ బొందిరని విని, తనకు బ్రహ్మహత్యాదోషము సంభవించె నని దుఃఖించి, దానిపరిహారమునకు నుపాయము గానక ఆపాపము తనకు చెంద దని ఎందఱు బోధించినను వినక, విరాగియై తనలోఁ దా నిట్లు విచారించెను. "హాహా! ఏమి ఆశ్చర్యము! ధనాశ, రాజ్యకాంక్ష, ఎంతపని చేసినది. నాతమ్ములను నే నెంతప్రేమతో నాదరించుచుంటిని! వీరికి నామెడ లేశమైనను విశ్వాసముగాని అభిమానముగాని లేక నన్నుఁ జంపనుంకించిరిగదా! ఎచ్చటి బంధుమిత్రపుత్రకళత్రాదులు? ఎక్కడిసోదరులు? వీరందఱును కల్ల. • వీరందఱును నన్నుఁ బ్రేమించుట ధనాశచేతనే గాని వేఱుకాదు. ఈసంసార

మును నమ్మువారు మోసపోవుదురు. ఛీ! ఈజీవన మేల? ఆవిధి నన్నొక్కనిఁ జంపుటకు మాఱుగా, ఇందఱ నేకకాలమున మరణము నొందింపనేల? ఈబ్రహ్మహత్యలు నాకొఱకుఁగదా జరిగెను? ఆపాపము నన్నుఁ దప్ప మఱియెవరిని జెందును? ఈరాజ్యము నాకేల? ఈపాపమునకుఁ బరిహార మెట్లగును? నే నెందుఁబోదును? ఏదేవునిఁ బ్రార్థింతును? ఎట్లు ఈఘోరపాపమువలన విముక్తినొందుదును? ఏమి దిక్కు?" అని చింతాక్రాంతుఁడై తనజ్యేష్ఠపుత్త్రుఁడును ప్రాజ్ఞుఁడునగు ధ్రువునకు రాజ్య మొసంగి, ప్రజలను బిడ్డలవలెఁ బాలింపు మని చెప్పి తాను జడలను, కౌపీనమును, మృగచర్మమును ధరించి శ్రీహరిని బ్రార్థింప నరణ్యమున కేఁగెను. మిగులఁ బతివ్రత లగు నాయనభార్యలు మువ్వురును నారచీరలు ధరించి, అతనివెంటఁ జనిరి. ఈసతులు తమ భర్తతోపాటు ప[illegible]స్థులు తపం బాచరించి, తమశరీరములను క్షీణింపఁజేసికొని ఏ[illegible]లమున మరణము నొంది ముక్తి నొందిరి. వీరిచరిత్రమును వినువారు పవిత్రు లగుదు రనుటకు సందేహ మేమి?" అని ఈశ్వరుఁడు చెప్పఁగా విని పార్వతి ఆనందించి "దివాకరునివంశ మెంత పవిత్రమైనది! ఇంకను వినవలతును సెలవిండు." అని వేఁడెను.

పంచమాధ్యాయము.

—♦ ధ్రువచక్రవర్తిపాలనము ♦—

అని యిట్లు పార్వతి వేఁడఁగా నీశ్వరుఁ డిట్లు ఆమెతోఁ జెప్ప మొదలుపెట్టెను. "ఓగిరిరాజసుతా! వినుము. అట్లు ధ్రువుఁడు చక్రవర్తియై ధర్మపరిపాలనము చేయుచుండెను. ప్రజలను తనబిడ్డలవలె భావించి పాలింపుచుండెను. అతనిరాజ్యమున దరిద్రులు లేరు. యజ్ఞములు చేయుచు భూపరిపాలన మొనర్చుచుండుటచే ఋతువులు క్రమముగా పాలింపుచు వర్షములు కురియుచుండెను.

ఒకదినమున నాచక్రవర్తి కొలువుకూటమున నుండఁగా వందిమాగధు లిట్లు కైవారముచేసిరి. "ఓరాజకంఠీరవా! మీరు పూర్వము ఈదేశమును పాలించిన ధ్రువునిరీతిగాఁ బ్రజాపాలన మొనర్చుచున్నారు." అది విని చక్రవర్తి వారలతో నిట్లనెను. "ఓయీ! ఆయన యెవరిపుత్త్రుఁడో, యెట్లు రాజ్యమును పాలించెనో సవిస్తరముగాఁ దెలుపుఁడు." అన వా రిట్లు విన్నవించిరి. "ఓమహారాజా! పూర్వము బ్రహ్మతనయుఁ డగు ధ్రువుఁడు రాజ్యమును పాలించునప్పుడు ఆయన యాడినమాట తప్పకుండెను. తాను చెప్పినది తప్పక చేయుచుండువాఁడు. గురుజనములకు నవజ్ఞత చేయకుండువాఁడు; బ్రాహ్మణులవద్ద పన్నులు పుచ్చుకొనువాఁడు కాఁడు. ప్రజలవలన గ్రహించిన పన్ను తాను సొంతకర్చులు చేయక ప్రజలకుపయోగించు పనులయందును, యాగాదులయందును ఉపయోగింపుచుండువాఁడు" ఆమాటలు విన్నదిమొదలు ఆచక్రవర్తి యటులనే జేయుచుండెను. ఆనృపశిఖామణి తనధర్మపత్ని యగుప్రమదయందు వీరసింహుఁ డను

నొకపుత్త్రునిఁ గనెను. అతఁడు సమస్తరాజులను వశపఱుచుకొని రాజ్యపాలన మొనర్చుచు విదర్భరాజపుత్త్రికను వివాహమాడి ఆమెయందు వివింశతుఁ డను పుత్త్రునిఁ బడసెను. అతఁడు సుగుణములకు గనియై దయానురాగములతోఁ బ్రజాపాలన మొనర్చుచు పరోపకారనిరతుఁడై పెక్కు లశ్వమేధయాగములు చేసెను. అక్కాలమున పృథివి సమస్త సస్యములను పూర్తిగా ఫలింపుచున్నందున అతఁడు మిగుల ధనవంతుఁడయ్యెను.

— ఖనీనేత్రుని చరిత్రము —

వివింశతుని పుత్త్రుఁడగు ఖనీనేత్రుఁడు సమస్తసుగుణములకు గనియై క్రమముగాఁ బెరిఁగి పెద్దవాఁడై పట్టాభిషేకమును పొంది ప్రజాపాలనం బొనర్చుచు శత్రురాజులను జయించి వీరకేసరి యను బిరుదాంకమును బొందెను. ఇతఁడు పదివేలఅశ్వమేధయాగములొనర్చి భూమియంతయు బ్రాహ్మణులకు దాన మొసంగెను. ఇతఁడు పెక్కు దానధర్మములు చేయుచుండెను. కాని సంతతి లేక మిగుల విచారించుచుండెను. ఇతనిపురోహితుఁడైన వసిష్ఠుఁడు పితృయజ్ఞముచేసి సంతానమును బడయు మని చెప్పఁగా ఒకనాఁ డితఁడు వేటకై యొంటిగా నడవికిఁ బోయెను. ఇతనిని జూచి మృగము లన్నియుఁ బాఱిపోవుచుండెను గాని ఒకటైనను చిక్కకుండెను. అందుకు విచారించుచుండఁగా ఒకలేడి ఇతనిసన్నిధిఁ జేరి యిట్లనెను.

లేడి—ఓరాజేంద్రా! నన్ను వధింపుము.

రాజు—ఓమృగమా! నీచర్య మిగుల వింతగా నున్నది. ఏల యన ప్రాణభీతిచే నాకు వెఱచి మృగము లన్నియుఁ బాఱిపోవుచున్నవి. నీవు మరణమును కాంక్షించుచున్నావు. ఇందుకుఁ గారణమేమి?

లేడి—అయ్యా! నాకు సంతతిలేదు. నాజీవనము నిరర్థకము. కావున వధింపుఁడు. ఇట్టిసమయమున మఱియొక లేడి అరణ్యమధ్యమునుండి రాజువద్దకు వచ్చి యిటులఁ జెప్పెను.

2 వ లేడి—ఓరాజా! నాతల దుంపుము.

రాజు—నీ వేల చావఁ గోరుచున్నావు?

2 వ లేడి—ఓనృపశిఖామణీ! నాయవస్థ విన్నవించెదను సావధానమనస్కుండవై వినుము. నాకనేకపుత్త్రులు, పుత్త్రికలు, మనుమలు, మునిమనుమలు ఉన్నారు. వారికిఁ దగినయాహారము లేదను చింత నన్ను సర్వకాలములయందును బాధించుచున్నది. ఈదుఃఖమను దవానలము నన్ను సదా దహించుచుండుటచే ధర్మకార్యములుగాని శ్రీహరిస్మరణముగాని చేయలేకున్నాను. ఇఁక నాజీవనమువలనఁ బ్రయోజనము లేదు. కావున నన్ను సంహరింపుము.

రాజు—ఓమృగమా! నీవు బహుసంపద గలదానవు గాన ఆత్మఘాతివి గాక సన్న్యాసివై శ్రీహరిని ధ్యానింపుచుండరాదా?

2 వ లేడి—ఓనృపవరేణ్యా! మామృగజాతి మిగుల భీరువు—దుర్బలము,నిరంతర భయాకులము; కుక్కలు, నక్కలు, వ్యాఘ్రములు, సింహములు, తోడేళ్ళు మొదలగు ఘాతుకజంతువులును నరులును మమ్ముఁ జంపి భక్షించుటకే చూచుచుందురు.ఆకారణముననే మేము మందలుగా గుమిగూడి తిరుగుచుందుము. సన్న్యాసు లొంటరిగనుండవలెనుగదా! అటులున్నఁ జావునిశ్చయము. నీవు పుత్త్రార్థివై పితృయాగముఁ జేయ మృగమును జంపవచ్చితివి. కాననన్నుఁజంపుము.

1 వ లేడి—ఓరాజేంద్రా! నామాట వినుము. ఈమృగము బహుసంపత్తిగలది. దానిని జంపినచో వారందఱును దుఃఖించి, నిన్ను శపింతురు. నన్నుఁ జంపిన విచారించువారుగాని, నిన్ను శపించువారుగాని లేరు.

2 వ లేడి—ఓనృపోత్తమా! ఈమృగి గొడ్డురాలు, దీనిమాంసము నీ పనికిఁ బనికిరాదు. సంతానహీనులు చచ్చినను వారిమాంసము నక్కలు, కుక్కలు, గెద్దలు, రాబందులైనను దినవెఱచును.

1 వ లేడి—ఓరాజా! ఈమృగమును నీవు చంపిన నరకకూపమునఁ బడుదువు. పుణ్యాత్ముని జంపిన వారి పూర్వపుణ్యములుకూడ నశించుననియుఁ బాపాత్ములను జంపినఁ బుణ్యము హెచ్చుననియు శాస్త్రములందు చెప్పఁబడియున్నది. నాకు సంతానములేకుండుటచే బహుపాపాత్ముఁడను. ఉదయమున లేచి నాముఖమును జూచిన వారికి ఆదినమున నాహారము లభింపకుండుటయే కాక యాపదలు సంభవించును. కావున నన్ను వధింపఁ బ్రార్థింపుచున్నాను.

2 వ లేడి—ఓరాజేంద్రా! ఈప్రపంచమున ఈమృగమే మిగుల ధన్యురాలు. ఏలయన, కుటుంబబాధలు అనఁగా దారేషణ, ధనేషణ, పుత్త్రేషణలను తాపత్రయములు దీనికి లేవు. కావున ఇది పరమసుఖి. ఇది వృథాగా నాత్మహత్యచేసికొనఁ బ్రయత్నించుచున్నది. అందువలన నిది నరకమునఁ బడును. నన్ను వధించి ఈదుఃఖాంబుధినుండి పైకిఁ దీసినపుణ్యమును బొందుదువు. నీక్షత్రియధర్మానుసారముగ నను వధించి, నీవు తరించి నన్నుఁ దరింపఁజేయుము. పుణ్యాత్ముఁడ వగు నీచే వధింపఁబడుటచే నేను స్వర్గమును పొందుదును. నామాంసముచే యజ్ఞముచేసి దేవతలకు ఆహుతు లిచ్చి నీవును పుత్రవంతుఁడవై తుదకు స్వర్గసుఖము లనుభవించెదవు.

1 వ లేడి—ఓరాజేంద్రా! పుత్త్రపుత్త్రికాసంతానముతోఁ దులఁదూఁగుచున్న దీనికి దుఃఖ మేల యుండునో మీరే యోచింపుఁడు.

2 వ లేడి—ఓధరాధిపా! దీనిప్రశ్నకు నే నుత్తర మొసంగెదను. చిత్తగింపుఁడు. నే నవివాహితుఁడనై యుండునప్పుడు నాయొక్కనిఁ గూర్చియే నేను దుఃఖించుచుంటిని. వివాహానంతరము నాభార్యను సంరక్షించుటనుగుఱించి మఱికొంతదుఃఖము సంభవించెను. ఇట్లే సంతానవృద్ధితోపాటు నాచింతయు వృద్ధినొందెను. నన్ను సంహరించిన నీకు సుకృతము లభించును.

ఇట్లు వాదించుచున్న ఉభయమృగములను విని చక్రవర్తి తనలోఁ దానిట్లు విచారించెను. "ఆహా ఏమి యాశ్చర్యము! ఈరెండుమృగములును చెప్పునది సరిగనే యున్నది. వీరిమాటలు శాస్త్రసమ్మతములే. పుత్త్రేచ్ఛచే మృగమును సంహరించి యాగముఁ జేయ వచ్చితిని. ఏమి చేయుదును? వీరిమాటలు విని యేమియుఁ దోఁపక బుద్ధిహీనుఁడ నైతిని" అని వితర్కించి, ఆమృగముల కిట్లు ప్రత్యుత్తర మిచ్చెను. "ఓమృగములారా! ఈప్రపంచమున సంతానవంతులు ధన్యులో సంతానహీనులు ధన్యులో నిశ్చయింపఁజాలకున్నాను. మీమాటలు విని యజ్ఞారంభము మానితిని. జీవహింస చేయను. కావున మీలో నెవరిని సంహరింపను. పుత్త్రుఁడు పున్నామనరకబాధలను తప్పించు నని మునులవలన వింటిని కావునఁ బుత్త్రార్థినై తపము చేసెదను" అని చెప్పి మృగములను బంపి తాను గోమతీనదీతీరమునకుఁ బోయి, ఇంద్రునిగుఱించి తీవ్రమైన తపముఁ జేసి, ఆయన ప్రసాదమును బడసి ప్రపంచమునకుఁ జక్రవర్తి గాఁదగినట్టియు, యుద్ధవీరుఁ డగునట్టియు సత్యవాక్యుఁడై ధర్మాత్ముఁడగుపుత్త్రుని వరముగాఁ బడసిసంతసించిన హృదయముతో నగరము చేరెను. పిమ్మటఁ గొంతకాలమునకు అతనికి పుత్త్రుఁ డుదయింపఁగా వానికి బలాశ్వుఁడని నామకరణ మొనర్చెను.

షష్ఠాధ్యాయము

—♦ బలాశ్వచరిత్రము ♦—

బలాశ్వుఁడు క్రమముగా పెరిఁగి పెద్దవాఁడై తండ్రియనంతరము రాజ్యభారమును వహించి మిగుల మంచిగుణరూపములు గల వీరయనుకన్యకను వివాహమై కాలక్రమమున నామెయం దొకపుత్త్రునిగని వానికి అవీక్షితుఁ డని నామకరణ మొనర్చెను. ఆబాలుని జన్మకాలమున దైవజ్ఞు లతనిజాతకమును వ్రాసి, అందలిగ్రహనక్షత్ర రాసుల గణించి చూచి చక్రవర్తితో నిట్లు విన్నవించిరి. "ఓమహారాజా! ఈమీపుత్త్రుఁడు శుభలగ్నమున జన్మించెను. అది యెట్లనఁగా, ఇతని జన్మలగ్నమునకు సప్తమస్థానమందు గురుశుక్రులును, చతుర్థమందు చంద్రుఁడును ఉండుటచే నితఁడు రాజేంద్రుఁ డగును; రాహువు ఉచ్చయందు అనఁగా సింహరాశియందు ఉండుటచే పండితుఁడగును. బుధుఁడు ద్వాదశమం దుండి పూర్ణదృష్టిచే లగ్నమును జూచుచున్నాఁడు; క్రూరు లగురవి, శని, కుజులదృష్టి లగ్నమునఁ బడలేదు. కావున నీబాలుఁడు శత్రువులను వశపఱచుకొని, పృథివియందలి రాజులకు నింద్రుఁడై ప్రజలను సుఖముగాఁ బాలించుచు, బహుపరాక్రమశాలియై యుండును." అని చెప్పఁగా విని చక్రవర్తి మిగుల నానందించి యాబ్రాహ్మణులకు గో, భూ, హిరణ్యాదులను, ధనరత్నాదులను దానమొసంగి తృప్తిపఱిచెను. ఆబాలుఁడు క్రమక్రమముగాఁ బెరిఁగి వేదవేదాంగాదివిద్యలను సకలశాస్త్రపురాణములను శస్త్రవిద్యను నభ్యసించి బృహస్పతివలె బుద్ధిమంతుఁడును, అశ్వినీకుమారులవలె సౌందర్యవంతుఁడును, సూర్యునివలెఁ దేజోవంతుఁడును చంద్రునివంటి కాంతిమంతుఁడును, ధైర్య, శౌర్యాదిగుణములందు సముద్రునివంటి గాంభీర్య

ముకలవాఁడును, భూమివంటి యోర్పు కలవాఁడునునై గొప్పకీర్తిని బొందుచుండెను.

—♦ అవీక్షితుఁడు వైశాలినిని స్వయంవరమున నపహరించుట ♦—

ఇట్లుండ విదిశదేశమును పాలించుచుండిన విశాలుఁ డను నృపవరేణ్యుఁడు తనకుమార్తె యగు వైశాలినికి స్వయంవరము చాటించినందున సమస్తదేశాధీశు లగు రాజపుత్త్రులును ఆమెచే వరింపఁబడఁదలంచి తమతమ చతురంగబలములతో నందులకుఁ బోయిరి. అవీక్షితుఁడును స్వసైన్యముతో నచ్చటికిఁ బోయి ఆకన్యకారత్నమును బలాత్కారమున నపహరించి తనయరదమునఁ గూర్చుండఁబెట్టుకొని పోవుచు అచ్చటిరాజబృందముల నుద్దేశించి యిట్లనెను. "ఓక్షత్త్రియవీరులారా! మీయందఱసమక్షమున నేనీకన్యారత్నమును నపహరించుచున్నాను. మీచేత నగునేని నన్ను రణరంగమున నోడించి ఈమెను తీసికొండు" అనఁగా విని యారాజపుత్త్రులందఱును తమశిరస్సులు వంచుకొని యూరకుండిరి. అది చూచి విదిశాధిపుఁడు వారల నిట్లు పురికొల్పెను. "ఓనృపోత్తములారా! మీ రందఱు చూచుచుండ నవీక్షితుఁడు నాపుత్త్రికను బలాత్కారమునఁ గొనిపోయెను. మీ రిట్లు చేతఁగానివారివలెఁ జూచి యూరకుండవచ్చునా? అపకీర్తికాదా? వరవేషములతో విచ్చేసిన మీరందఱును కాపురుషులవలె మీమీగృహములకు మరలిపోయెదరా? ఇట్లు అవమానమును పొందిన మీముఖములను మీమీబంధుమిత్త్రకళత్రాదులకుఁ జూపించుటకంటె, వీనితో యుద్ధ మొనరించి వీరస్వర్గమును బొందుట క్షత్త్రధర్మము కాదా? అవమానముకన్న మరణము శ్రేష్ఠము కాదా? మరణమునకు వెఱచిపోయినను మనము చిరంజీవులము కానేరముగదా? కీర్తిప్రతిష్ఠలు నిలు

పవలదా? కావున వెనుదీయక యీయవీక్షితునితో యుద్ధమునకుఁ దలపడుఁడు.” అని ప్రోత్సాహపఱుపఁగా నృపులందఱును తమతమయాయుధములను చేఁబూని చతురంగబలములతో యుద్ధమునకు సిద్ధపడిరి.

—♦ అవీక్షితుఁడు సమరమున జయము నొందుట ♦—

రాజు లందఱును సమరసన్నాహముచేయుట కనిపెట్టి యవీక్షితుఁడు శరాసనములను ధరించి, దివ్యరథారోహణ మొనర్చి, తనసారథిని జూచి యిట్లనెను. “ఓసూతుఁడా! అరదమును త్వరగాఁ బోనిమ్ము. నేఁ డీరాజుల నందఱిని సంహరించి యమపురి కంపి, భూమిని క్షత్రశూన్యము గావించెద. రక్తనదులు ప్రవహింపఁజేసి, వీరలను భూదేవికి బలియొసర్చి, ఆమెను తృప్తిఁబొందించెదను.” పిమ్మట నతఁడు తనసైన్యములఁ గని “మీరు స్వేచ్ఛగా సంగ్రామ మొనర్చి, యీ రాజులను సంహరింపుఁడు.” అని చెప్పి తాను యుద్ధ మారంభించెను. అవీక్షితుఁడు మిగుల యుద్ధకుశలుఁ డగుటచే గద, శక్తి, శూలము, భిందివాలము, తోమరము మొదలుగాఁ గలయాయుధములను బ్రయోగించి, శత్రురాజుల రథములను విఱిచియు, అశ్వములను గజములను బడమొత్తియు, పదాతులను బాఱఁద్రోలియు, రథికులశిరములను ద్రుంచియు, భయభీభత్సరసములను వెల్లిగొలుప, శత్రువులు పలాయితులైరి. అవీక్షితుఁడు జయజయధ్వనులతో తనశిబిరముఁ జేరెను.

—♦ అక్రమయుద్ధమున అవీక్షితు పట్టువడుట ♦—

ఇట్లు పరాభవము నొందినరాజు లందఱును నొకచోటఁ గూడి యిట్లు దురాలోచన చేసిరి. “ఇతఁ డజయ్యుఁడు, మహాయోధుఁడు, సులభసాధ్యుఁడు గాఁడు. కావున న్యాయయుద్ధమున వీనిని గెలువఁజాలము. మన మందఱము నేకకాలమున వీనిపైఁ బడి, సంకులసమరముఁ జేసి వీనిని సంహరింతము.” అని నిశ్చయించి యందఱును తమ

బలములను మరలఁ బురికొల్పికొని రణభూమికిఁ బోయిరి. అవీక్షితు వారలను జూచి తాను మరల మోహరించి నిలిచి యిట్లనెను. “ఓ రణభీరులారా! మరల యుద్ధమునకు వచ్చితిరా? మీకు సుంతైనసిగ్గు లేదా? ప్రాణములతోఁ దిరిగి మీయిండ్లకుఁ బోయి యాలుబిడ్డలను జూచు ప్రాప్తి మీకు లేమగాఁబోలు! కావున మరలఁ దలపడితిరి.” అని ధనుష్టంకారముచేసి, యుద్ధమొనర్చి, రాజు లందఱిని మరల నోడించెను. మఱియొకసారి వారందఱును గుమిగూడి యాలోచించి, ఏకముఖముగా నతనిపైఁ బడి దొమ్మియుద్ధముఁ జేసి, అవీక్షితునిఁ బట్టుకొని పాశబద్ధునిఁ జేసి కారాగృహమున నుంచిరి.

—♦ బలాశ్వనియుద్ధసన్నాహము ♦—

అట్లు అవీక్షితు విశాలనగరమునఁ గారాగృహబద్ధుఁడు కాఁగా నతనిసైనికులు మాఱువేషములతోఁ బాఱిపోయి తమప్రభువైన బలాశ్వునితో జరిగిన సమాచార మంతయు విన్నవించిరి. ఆచక్రవర్తి మిగుల విచారించి తనమంత్రివర్గమును జేరఁబిలిచి సభచేసి, జరిగిన వృత్తాంత మంతయు వారలతోఁ జెప్పి, అవీక్షితుని విడిపించు నుపాయము నాలోచింపు మనఁగా వారిలోఁ గొంద ఱిట్లనిరి. “ఓప్రభువర్యా! విదిశాధిపునిపైఁ బడుట యుక్త మని తోఁచును. ఏలయన, రూపగుణైశ్వర్యములలో శ్రేష్ఠుఁ డగునృపకుమారున కిచ్చి వివాహ మొనర్పక యతఁడు స్వయంవర మేలచేయవలెను?” మఱికొంద ఱిట్లనిరి. “ఇందు అవీక్షితునిదే తప్పు. ఏమన్న బలాత్కారమున నాకన్యక నేల యపహరింపవలెను?” మఱికొంద ఱిట్లనిరి. “రాజు లందఱిని బరిమార్పవలెను. వారన్యాయముగా సంకులయుద్ధముఁ జేసిగదా వానిని బట్టుకొనిరి?”

ఇట్లుండ, బలాశ్వనిపట్టపురాణియు, వీరవంశజాతయు, అవీక్షి

తునితల్లియు నగువీర యిట్లనెను. «ఓసభాసదులారా! వినుఁడు, నాపుత్త్రుఁడు మంచిపని జేసెను. రాచకుమారు లందఱియెదుటను కన్యక నపహరించెను. వారు తనపైఁబడ నందఱ నోడించెను. వా రన్యాయముగా నతనిఁ బట్టి బద్ధునిఁ జేసిరి. క్షత్రియునికిఁ దగినపని నాపుత్త్రుఁ డొనర్చెను. సుక్షత్రియుఁ డగువాఁ డితరులను యాచింపఁడు. దొంగతనము చేయఁడు. తుచ్ఛములు వలుకఁడు. కాపురుషునివలె యుద్ధరంగమునుండి పాఱిపోఁడు. మదించిన యేనుఁగుయొక్క కుంభస్థలమును విదారించి యందలిమదమును గొను సింహమువలె నాపుత్త్రుఁడు తనపౌరుషముచే రాజులందఱను జయించి వారలు చూచుచుండ, కన్యారత్నమును గ్రహించెను. వీరాధివీరుఁ డనిపించుకొనెను. ఇందు తప్పేమి? మీరును మీమీపౌరుషము కనఁబఱిచి వైశాలుని నోడించి నాపుత్త్రుని విడిపించికొని రండు" అని చెప్పిన యామెమాటలను విని బలాశ్వుఁడును, అతనిసభయందలి సామంతరాజులును, అమాత్యభృత్యులును ఏకగ్రీవముగా నిట్లనిరి. «ఓరాజాధిపా! మనమందఱమును చతురంగబలముతోఁ బోయి వైశాలునిపైఁ బడి యతనిని, అతనిపక్షపురాజులను ఓడించి యవీక్షితునిఁ దోడ్కొనివత్తము లెండు" అని నుడువఁగా నృపు లందఱును తమతమచతురంగబలములతో బయలువెడలి విదిశాధిపునిపైఁ జని పురబాహ్యప్రదేశమున శిబిర మేర్పఱుచుకొని అందు విడిసిరి.

అవీక్షితుని విడిపించుట

అంతట బలాశ్వుఁ డొకదూతను జేరఁబిలిచి వానితో నిట్లు చెప్పెను. «ఓయీ! నీవు వైశాలునిఁ జేరఁబోయి యిట్లు చెప్పుము. అవీక్షితు బలాశ్వుని పుత్త్రుఁడని మీ రెఱుఁగరా? అతనిని మీర లన్యాయయుద్ధమునఁ బట్టి బద్ధునిఁ జేసి యవమాన మొనరించితిరి.

ఇప్పు డవీక్షితుని మీపుత్త్రికను వెంటఁదీసికొనివచ్చి మా కొప్పగించినసరే లేకున్న మిమ్మును మీకోటను బాధచేసి నాతనయుని విడిపించి మీపుత్త్రికను బట్టుకొని బలాత్కారముగాఁ దీసికొనిపోఁగలవాఁడను." అనఁగా విని దూత వెంటనే పోయి వైశాలునితో విన్నవింపఁగా నతఁడు కోపముతో మండిపడి యిట్లనెను. «ఓదూతా! మీప్రభువుతో నిట్లు మనవిచేయుము. మీసుతుఁడు బలాత్కారమున నాదు సుత నపహరించి బద్ధుఁడయ్యెను. మీరు మరణేచ్ఛ యున్న నాతో సమరమునకు రావచ్చును." ఆవార్త దూతముఖమున విని బలాశ్వుఁడు కోపఘూర్ణితమానసుఁడై తనసేనల కిట్లాజ్ఞాపించెను. «కోటను భగ్న మొనర్పుఁడు" అని తాను రథారోహణ మొనర్చి ధనుష్టంకారముచే నాపురము వణఁకున ట్లొనర్చెను. అది విని విశాలచక్రవర్తి తనసామంతరాజులను జూచి యిట్లనెను. «ఓరాజన్యులారా! చూచితిరా? ఈబలాశ్వుఁడు నాపురమున నక్రమముగాఁ జొచ్చి మేడలు, మిద్దెలు, మంటపములు, దేవాలయములు పగులగొట్టుచున్నాఁడు. మీరు చూచుచు నూరకుండెదరా? తలపడుఁడు." అని మొఱబెట్ట వారందఱును బలాశ్వునితోఁ బోరిరి. ఇట్లుభయసైన్యములు నొండొరులపై గరుడాస్త్రములు, నాగపాశములు, ఆగ్నేయాస్త్రములు, తోమరము, పట్టిసము, ముసలము, గద, శక్తి మొదలగు నాయుధములను బ్రయోగించుచు, ఘోరరణ మొనర్చిరి. అందు విశాలునిబలములలో ననేకులుచచ్చియు, నొచ్చియు, పాఱిపోయిరి. బలాశ్వునిబలములు సింహనాదము లొనర్చుచుండెను. అది కనిపెట్టి విశాలుఁడు తనకు నపజయము నిశ్చయముగాఁ గలుగు నని యెంచి యవీక్షితుని చెఱనుండి తెప్పించి, వైశాలిని రప్పించి, వారిని బలాశ్వునికి సమర్పించి యతనిని శరణుచొచ్చెను. అప్పుడు వారి కిట్లు సంభాషణ జరిగెను.

—♦ అవీక్షితుఁడు బ్రహ్మచర్య మవలంబించుట ♦—

విశా—ఓరాజపుత్త్రా! అవీక్షితా! నీవు బహుప్రజ్ఞావంతుఁడవు గాన నీకు నాపుత్త్రిక యగు ఈకన్యారత్నమును సమర్పించుచున్నాను.

అవీ—ఓరాజా! నేను ఈమె చూచుచుండ నీపురమునఁ గారాగృహబద్ధుఁడనైతిని. కావున దీని వరింపనొల్లను. ఈమెను అన్యక్షత్రియవీరుని కొసంగుము.

విశా—ఓవీరవరా? అట్లనుచున్నావేమి?

అవీ—నే నీజన్మమున బ్రహ్మచారినై యుందును. స్త్రీని ముట్టను.

విశా—(ఆశ్చర్యమును పొంది తనపుత్త్రికనుజూచి) అమ్మాయీ! అవీక్షితుని నియమము వింటివా? నీ వేమనియెదవు?

వైశాలిని—తండ్రిగారూ! మీరు నన్ను నీయన కొసంగితిరి. ఇఁక నన్యుల కెట్లియ్యఁగలరు? నే నీయనకుఁ బత్నిని. అహర్నిశములు ఈయననే సేవింపుచుందును.

విశా—అమ్మాయీ! ఈయన నిన్నుఁ బరిగ్రహింప ననుచున్నాఁడే? నే నేమిచేయుదును.

వైశా—తండ్రీ! ఆయన నన్ను వరింపకున్న నేనడవికిఁ బోయి తపం బొనర్చుచు నిరాహారనై ప్రాణములను విడుచుదానను. కాని యన్యులను ముట్టి వ్యభిచరింపను.

ఇట్లు జనకునితో విన్నవించి యాకన్యక యవీక్షితుని సమీపించి యిట్లనెను.

వైశా—ఓనాథా! ఇట్లేల సెల విచ్చెదరు. మీరు జగదేకవీరులు. మీరొక్కరే సమస్తరాజలోకమును జయించితిరి. మిమ్ము

దేవతలుసహితము ప్రశంసించిరి. నీచునివలె మీభార్యను అన్యుల కేల విడిచెదరు? ఇది పౌరుషమా? ఇది వినిన రాజు లేమందురు?

అవీ—ఓకన్యారత్నమా! నీవు నాయాశ విడువుము. అసత్యవాదినిగాను. నేఁ జెప్పినది అన్యథా జరుగదు.

వైశా—ఓప్రాణప్రియా! లేశమైనను దోషములేని నన్ను విడుచుట న్యాయము గాదు. మీరట్లు విడిచినను నే విదిశాపురమున జననీజనకులయొద్ద నుండను. అరణ్యమునకుఁ బోయి, ఆహారమును వర్జించి శ్రీపద్మినీఛాయాసమేతుఁడగు శ్రీసూర్యభగవానుని ధ్యానించుచుఁ బ్రాణత్యాగము చేయుదానను. ఇదే నానియమము, నేను పరపురుషునిఁ గంటఁజూడను. నేనిదివఱ కెన్నఁడును నసత్య మాడి యెఱుఁగను. ఇఁకనైన నబద్ధమాడను వ్యభిచరింపను కావున నన్ను విడుచుట న్యాయము గాదు. రక్షింపుఁడు అనుగ్రహింపుఁడు.

అవీ—ఓరాజపుత్త్రి! వృథాలాపములవలన లాభ మేమి? నామనోనిశ్చయము నీతోఁ జెప్పితినిగదా! అట్లు నడుచుకొందును. క్షమింపుము.

అని నిరాకరించుటఁ జూచి యవీక్షితునితండ్రి యగుబలాశ్వుఁడును, అతనిసామంతరాజులును పెక్కుభంగుల నారాజపుత్త్రునికి హితవు బోధించిరి. కాని యతఁడు విననందున మిగుల విచారింపుచు విశాలుని యనుమతిని బొంది బలాశ్వుఁడు తనపుత్త్రుని పరివారమును వెంటఁదీసికొని తనపురము ప్రవేశించెను.

—♦ వైశాలినియరణ్యప్రవేశము ♦—

ఈరీతి నవీక్షితుఁడు తనపురమునకుఁ బోఁగా, వైశాలిని తండ్రి వద్దఁ జేరి యిట్లనెను. “ఓజనకా! మీరు నన్ను నవీక్షితున కొసంగితిరి. నాపూర్వకృతకర్మదోషమువలన నాకాంతుఁడు నన్నుఁ బరిత్యజిం

చెను. కావున నేను మీయింట నుండనోపను. వనమునకుఁ జని నిరాహారనై శ్రీసూర్యునిగుఱించి తపంబుసేయుచుఁ బ్రాణములను విడిచెదను. నిర్మలమైన మనస్సుతో సెలవిండు. అనఁగా విని తండ్రి ఆమెకు బదులుచెప్ప నోరాడక యూరకుండెను. అంతట ఆమెసఖులుచేరి యామెతో నిట్లనిరి. ౹౹ ఓసఖీ! నీ వేల బేల వైతివి? అపేక్షితు నీకు వశ్యుపథ మొసంగెనా? ఆయననే స్మరింపుచున్నావు! ఎందఱో రాచకొమరులు నిన్ను మోహించివచ్చిరిగదా? వారందఱు మన్మథునివలె శోభిల్లుచున్నారు. వారిలో నొక్కని నీయిష్టానుసారము వరించి సుఖింపుము. ఈజీవనమును, యౌవనమును స్థిరముగావుసుమా? తపస్సువలనఁబ్రయోజన మేమి?" అను వారిమాటలు విని, వైశాలిని చిఱునవ్వు నవ్వుచు వారలతో నిట్లనెను. ౹౹ ఓసఖులారా! ఆయపేక్షితుఁ డేమోహనమంత్రి మెఱుంగునోకాని నాచిత్తమును దొంగలించుకొని పోయెను. ఆయనరూపము సదా నాకన్నులయెదుట నాట్యముచేయుచున్నది. అట్టి నాప్రాణప్రియుఁడు లేని యీనాజీవన యౌవనములవలనఁ బ్రయోజన మేమి? వనమునఁ బ్రాణత్యాగ మొనర్చెదను. ఇదే మనకుఁ గడపటిచూపు నే నింతకుముందు మీయెడ నొనర్చినయపరాధములను క్షమింపుఁడు." అని వారలతోఁ జెప్పి, వైశాలిని తల్లియొద్దఁ జేరి యామెకు నమస్కరించి చేతులు జోడించుకొని యెదుట నిలిచి యిట్లువిన్నవించెను. ౹౹ ఓతల్లీ! నేఁడు నే నరణ్యమున కేఁగెదను. నాకొఱకు విచారింపకుము. ప్రారబ్ధ మనుభవింపక తీఱునా? దాని నింద్రాదులైన దప్పింపగలరా?" అనఁగా, నామెతల్లి పైని పిడుగుపడినట్లు నిశ్చేష్టురాలై క్రిందఁబడెను. అంతట దాసీజనంబు లామెపైఁ జల్లనిజలము ప్రోక్షించి శీతలోపచారములు చేయఁ దెప్పిఱిలి లేచి తనచేతులతోఁ దల బాఁదుకొనుచు నిట్లు విలపించెను. ౹౹ ఓబిడ్డా! ఏమను చున్నావు?

ఈమహాప్రపంచమున మఱి రాజపుత్త్రులు లేరా? ఇంకొకరిని వివాహమాడఁగూడదా? అరణ్యమున కేల పోయెదవు? అచ్చట నేమి తిని బ్రతుకుదువు? ఎట్లు జీవింతువు? కటికనేల నెట్లు శయనింతువు? గజదంతములోఁ జేయఁబడిన మంచమున హంసతూలికాతల్పమునందు పరుండియుండ సఖులు సురటీలు వీచుచున్నను నిదురపట్టని నీవు,అచట నెటుల నిదురించెదవు? పాలు, నన్నము రుచింపనినీవు, దుంపలు కందమూలములు నెట్లు భుజింపఁగలవు? పులి, ఎలుగు మొదలగు వన్యమృగములను జూచి భయపడకుందువా? వివాహ మాడకున్నను నింట నుండరాదా? చంద్రబింబమువంటి నీముఖమును జూచియైన సంతసించుచుందునుగదా? నీవే నామూలధనము. నిన్నుఁ జూడక నే నెట్లు భరింతును. ౹౹ అమ్మా!" యని నన్నుఁ బిలుచువా రెవరు? నాతో మృదుమధురవాక్కులు పలుకువా రెవరు? నీవు లేకున్న నాకు దశదిక్కులును పగటియందే యంధకారబంధురములై చూపట్టును." అని యిట్లు విలపించు జననిమాటలు చెవిని బెట్టక వైశాలిని లోభమోహాములను బరిత్యజించి తల్లితో నిట్లనెను. ౹౹ ఓజననీ! నీవు నావిషయమై దుఃఖింపకుము. ఈసంసారము నిస్సారమైనది. ఇందు ఇహమును, పరమును సాధించువారు ధన్యులు. నాభర్త నన్ను విడిచినందున నిహసౌఖ్యములకు దూరమైతిని. ఇఁకను పరమందు ముక్తి సాధించుటనావని. నీవంటితల్లులు నాకును నావంటిపుత్త్రికలు నీకును నెందఱో అయిరి. ఇట్లు పుట్టుచు చచ్చుచు నుండుటవలన ఫలమేమి? కావున ఈనీమమత విడిచి, యడవికిఁ బోయి, శ్రీమన్నారాయణుని ధ్యానించుచుఁ బ్రాణములను విడిచి ముక్తిని బొందెదను." అని తల్లికి జ్ఞానోపదేశము చేసి, తాపసివేషధారిణియై, తల్లిదండ్రులయొక్కయు, సఖులయొక్కయు ప్రార్థనములను శోకవహ్నిచే దగ్ధముచేయుచు, నామెయొంటరిగా నరణ్య

మున కేఁగి, నిరాహారయై, శ్రీభాస్కరునిగూర్చి తపం బాచరించి వైభాగ్యము గలదయ్యెను.

—♦ దేవదూతదర్శనము ♦—

అంతట నామె తనప్రాణప్రియుఁ డగు నవీక్షితుఁడు లేనిజీవనము వృథ యని యెంచి, జలమునఁ బడి దేహత్యాగ మొనర్చ మాఱు జన్మమునం దైన నతనినే పతిగాఁ బడయవచ్చు నని తలంచియుండఁగా దేవాధిపుఁడైన యింద్రుఁ డామెపైఁ గనికరించి యొకదూతను జేరఁబిలిచి, „ ఓయీ! నీవు దారుకారణ్యమునఁ దపంబు సేయుచున్న వైశాలిని సమీపించి యామెతో నావాక్యలుగా నిట్లనుము. „ఓయమ్మా ప్రాణత్యాగ మొనర్పకుము. ఫలమూలములను భక్షింపుచుండుము. స్వల్పకాలమున నీభర్త నినుఁ జెందును. నీ కొకపుత్త్రుఁ డుద్భవించి గుణ, రూపబలములు గలవాఁడై సమస్తరాజులను జయించి సప్తద్వీపములను బాలించును. అతఁడు కొందఱురక్కసులను హత మొనరించి దేవతలకు సాహాయ్య మొనర్చును.” అన విని యాదూత యామెయొద్దకుఁ ద్వరలోఁబోయి యింద్రునివాక్యలు విన్నవింపఁగా ఆమె యులిక్కిపడి లేచి యాశ్చర్యము నొందెను. ఆమె చూచుచుండ దూత అంతర్హితుఁ డయ్యెను. అదిచూచి ఆమె వానివాక్యలందు విశ్వాసము గలదై జీవింప నిశ్చయించి ఫలమూలాదులను భక్షించుచు శరీరమును పోషించుకొనుచుండెను.

—♦ అవీక్షితునితల్లి కిమిచ్ఛక వ్రతము చేయుట ♦—

నాఁ డట్లు ప్రతిజ్ఞచేసిన పుత్త్రునితో బలాశ్వుఁడు తననగరముఁ జేరి తనరాణితో నడచినవృత్తాంత మంతయుఁ దెల్పఁగా నామె మిగుల దుఃఖించి తనపుత్త్రునకు హితబోధ చేయుటవలనఁ బ్రయోజనము లేదని యెంచి వేఱుసాధనము నాలోచించెను. ఒకనాఁ డామె తన

పురోహితుఁడగు వసిష్ఠమహర్షిని రావించి యాయనకు నమస్కరించి యిట్లు విన్నవించెను. „ ఓగురువర్యా! మాయవస్థఁ జూచితిరా? ఒకఁడే పుత్త్రుఁడు. వాఁడును బ్రహ్మచర్యము నవలంబించినాఁడు. మావంశము వృద్ధినొందుట యెట్లు? ఇంతరాజ్యమును, సంపత్తియుఁ గలిగియు సంతతి లేకున్న లాభ మేమి? మీయంతటి యాచార్యులుండియు మాయీలోపమును దీర్పకుండుట పాడిగాదు. కావున మావంశము వృద్ధినొందింపఁదగిన వ్రతమో యజ్ఞమో యోగమో సెలవిండు. దానిని సలిపి చరితార్థుల మయ్యెదము.” అనఁగా విని ఆయన యోచించి యిట్లు విన్నవించెను. „ ఓరాజరాజేశ్వరీ! వినుము. ఒక మహావ్రతము గలదు. దాని ననుష్ఠించినవారలకు కోరినకోరిక తప్పక నెఱవేఱును. ఇందు కొంతమాత్రమును సందేహము లేదు. కావుననే దానికి కిమిచ్ఛకవ్రత మనుపేరు సార్థక మయ్యెను. దాని విధానముఁ జెప్పెద వినుము. దానిని రథసప్తమినాఁడు ఆచరింపవలెను. ఆదినమున నేవార మైననుసరే. లేదా, ఏమాసమునందైనను శుక్లపక్షమున సప్తమి ఆదివారమునఁ జేయఁదగినది. ఆతొలినాఁడు హవిష్యాన్నము భుజింపవలెను. అనఁగా బియ్యము కడుగకుండఁ గొంచెము వెచ్చచేసివండి, ఆవుపాలుగాని పెరుఁగుగాని వేసికొని, పంచదారగాని బెల్లముగాని అరటిపండ్లుగాని వేసికొని భుజింపవచ్చును. ఉప్పు, కారము, పులుసు తగులఁగూడదు. (దీనికే చప్పిడి యందురు) ఆమఱుచటిదినము ప్రాతఃకాలమున లేచి నిత్యకృత్యములను నెఱవేర్చుకొని స్నానసంధ్యాద్యనుష్ఠానములను నెఱవేర్చినపిమ్మట, స్వగృహోత్తరదిశయందు స్థలమును శుద్ధిచేసి అలంకరించి అచ్చట నూతనవస్త్రమును పఱచి బియ్యము పోసి, అందు పద్మాకృతి నేర్పఱిచి దానిపై సువర్ణ, రజత, తామ్రములలో దేనిచేతనైన సిద్ధముచేయఁబడిన కలశము

నుంచి, దానిని బియ్యముతో నింపి, దానిపైని పద్మినీచ్ఛాయాసమేతుఁడగు శ్రీసూర్యుని సువర్ణప్రతిమను ప్రతిష్ఠింపవలెను. వరుణదిక్కున వరుణదేవుని సువర్ణప్రతిమను మఱియొక జలపూరితమైన కలశమునఁ బ్రతిష్ఠింపవలెను. పిమ్మట నవగ్రహములను, అష్టదిక్పాలకులను, గణపతిని, పత్నీసహితులగు త్రిమూర్తులను ఆవాహనముచేసి ప్రత్యేకము పూజించి, తరువాత సవనిధులతోను వరుణదేవుని శ్రీసూర్యభగవానుని షోడశోపచారములచేఁ బూజింపవలెను. శర్కరతోఁ జేర్చిన క్షీరములుగాని క్షీరాన్నముగాని ముఖ్యముగా నివేదనచేయవచ్చును. ఫలములుకూడ నివేదనచేయవచ్చును గాని పాలు క్షీరాన్నము ముఖ్యము. ఏలయన, సూర్యునికి పండ్లు లేవు. బొక్కినోరు. పూర్వము వీరభద్రుఁడు దక్షునిపై యుద్ధమునకుఁ బోయినపుడు ప్రమథగణము లాతనిదంతము లూడఁగొట్టిరి. పూజాంతమున నివేదించిన పదార్థములనే ప్రసాదనతుగా పుచ్చుకొని, యాదినమున నుపవసించి నృత్యగీతాదులతోను, వీణాసంగీతాదులతోను జాగరణ మొనర్పవలెను. మఱుచటి దినమునఁ దిరిగి యథావిధిగాఁ బూజించి షడ్రసోపేతముగా భక్ష్యభోజ్యాదులతో మహానివేదనఁ జేసి మంటపదానముఁ జేయవలెను. ఆదినమున, అష్టాదశవర్ణములలో నెవరైనను ఏదికోరినను లేదనక యియ్యవలెను. అట్లు సమస్తదానము లొనర్చి విప్రులను భోజనాదులచేఁ దృప్తిపఱిచి బంధుమిత్రసహితముగా భుజింపవలెను. ఇట్లు వ్రతమును సమాప్తము నొందించువారికి నన్నికామ్యములును సిద్ధించును.” అని పురోహితుఁ డుపదేశింప, నావ్రతముఁ జేయవలె నని రాణి రాజుతో విన్నవింపఁగా, ఆయన తనభండారమున నున్నధనములో సగ మిచ్చెద నని చెప్పెను. ఆమె అందుకు సంతసించి వ్రత మొనర్ప నిశ్చయించి తన పుత్త్రునిఁ జేఁబిలిచి వానితో నిట్లు చెప్పెను.

“ ఓకుమారా! నే నొకవ్రతముఁ జేయఁబూనితిని. అందుకు నీతోడ్పా టవసరము. నీవు తప్పకసాహాయ్య మొనర్చెద వని నమ్మెదను” అన నవీక్షితుఁడు తల్లితో నిటుల విన్నవించెను. “ అమ్మా! నీయభీష్టము నెఱవేర్చుటకన్న నాకు వేరు పనియేమి? నీ వేమి చెప్పినను తప్పక చేసెదను. సెలవిమ్మ” అనఁగా నామె యిట్లనెను. “ పుత్త్రా! నేఁ జేయఁబూనుకొనినవ్రతోద్యాపనసమయమున బ్రాహ్మణులు మొదలు చండాలురవఱకుఁగల యష్టాదశవర్ణములవారిలో నెవ రేది కోరినను తప్పక యొసంగవలె నఁట. మీతండ్రిగారు అందు కవసరమగు ధన మొసంగిరి. నీ వాదినమున ద్వారమువద్దఁ గూరుచుండి జనులర్థించుదానిని వారల కీయవలయును. లేదన్న నావ్రతము నిష్ఫలమగును.” అని చెప్పఁగా నటులేతప్పక చేయుదు నని పుత్త్రుఁడు వాగ్దాన మొనర్చెను. అది విని యాయింతి యావ్రతము నారంభించి క్రమప్రకారము సర్వమును నెఱవేర్చెను. ఉద్యాపనదినమున నవీక్షితుఁడు ద్వారమువద్దఁ గూర్చుండి జనులు కోరినప్రకారము సమస్తము నిచ్చుచుండెను. ఇట్లు గోవులు, భూములు, సువర్ణము, ధనము, అన్నము, వస్త్రము, గృహములు, కన్యకలను వారివారికోర్కెలప్రకారమిచ్చుచుండఁగా బలాశ్వుఁడు తనకుమారునియొద్దకుఁ బోయి యిట్లనెను. “ కుమారా! నీ వీదినమున సమస్తదానములను జేయఁబూనితివి. నే నొకదానము నపేక్షించి వచ్చితిని. దానిని నా కియ్యవలెను.”

—♦ అవీక్షితుఁడు తండ్రికిఁబుత్త్రదాన మొసంగుట ♦—

అది విని అవీక్షితుఁడు జనకునితో నిట్లు విన్నవించెను.

అవీ—తండ్రీ! మీరు కోరఁదగిన దేమున్నది?,

బలా—కుమారా! ఉండుట చేతనే వచ్చితిని.

అవీ—నాన్నగారూ! తమ కేమి లోపము? తమపదార్థములనే కదా నే నిచ్చుచున్నాను.

బలా—కుమారా! నా కున్నలోప మెవ్వరికిని లేదు. దానిని దీర్చి నన్ను సంతోషపఱిచి నీతల్లివ్రతమునకుఁగొఱంత రాకుండ నెఱవేర్పుము.

అవీ—జనకా! అటులనేచేయఁబూనుకొని యిచ్చట నున్నాను, అది యేదో సెలవిండు. తప్పక తీర్చెదను.

బలా—పుత్రా! నీపుత్త్రుని నాకిమ్ము.

అవీ—తండ్రిగారూ! ఇది యెట్లుసంభవించును? వివాహమును మాని బ్రహ్మచర్యవ్రతమును బూనుకొనియున్న నాకు భార్యయే లేదుగదా? భార్య లేని నాకు పుత్త్రుఁ డుద్భవించుట యెట్లు? వానిని మీ కొసంగుట యెట్లు?

బలా—పుత్త్రా! జననీజనకులతో నాడినమాట దప్పి వ్రతము నిష్ఫలము గావించెదవా?

అవీ—జనకా! కోపింపకుఁడు. మీకుఁ దప్పక పుత్త్రు నొసంగెదను. నానియమము చెడినను సరే.

బలా—మంచిది. సంతసించితిని. ఇందులకు కాలపరిమితి నియమింపుము.

అవీ—నాన్నగారు ఇది వెంటనే జరుగుపనికాదుగదా? సాధ్యమగునంత త్వరలో నెఱవేర్చెదను.

బలా—మంచిది. నేఁ బోయెదను. మఱవకుము.

—♦ అవీక్షితుఁడు వనమున వైశాలిని రక్షించుట ♦—

అవీక్షితునివలన వాగ్దానమును పొంది బలాశ్వుఁడు సంతుష్టాంతరంగుఁడై యెప్పటివలె రాజకార్యములు నెఱవేర్చుకొనుచుండెను.

రాణియు వ్రతమును పూర్తిచేసికొని సంతృప్తహృదయయై యుండెను.

ఇట్లు కొంతకాలము గడవఁగా నొకనాఁడు, అవీక్షితు శరాసనము లను చేతఁబట్టి, మృగయావినోదార్థ మడవికిఁ బోయి వేటాడుచు, రక్షింపు రక్షింపు మను నొకయార్తధ్వనిని వినెను. అది యొక స్త్రీ కంఠధ్వనివలె నుండెను. దానిని వినినతోడనే యవీక్షితు "భయమును విడువుము. వచ్చుచున్నాను! రక్షించెదను!" అని చెప్పుచు శాధ్వని కలిగినదిక్కునకుఁ బోయి చూడఁగా నొకస్త్రీయొక్క శిరోజములను చేతఁబట్టుకొని యున్న భయంకరరాక్షసుఁ డొకఁ డగపడెను. అంత నాస్త్రీ యతనిఁ జూచి యిట్లనెను. "ఓరాజపుత్త్రా! బలాశ్వనందనా! నీభార్యను ఈక్రూరదానవుఁడు చంపి భక్షింపఁబోవుచున్నాఁడు. ఈపాపాత్మునిబారినుండి నన్ను రక్షింపుము." అను మాటలకు నవీక్షితుఁ డాశ్చర్యపడి యిట్లనుకొనెను. "ఈమె నాకు భార్య ననుచున్నదే! ఇది యెట్లు సంభావనీయము? నేను బ్రహ్మచారివిగదా! కానీ, చూతము. అనాథస్త్రీని రక్షించుట విధి— అని తీర్మానించికొని రక్కసునిపై బాణప్రయోగము చేయఁగా వాఁ డామెను విడిచి నోరు తెఱచికొని ఆవులించుచు ఆవీరునివైపు తిరిగి యుద్ధముఁ జేసెను. రక్కసుఁడు వృక్షములను, పర్వతములను ప్రయోగింపఁగా అవీక్షితుఁడు వానిని తనబాణములతో నివారించి వానిచేతులను ఖండించెను. అంతట వాఁడు కాలితో తన్ని అతని యశ్వమును పడఁద్రోసెను. రాకొమరుఁడు వానిపై బ్రహ్మాస్త్రమును ప్రయోగింపఁగా, ఆదివ్యాస్త్రము వానిశిరమును ఖండించినందున వికృతాకారముతో గర్జించుచు వాఁడు క్రిందఁబడెను.

అవీక్షితునకు దేవతలు వర మొసఁగుట

ఆక్రూరరక్కసుని సంహరించినందుకు ఇంద్రాదులు సంతసించి అవీక్షితునిపైఁ బుష్పవర్షము కురిపించిరి. అంతట నింద్రుఁడాతనికిఁ బ్రీత్యర్థమై యిట్లనెను. "ఓవీరవరా! మాకు మిగుల బాధకలిగించుచున్న యీదృఢకేశుఁ డను రక్కసుని హత మొనర్చి చాల నుపకారమొనర్చితివి. నీకిష్టమగువర మొసంగెదను కోరుము." అని యానతియ్యఁగా అవీక్షితుఁ డిట్లు విన్నవించెను. "ఓసురనాథా! నాకొక్కకుమారునిఁ బ్రసాదింపుము. మాజనకునికోర్కె దీర్ప నీవర మపేక్షింపవలసివచ్చెను." అని ప్రార్థింపఁగా సురపతి యిట్లానతిచ్చెను. "ఓనృపకుమారా! ఈమె విదిశాధిపతి పుత్త్రిక. నాఁడు నీవు విడిచినది మొదలుగ నితరనృపకుమారులను వివాహమాడ నొల్లక, ఈయడవికి వచ్చి తపంబుఁ జేయుచున్నది. నీకొఱకు బహుకష్టము లనుభవించుచున్నది. నిన్ను వలచి వరించినస్త్రీని విడనాడుట పాపమునకు మూలము. కావున నీమెను పరిగ్రహింపుము. దీనియందు నీకుగుణవంతుఁడును, పరాక్రమవంతుఁడు నగు సుతుఁ డుద్భవించి, సప్తద్వీపములను తన భుజబలమువలన జయించి పెక్కుయజ్ఞము లొనర్చి ధర్మపరిపాలన మొనర్చును." అని చెప్పి యింద్రుఁ డంతర్హితుఁ డయ్యెను.

అవీక్షితుఁడు వైశాలినితో సంభాషించుట

ఇట్లు చెప్పిన యింద్రునిమాటలకు నాశ్చర్యము నొందుచు, అవీక్షితుఁడు వైశాలిని సమీపింపఁగా నామె యాయనకు నమస్కరించి యిట్లనెను.

వైశా—ఓవీరాగ్రణీ! రక్కసునిబారినుండి నన్ను రక్షించిన మీమేలు మఱవఁజాలను.

అవీ—ఓచారుహాసినీ! నీవెవరు? నీపేరేమి?

వైశా—ఓనృపకుమారా! ఏమీ? నన్నెఱుఁగనట్లు నుడువుచున్నారు!

అవీ—నిన్ను నే నెప్పుడైన చూచియుంటినా!

వైశా—వింతగా నున్నదే! మీరు నన్ను విదిశాపురమున వరింపలేదా? నాస్వయంవరమున నన్ను ఎత్తికొనిపోవుచుండ, రాజులందఱును మీతో యుద్ధమొనర్ప, వారలను మీరు జయింపలేదా? తుదకు వారు సంకులయుద్ధమున మిమ్ముఁ బట్టి బద్ధునిజేసిరి. పిమ్మట మీతండ్రియగు బలాశ్వచక్రవర్తి మాజనకు నోడింపఁగా, ఆయన నన్ను మీకు సమర్పించి మిమ్ము మీతండ్రికి నొప్పగింపఁగా, మీరు బ్రహ్మచారియై యుండ నిశ్చయింప, నే నితరులఁ బరిగ్రహింపక వనచారిణినై తపంబు సేయుచుంటిని. ఆవైశాలినినే నేను. నే నీయడవిలో నిరాహారనై మరణింపఁ దీర్మానించుకొని యుండ, ఒకదేవదూత నాయొద్దకు వచ్చి మీవలన నాకుఁ బుత్త్రుఁ డుద్భవించు నని చెప్పిపోయినందున, అసువుల మేన నిల్పియున్నాను. ఇంతకాలమునకు మీదర్శనము లభించినది. చరితార్థనైతిని. ఇఁకనైన నాయందు కరుణించి నాపాణిగ్రహణ మొనర్పుఁడు.

తుంబురుఁడు అవీక్షితునకుఁ గన్యాప్రదానము చేయుట

ఇట్లు వైశాలిని విన్నవించుచుండ తుంబురుఁ డనుగంధర్వపతి కొందరప్సరలతో నచ్చటికి విచ్చేసి, అవీక్షితునితో నిట్లు చెప్పెను. "ఓనృపకుమారా! ఈమె నాపుత్త్రిక. అగస్త్యునిశాపవశమున విశాలునికులమున మానవదేహమున జన్మించెను. దీనిని నీవు పరిణయము చేసికొనుము. దీనిగర్భమున జన్మించినపుత్త్రుఁడు ఈమహీమండలమునకు చక్రవర్తి యగును. పెక్కుయాగము లొనర్చి పుణ్యాత్ముఁ డను ప్రఖ్యాతి వడయును." అని చెప్పఁగా విని అవీక్షితుఁ డామెను వివా

హోమము చేసికొనుట కంగీకరించెను. అప్పుడు దేవతల దుందుభినాదంబులును, అప్సరల నృత్యగీతాదులును చెలఁగుచుండ తుంబురుఁడు పత్నీసహితుఁడై వైశాలినిని కన్యాప్రదాన మొనర్చెను. వివాహానంతరము గన్ధర్వాదులు తమతమనివాసములకుఁ జేరఁగా ఆనూతనవధూవరులు తమయిష్టానుసారము వనములందును, పొదరిండ్లయందు, నదీపులినములందును, గిరిగహ్వరములందును, వివిధగతుల విహరింపుచుండిరి. గంధర్వాంగనలు వారికి నవసరమగు సమయములందు భోజనపదార్థములను, తాంబూలాద్యుపహారములను, చందనాదిలేపనములను వస్త్రాభరణాదులను వారలకు నిత్యము నమర్చుచుండిరి.

—♦ వైశాలిని పుత్త్రవంతురాలగుట ♦—

ఇట్లు కొంతకాలము కడచినపిమ్మట వైశాలిని గర్భవతియై దశమమాసమున శుభలగ్నమందు సుపుత్త్రుని గనెను. తుంబురుఁడు విప్రులను రప్పించి జాతకర్మ నామకరణాదు లొనర్చెను. ఆసమయమున దేవతలలో చేరిన గరుడ గంధర్వ కిన్నర కింపురుషాదులును, దేవర్షిబ్రహ్మర్షులును, నాగరాజైన వాసుకియు నచ్చటికి విచ్చేసి ఆశిశువును ఆశీర్వదించి పెక్కువరము లొసంగిరి. ఆకాశవాణి ఆబాలునికి ‹‹ మరుత్తు ” అని నామకరణ మొనర్చి సమస్తరాజులను జయించునని చెప్పెను. అది విని దేవతలును ఋషులును సంతసించి నిజనివాసములకుఁ జనిరి.

—♦ అవీక్షితు భార్యాపుత్త్రులతో నిజగృహముఁ జేరుట ♦—

తదనంతరము అవీక్షితు తుంబురునివద్ద సెలవు తీసికొని, తన పురమును జేరఁబోయెను. ఆసమయమున తుంబురుఁడును ఆతనిభార్యయు వైశాలిని కిట్లు బుద్ధులు చెప్పిరి—‹‹ ఓబిడ్డా ! నీవు మిగుల బుద్ధిశాలినివి. నీతులు చెప్ప నవసరము లేదు. అయినను, అత్తవారింటికిఁ

బోవుచున్నావు గాన వినుము. నీభర్తయంతరంగము నెఱిఁగి పనులఁ జేయుచుండుము. అత్తమామలకుఁ బాదసేవఁ జేయుచు, వారిచిత్తవృత్తుల నెఱింగి మసలుచుండుము. ” అని చెప్పి పెక్కువస్త్రాభరణము లొసంగి వీడ్కొలిపిరి.

ఇట్లు తనపురమును జేరి అవీక్షితుఁడు తనపుత్త్రుని తండ్రికి సమర్పించి యిట్లు విన్నవించెను. ‹‹ ఓజనకా ! నాఁడు మాతల్లి కిమిచ్ఛకవ్రతోద్యాపనదినమున మీరు నన్నుఁ గోరినప్రకారము పుత్త్రుని గని మీకొప్పగించి కృతార్థుఁడనైతిని.” అనఁగా విని బలాశ్వుఁడును భార్యయును తమవంశము వృద్ధినొందె నని మిగుల సంతసించిరి. వా రాబాలుని బహుజాగరూకతతోఁ బెంచుచుండిరి.

మరుత్తు క్రమక్రమముగాఁ బెరిఁగి పెద్దవాఁడు కాఁగా వానికి విద్యాబుద్ధులు నేర్పించి, వేదములు వేదాంగములు సమస్తశాస్త్రములు అస్త్రవిద్యయు కఱపించిరి. అంత నాయువకుఁడు మిగుల ప్రతిభాశాలియై యెల్లజనంబులకు సంతోషదాయకుఁడై యుండెను.

—♦ బలాశ్వుఁడు మరుత్తుని పట్టాభిషిక్తునిఁ జేయుట ♦—

అంతట నొకనాఁడు బలాశ్వుఁడు తనతనయునిఁ జేరఁబిలిచి తనవృద్ధావస్థయు, బలహీనతయుఁ దెల్పి, వానప్రస్థాశ్రమమునకుఁ బోవ నిశ్చయించితి ననియు, వానిని రాజ్యపాలనము జేయుమనియుఁ జెప్పెను. అది విని అవీక్షితు నిజజనకునితో నిట్లు విన్నవించెను. ‹‹ ఓజనకా ! నేను బ్రహ్మచారినై యుందు ననియు, రాజ్యాపేక్షను వదలితిననియు, ఆనాఁడే తమతో విన్నవించితిని. మీరు కోరినప్రకారము పుత్త్రుని బడయుటకై నానియమమునైనను జెఱచికొని వివాహితుఁడనై సంతానము వడసి మీకోర్కె నెఱవేర్చితిని. రాజ్యేచ్ఛ నాకులేదు. మీయిచ్ఛచొప్పున రాజ్యమును ఇష్టమగువారి కొసంగుఁడు. ” అన

గా విని నీపుత్త్రుని రాజ్యమున కభిషిక్తునిఁ జేయుమ నని తండ్రి చెప్పెను. "చిత్తము. అటులనే చేయుదు." అని అవీక్షితు విన్నవించెను. వెంటనే శుభదినమున మరుత్తునకు రాజ్య మిచ్చి, రాజనీతులు కొన్ని బోధించి, ప్రజలను తనబిడ్డలవలె భావింపు మని చెప్పి, బలాశ్వుఁడు భార్యతో నడవికిఁ జని చిరకాలము తపముజేసి, దేహాంతరమున స్వర్గసుఖము లనుభవింపఁబోయెను. అతనిపత్ని యగు వీర, భర్తృవియోగదుఃఖముచేఁ గృశింపుచు, భార్గవాశ్రమమున శ్రీహరిని ధ్యానింపుచుండెను. అవీక్షితు భార్యాసహితుఁడై యాయాశ్రమమునకుఁ జని తపంబుఁ జేయుచుండెను.

—♦ మరుత్తోపాఖ్యానము ♦—

మరుత్తుఁడీమహీమండలము నంతయు ధర్మముగా పాలింపుచు యజ్ఞాదులు విశేషముగాఁ జేయుచుండెను. అతనిరాజ్య మకాలమరణములు లేక పాఁడిపంటలతో తులఁదూఁగుచు జనులు సుఖముగా నుండిరి.

ఒకనాఁ డీమరుత్తచక్రవర్తి బంధుమిత్రసహితుండై తనమంత్రిపురోహితులతో కొలువుదీర్చి ఆస్థానమునఁ గూర్చుండియుండ, నొక తపోధనుఁడు అందుఁ జేరెను. చక్రవర్తి లేచి ఆయనకు నమస్కరించి యుచితాసనంబునఁ గూర్చుండఁబెట్టి కుశలప్రశ్నముఁ జేయఁగా నాతాపసోత్తముఁ డిట్లనెను.

తపసి—ఓసార్వభౌమా! మా కెక్కడికుశలము?

చక్రవర్తి—మునివర్యా! ఏమి అట్లు సెలవిచ్చుచున్నారు?

తప—మీరాజ్యమున ధర్మము లేదు. సర్పములు హెచ్చుపెరిఁగి జనులను బాధింపఁజొచ్చెను. మఱి కుశల మెక్కడ?

చక్రి—మునీంద్రా! ఎచ్చటినుండి తమరాక?

తప—నేను భార్గవాశ్రమమునుండి వచ్చితిని.

చక్రి—స్వామీ! అచ్చట మాపితామహి క్షేమముగా నున్నారా?

తప—ఔను—ఆమె పంపుననే నేనిటు వచ్చితిని.

చక్రి—ఆలాగునా! ఆమె యేమి సెలవిచ్చెను?

తప—అచ్చట మునులందఱును జేరి యాగముఁ జేయుచుండ వారిలో నేడ్వురను సర్పములు గఱవ మృతినొందిరి. మిగిలినవారు పాఱిపోయిరి. నీరాజ్యమున నిట్టియధర్మము జరుగవచ్చునా? ఇట్టివిపరీతములు నీవు చారులవలనఁ దెలిసి తగురీతిని దుష్టులను దండింపకుండుట తగునా? ఈవిషయము మీపితామహి నీతో విన్నవింపు మని నన్నుఁ బంపెను.

చక్రి—అయ్యో! ఎంతపాపము? ఇంతఘోరకార్యము తటస్థించెనా? ఇఁక నాపాలనమువలన లాభ మేమి?

తప—ఆసంగతియే ఆమె మీతో మనవిచేయు మనెను. ఎలయన, ఇట్టియీతిబాధలవలన ద్విజన్ములు యజ్ఞాదికర్మములు నెఱవేర్పఁజాలరు. అందువలన దేవతలకు హవిర్భాగములులు లభింపకుండును. వారు తృప్తులు కాకున్న వర్షము లుండవు. వర్షములు లేమిచే సస్యాదులును పచ్చికయుఁ గలుగవు. అందువలన క్షామము సంభవించును. దానిమూలమున జనులును, పశు, పక్షి, మృగాదులును నశించును. రాజనీతిలోపమువలన నిన్నికీడులు సంభవించును. కావున నీవు సర్పములను నిర్మూలముచేయవలెను." అని మీయవ్వయగు వీరాదేవి మీతో మనవిచేయు మని నన్నుఁ బంపెను. నాపని ముగిసెను. నేఁ బోయెదను.

మరుత్తు సర్పముల నిర్మూలింపఁ బ్రయత్నించుట

ఇట్లు విన్నవించిన తాపసవాక్యములు విని మరుత్తు తన్నుఁ దానే నిందించికొని కోపావేశుఁడై లేచి, శరాసనమును ధరించి ఆతాపసోత్తమునివెంట భార్గవఋషియాశ్రమమునకుఁ బోయి తనపితామహియగు వీరాదేవికిని, ఋషులకును నమస్కరించి అచ్చట సర్పదష్టులై చచ్చిపడియున్న ఏడ్వురుతాపసులను జూచి మిగుల దుఃఖించి, వారి చావునకుఁ దనదుష్పరిపాలనమే కారణముగా నెంచి కోపపరవశుఁడై, నాగకులమును నాశనముఁ జేయ నిశ్చయించి తనధనువున గుణము సంధించి ధనుష్టంకారము కావించి భూమి వణఁకునట్లు చేసి సంవర్తకమను బాణమును వింట సంధింపఁగా సూర్యునితేజముకంటె హెచ్చుగా ప్రకాశింపుచుండెను. దానిని జూచి భయముచే కంపితులై సర్పములన్నియు తమప్రాణములను కాపాడుకొనువెరవు గానక మొఱలిడుచు అవీక్షితునిభార్య యగువైశాలినివద్దఁ జేరి దీనతతో నమస్కరించి, యిట్లు ప్రార్థించిరి. ‘‘ ఓజననీ ! మాకు నీకుమారునివలన గొప్పవిపత్తు సంభవింప నున్నది. కావున నిన్ను శరణువేఁడికొన వచ్చితిమి. నీవు కరుణింపకున్న మానాగకులము నిర్మూల మగును. రక్షింపుము. నీతనయుని వారించి అతనిబాణమును విడువకుండఁ జేసి మమ్ముఁ గాపాడుము ”

వైశాలినిసర్పసంరక్షణమునకై భర్తను వేఁడుట

అని పలువిధముల ప్రాణాతురులై ప్రార్థించునాగులపై కనికరించి వైశాలిని తనభర్త యగు అవీక్షితునియంతికమును జేరి నమస్కరించి యిట్లు విన్నవించెను. ‘‘ ఓనాథా ! నాదొక ప్రార్థనము తమరంగీకరింపవలెను. పూర్వము నేను తపముఁ జేయుచుండుకాలమున నొకనాఁడు గంగలో స్నానముఁ జేయుచుండ నొకనాగాంగన నన్ను

రసాతలమునకుఁ దీసికొనిపోయెను. అచ్చట నామె నన్నొకయున్నతాసనమునఁ గూర్చుండఁబెట్టెను. అంతట నాగస్త్రీ లందఱును నన్నుఁ బరమభక్తితోఁ బూజించి సాష్టాంగప్రణామము లొనర్చి యిట్లు వేఁడికొనిరి. ‘‘ ఓతల్లీ ! నీవు మాయపకృతిని క్షమింపవలెను. ముందు నీకొక తనయుఁడు జన్మించును. అతనికి మావంశీయు లపచారముఁ జేయుదురు. అందు కతఁడు కోపించి మావంశమును నిర్మూలముఁ జేయనెంచును. ఆసమయమున నతని నివారించి ఆయనవలన మాకు బాధ కలుగకుండ నీవు నీపుత్త్రుని బోధించి, మమ్మును మాసంతతిని కాపాడవలెను. ఇదిగో నీపాదములకు శరణు.” అని యాలోకమునఁ గలస్త్రీపురుషసర్పములు నన్నుఁ బ్రార్థించి అనేకములగు దివ్యవస్త్రాలంకారములు నాకు సమర్పించిరి. అప్పుడు వారికి నే నభయ మిచ్చియుంటిని. ఇప్పుడు మనపుత్రుఁడు సంవర్తకబాణ మెక్కుపెట్టి నాగకులము నిర్మూలింపసిద్ధముగా నున్నాడఁట. నాగు లందఱును త్రాహి యనుచుఁ బరువెత్తుకొనివచ్చి నన్ను శరణు వేఁడుచున్నారు. కావునఁ దమరు వెంటనే మనసుతుని వారించి వారిని రక్షింపవలెను. నేనుతొల్లి వారి కొసంగిన వాగ్దానమును నిలుపవలె నని ప్రార్థించెదను.” అనఁగా విని ఆమెభర్త యిట్లనెను. ‘‘ ఓసఖీ ! నే నిప్పుడే మరుత్తునివద్దకుఁ బోయి యీవృత్తాంత మంతయు వానితోఁ జెప్పి వానిని వారించెదను. నామాట వినకున్న సంహరించెదను.”

అవీక్షితుఁడు పుత్త్రునివద్దకుఁ బోవుట

అని భార్య నూఱడించి, శరాసనము చేతఁబట్టి యవీక్షితుఁడు భార్గవాశ్రమమును జేరి యచ్చట రుద్రునివలెఁ గోపోద్దీపితుఁడై యున్నకుమారుని, ప్రజ్వరిల్లుచు నతనిచేత నున్నబాణమునుజూచి దాని

శతఁము విడిచిన నాగకులము తప్పక నిర్మూల మగునని యెంచి పుత్త్రునితో నిట్లు సంభాషించెను—

తండ్రి—నాయనా! కుమార! నీచేత నున్న బాణము నుపసంహరింపుము.

పుత్త్రు—తండ్రిగారూ! నమస్కారము. ఏమి! అటుల సెల విచ్చితిరి?

తండ్రి—పుత్త్రా! క్రోధము పరమశత్రువు. దానిని విడువవలెను.

పుత్త్రు—నాన్నగారూ! తమరు సెలవిచ్చునది నిజమె. కాని సమయాసమయములందు అదిలేకున్న పనులు జరుగవే. రాజ్యపాలన మెట్లగును?

తండ్రి—ఇప్పుడు దానియవసర మేలకలిగెను.

పుత్త్రు—ఈసర్పములు పెచ్చుపెరిఁగి నిర్భయముగా విహరించుచున్నవి. ఇచ్చట నున్నయేడ్వురు తాపసులను కఱచి చంపెను. ఆభయమున మిగిలినఋషులు యజ్ఞదీక్షను చాలించి పాఱిపోయిరి. ఇట్లు నారాజ్యమున జనులకు పెక్కుబాధలు కలిగించుచున్నవి. కావున వీనివంశమును నాశన మొనర్చెదను. మీ రేల కాదనుచున్నారు? సెలవిండు.

తండ్రి—ఓపుత్త్రరత్నమా! ఈపాములు తెలిసియో తెలియకయో యపరాధమొనర్చెను. క్షమింపుము.

పుత్త్రు—తండ్రీ! చేసినప్రతిజ్ఞ విడువవచ్చునా? అందువలన నపకీర్తి కాదా?

తండ్రి—కుమారా! కీర్తిగాని, అపకీర్తిగాని కలుగనిమ్ము. కాని నామాట విని నీబాణము నుపసంహరింపుము.

పుత్త్రు—నాన్నగారూ! వీరియపరాధమును నేను క్షమింపఁజాలను, క్షత్త్రధర్మము నెట్లు విడుతును. కావున మీయాజ్ఞను మన్నింపఁజాలను. దండనకు యోగ్యులగువారిని దండించుట, జనులను రక్షించుట రాజనీతికదా! అటులఁ జేయనివారు ఘోరనరకముల పాలగుదురుగదా! ఈవిషయమున నన్ను మీరు నిరోధింపఁదగదు.

తండ్రి—అరే దురాత్మా! నాపుత్త్రుఁడ వయ్యును, నీవు నాయాజ్ఞను నిర్లక్ష్యపెట్టుచున్నావు. సుజనులైనను దుష్టులైనను శరణన్నమాత్రమున రక్షించుట నావ్రతము. వారికొఱకు నాప్రాణముల నైన త్యజింతును. నాసమక్షత నీవెఱుంగక నీవే జగదేకశూరుఁడ వని విఱ్ఱవీఁగుచున్నావు. నాప్రతాపము గనఁబఱచెద చూడుము.

అనుచు నవీక్షితుఁడు తనవిల్లెక్కుపెట్టి ధనుష్టంకారముచేయఁగా దిక్కులు పిక్కటిల్లి గజగజలాడెను. బ్రహ్మాండములు భీతిల్లెను. స్వర్గమున దేవతలు వణఁకిరి. కైలాసమునఁ దపోనిష్ఠ నున్న శివుఁడు తపమును చాలించి భీతిఁజెందెను. సముద్రము లేడును ఘూర్ణిల్లెను. కొండలపై నున్న రాళ్ళుకదలి క్రిందఁబడెను. ఆకసమునుండి పట్టపగలే యుల్కలు రాలెను. ముల్లోకములును హాహాకారముతో నిండెను. ఈవిపరీతములను జూచి మరుత్తు తండ్రితో నిట్లు విన్నవించెను.

మరుత్తు—ఓజనకా! ఏల యిట్టి యన్యాయమునకుఁ బూనెదరు? దుష్టసంహారణార్థము సంవర్తకాస్త్రమును చేతఁబట్టితిని. నేను మీకు వధార్హుఁడను గాను. కాలాంతకాస్త్ర మేల చేఁబట్టితిరి? దానితీవ్రతవలనఁ బ్రాణికోట్లు దగ్ధమగుచున్నవి. నన్ను వధించిన మీకు ఖ్యాతి కలుగునా?

తండ్రి—ఓదురాత్మా! నేను రక్షింపఁదలచినవారిని నీవు సంహా

రింప నెంచితివి. కావున నా ప్రాణములు పోయినను సరే లేకున్న నిన్ను వధించెదను. నేనును క్షత్రియుఁడనే, క్షత్రధర్మములు నాకును తెలియును. కాపురుషునివలె భయము నొందెదనా ? నా శరణార్థులను నీవు వధింపఁబూనితివి. కావున నిన్నుఁ దప్పక వధించి నీయనువులఁ గొనియెదను.

మరుత్తు—ఓ తండ్రీ ! నా రాచకార్యములకు అడ్డువచ్చినపుడు మిమ్ము వధింపక తీఱదు. మిత్రులైనను, శత్రువులైనను బంధుజనులైనను, గురువైనను సరే!—వధింపక విడువఁజాలను. కావున మీపై బాణమును విడిచెదను. మీరు కోపమును విడువుఁడు. నా పనిని నేను చేయుచున్నాను. ఇందు దోషమేమున్నది ?

ఇట్లు తండ్రికొడుకులు వాదించుచుండ భార్గవాదిఋషు లచ్చటికి విచ్చేసి యిట్లనిరి. "ఓ క్షత్రవీరులారా ! ఏల యిట్లు కలహించెదరు. మేము చనిపోయిన తాపసులను బ్రతికించెదము. మీరు కలహింపకుఁడు." అంతట వీరాదేవి యేతెంచి, అవీక్షితునితో "కుమారా ! నీపుత్త్రుఁడు బహుధార్మికుఁడు. వానితో పంతమేల ? విడువుము." అంతట వైశాలిని మరుత్తును జూచి "కుమారా ! ఈసర్పములు నన్ను శరణువేఁడెను. వానిని గాపాడి నన్ను మన్నింపుము." అనఁగా విని వారు బాణములను దించిరి. తపసులు పునర్జీవితులైరి. సర్పములు సంతసించి తమలోకమునకుఁ జనెను. భార్యతోఁగూడి యవీక్షితు తనయాశ్రమమును జేరెను. వీర తనయోగబలమున దేహత్యాగ మొనర్చి స్వర్గస్థురాలయ్యెను. మరుత్తు తనపురమునఁ బ్రవేశించెను.

మరుత్తునిసంతతి ♦—

అనంతరము కొంతకాలములో విదర్భరాజపుత్త్రిక యగు ప్రభావతిని, మగధరాజైన కేతువీర్యునిపుత్త్రిక యగు సుకేశిని మద్రరాజకన్యక యగు సైరంధ్రిని, కేకయరాజపుత్త్రికయగు కైకను, సింధురాజకుమార్తె యగు వపుష్మతిని చేదిరాజకన్య యగు సుశోభనను వరుసగా మరుత్తు వివాహమై వారిలో సుశోభనయందు ఎనమండ్రు పుత్త్రులఁ బడసెను. వారిలో జ్యేష్ఠుఁడగు నరిష్యంతుఁడు రాజై తండ్రివలెఁ బ్రజలను బాగుగాఁ బాలించెను. అతనికి దముఁడను సుతుఁ డుదయించెను. ఇతఁడును ధర్మముగా రాజ్యమును బాలించెను. సూర్యపుత్త్రుఁడగు వైవస్వతుని సంతతి యిట్లు వెలసెను" అని శివుఁడు పార్వతితోఁ జెప్పెను.

సప్తమాధ్యాయము.

—♦ సావర్ణిమనువుచరిత్రము ♦—

అంతటఁ బార్వతి శివునితో నిట్లు విన్నవించెను. "ఓ ప్రాణనాథా ! ఈసూర్యునివంశము మిగులఁ బవిత్రమైనది. దాని నింకను వినవలతును. సెలవిచ్చి తమదాసురాల నైన నన్నుఁ గృతార్థను జేయుఁడు" అని యడుగఁగా, ఈశ్వరుఁ డిట్లు చెప్ప నారంభించెను. "ఓ భవానీ ! వినుము. ఒకప్పుడు సూర్యునిభార్య యగుసంజ్ఞాదేవి, ఆయన తేజస్సును సహింపలేక తనఛాయను తనకు మాఱుగా భర్తవద్ద నుండుమని తాను తనతండ్రియగు మయునియింటికిఁ బోయి కొంతకాల ముండెను. మయుఁ డామెను జూచి యిట్లనెను. "అమ్మాయీ ! నీవు

వచ్చి చాలకాలమైనది. పతుల నెడఁబాసి యుండుట సతులకు ధర్మముగాదు. ఇంతేకాక నీవు సంతానవంతురాలవు. నీబిడ్డలు నిన్నెడఁబాసి యెట్లుండఁగలరు? కావున నీవు నీపెనిమిటివద్దకుఁ బొమ్ము." అనఁగా నామె జనకునితో మాఱుపలుకక యచ్చటినుండి బయలువెడలి యుత్తర కురుభూములకుఁ జని బడబా (అనఁగా ఆఁడు గుఱ్ఱము) రూపమును పొంది యందు తపంబుఁ జేయుచుండెను.

—♦ యమునికి శాపము కలిగినవిధము ♦—

ఇట్లుండ ఛాయాదేవి తనభర్తకుఁ గొంచెమైనను అనుమానము కలుగకుండ అన్నిపనులయందును సంజ్ఞాదేవివలె సంచరింపుచుండెను. ఆమెకు, సావర్ణి, శనైశ్చరు లనునిరువురుపుత్త్రులును, తపతి యనుకన్యకయు జన్మించిరి. పిమ్మట నీఛాయాదేవి తనసవతియగు సంజ్ఞాదేవిబిడ్డలయందు తక్కువప్రేమ కలదియై యుండెను. యముఁ డది కనిపెట్టి ఆమెతో నిట్లనెను. "అమ్మా! నీవు మాకుఁ దల్లివై యుండియు నందఱను సమముగాఁ జూడక పాక్షికబుద్ధి కనఁబఱుచుచున్నావు. ఇది నీకుఁ దగునా? ఇటుపై నీవిట్టి పక్షపాతమును కనఁబఱిచినచో నిన్ను తన్నకమానను." అని కాలెత్తెను. అందుకు ఛాయ కోపించి వానితో నిట్లనెను. "ఓదురాత్మా! నీతల్లినైన నన్నుఁ దన్నుటకుఁ గాలెత్తితివి గాన నీపాదములు కుష్ఠరోగముచే విడిపోవుఁగాక" అనఁగా విని, యముఁడు వెంటనే తండ్రియొద్దకుఁ బోయి నమస్కరించి యిట్లు విన్నవించెను. "ఓజనకా! అద్భుత మగువిషయము కనిపెట్టితిని. తల్లిబిడ్డలను శపించుట యెందైనఁ గలదా? ఈమె నన్నుఁ గుష్ఠరోగివి కమ్మని శపించినది. ఆమహావ్యాధి నన్ను ననుసరించినది. లోకములోని తల్లులు బిడ్డలను పలువిధముల తర్జనభర్జనలు చేయుచుందురు, గాని వారిట్లు బిడ్డలకుఁ దగులవు. ఈమెశాపము నన్ను వెంటనే వేసెం

పఁజొచ్చెను. కావున నీమె నాతల్లి కాదు." అనఁగా విని సూర్యుఁడు ఛాయను పిలిచి "సంజ్ఞయేది?" అని యడుగఁగా "నేనే మీభార్యను." అనెను. నిజముపలుకు మని సూర్యుఁ డామెజుట్టు చేతఁబట్టుకొనఁగా జరిగినవృత్తాంత మంతయు విశదముగాఁ జెప్పెను.

—♦ సూర్యునితేజము తగ్గుట ♦—

అది విని సూర్యుఁడు మిగులఁ గోపించి వెంటనే బయలువెడలి మయునియింటికిఁ బోఁగా మామగారల్లునిరాకకు సంతసించి మిగుల గౌరవముతో నాదరించి విచ్చేసినకారణ మడుగఁగా దివాకరుఁ డిట్లు చెప్పెను. "మామా! మీకొమార్తె యెచ్చట నున్నది? ఆమెను గానక యిటు వచ్చితిని." మయుఁ డిట్లు బదులు చెప్పెను. "అల్లుఁడా! ఆమె నీతేజస్సు భరింపఁజాలక యిటు విచ్చేసి కొంతకాల ముండెను. పతులను విడనాడి సతులు పుట్టినింటఁ జిరకాల ముండుట పాడిగా దని నేను చెప్పఁగా కోపముతో వెడలిపోయెను. నిన్నుఁ జేరఁబోయె నని నేను తలంచితిని. నీవద్దకు రాలేదా?" అని యడుగ లేదని చెప్పి నాకాంతిని తగ్గింపుఁ డని సూర్యుఁడు మామను బ్రార్థించెను. అంతట మయుఁడు అతనితేజమునఁ బదునైదుభాగములు తీసి ఒక్కపాలుమాత్రము మిగులునట్లొనర్చెను. అటుల తీయబడిన భాగములలో నొకటి భూమియందును, మరియొకటి యాకసమున నింకొకటి ఈశ్వరుని త్రిశూలమున, రెండుభాగములు విష్ణువుసుదర్శనచక్రమున, మఱియొక్కొక్కభాగమును, ఇంద్రునివజ్రాయుధమున, కుబేరునిపుష్పకవిమానమున, చంద్రునియందును, గ్రహనక్షత్రములు మెఱుపులగు వానియందును ఉండునటుల పంచిపెట్టెను.

—♦ సూర్యునికి అశ్వినీకుమారులు కలుగుట ♦—

ఇటుల భార్యనిమిత్తము కళావిహీనుఁడై సూర్యుఁడు తనభార్య యుత్తరకురుభూములందు ఆఁడుగుఱ్ఱమై తపంబుచేయుచున్న దని తన దివ్యదృష్టిచేఁ దెలిసికొని తానును మగగుఱ్ఱమై యచ్చటికిఁ బోయి యామెను జూచి మిక్కిలిప్రేమముతో అశ్వరూపమున నున్నయామెతో విహరించెను. అప్పు డామెకు ఇరువురుపుత్త్రు లుద్భవించిరి. వారలకు అశ్వినీదేవత లని పేరు. పిమ్మట సూర్యుఁడు తననిజరూపమును ధరింపఁగా సంజ్ఞాదేవి యాయనకాంతి తగ్గుటకు సంతసించి తాను నెప్పటిస్త్రీరూపమును బొంది యాయనవెంటఁ బుత్త్రులతోఁ బోయి నిజమందిరమునఁ బ్రవేశించెను. పిమ్మట వారలకు రేవతుఁడు జన్మించెను.

—♦ యముఁడు దండధరుఁ డగుట ♦—

పిమ్మట సూర్యుఁడు యమునిఁ జేరఁబిలిచి సంయమనీపురమున రాజాజ్ఞ నంది ధర్మాధర్మములు, పాపపుణ్యములు విచారింపుచు మరణించిన జీవులను శిక్షింపుచుండుమని యాజ్ఞాపించి హరిహరబ్రహ్మలు ముగ్గురును ఒకచోట నేకకాలమునఁ గలియునప్పుడు, వారలతోఁ దనబాధ విన్నవించికొనినఁ దనకున్నబాధ నివారించు ననియు అంతవఱకుఁ దనపాదములనుండి పురుగులు వెడలుచుండు ననియు చెప్పెను.

—♦ యమి నదియగుట ♦—

అనంతరము ఆదిత్యుఁడు తనపుత్త్రిక యగు యమిని చేరఁబిలిచి ,, అమ్మాయీ ! నీవు భరతవర్షమున నదీరూపమును ధరించి నీయందు స్నాన మునర్చువారిపాపములను బోనడఁచుచుఁ గీర్తిని బొందుము. కాళిందీపర్వతమున నీవుత్పత్తి నొంది కాళింది యను పేరు వహింతువుగాక ! " అని చెప్పెను.

—♦ అశ్వినీకుమారులు వైద్యు లగుట ♦—

అటుతరువాత దివాకరుఁడు అశ్వినీకుమారులను బిలిపించి దేవతలకు వైద్యులై యుండుఁ డనియు, సమస్తరోగములను స్వస్థపఱుచుశక్తి వారలకుఁ గలుగుననియు వారలతోఁ జెప్పెను. అందుకు వా రంగీకరించిరి.

—♦ సావర్ణి మను వగుట ♦—

పిమ్మట ఛాయాపుత్త్రుఁ డగు సావర్ణిని జూచి నీవు బలిచక్రవర్తి యింద్రుఁ డగునపుడు మను వగుదువు. అని చెప్పెను.

—♦ శని గ్రహమగుట ♦—

అనంతరము శనిని జూచి ,, నీవు నవగ్రహములలోఁ జేరుదువుగాక. నీవు జన్మించిన కాలవిశేషమునుబట్టి నీదృష్టి మిగుల క్రూరమైనది గాన అది యెవరిపైఁ బ్రసరించునో వారిని నాశనముచేయును" అనెను. రేవతుఁడు గుహ్యకులకు రాజయ్యెను.

తపతీకన్యకను జూచి ,, అమ్మాయీ ! నీగర్భమున సంవర్తుని వలన పుత్త్రుఁ డుదయించును. ఆబాలునికి కురు అని పేరగును. అతఁడు ఏడవమనువుకాలమున నీపృథివికి చక్రవర్తియై ప్రసిద్ధి గాంచును. వాని సంతతివారు పేరుప్రతిష్ఠలు పొందుదురు. వారినామములు దేవతలు ఋషులు మునులు కీర్తింతురు." అని చెప్పెను.

తరువాత భాస్కరుఁడు ఛాయాదేవివైపు దిరిగి కోపదృష్టితోఁ జూడఁగా, ఆమెను క్షమింపు మని సంజ్ఞాదేవి ఆయనను ప్రార్థించెను. అదిమొదలు ఛాయ సంజ్ఞాదేవివద్ద చెలికత్తెగా నుండెను. అని చెప్పఁగావిని పార్వతి శివునిఁ జూచి యిట్లు ప్రశ్నచేసెను. ,,నాథా! యమునికి రాజధాని యగు సంయమనీపుర మెట్టిదో వర్ణించి చెప్పుఁడు."

— సంయమనీపురవర్ణనము —

ఇట్లు పార్వతి యడుగఁగా నీశ్వరుఁ డిట్లు చెప్పనారంభించెను. "ఓ పార్వతీనాయకీ! శ్రద్ధతో వినుము. యమునిపట్టణము మిగుల రమ్యమైనది. దానిచుట్టును పెక్కుసరోవరము లున్నవి. అందు సదా వసంతవాయువులు వీచుచుండును. శుకపిక శారికానాదములు సదా వినఁబడుచుండును. ఆపట్టణప్రాంతములందు అనేకము లుద్యానము లున్నవి. అందు వివిధములగు పుష్పములు, ఫలములు నిండియుండును. ఆపురమున యమునియెదుట అప్సరసలు, గంధర్వులు, కిన్నరులు, నృత్యగీతాదులను పలుపుచుందురు. యమధర్మరాజున కనేక భటు లున్నారు. భూలోకమున జను లొనర్చు పాపపుణ్యముల లెక్కవ్రాయుచుండు చిత్రగుప్తు లందున్నారు. ఆపురమునకు పదునాలుగుయోజనములదూరమున పెక్కునరకకూపము లున్నవి. వానిలో రౌరవ మనునది మహాభయంకర మైనది. అది తామ్రమయమై, మండుచున్న అగ్నితో పదిహేనుయోజనముల వైశాల్యము కలదై యుండును. అందు లెక్కలేనిసంఖ్య గలపాపులు వేయఁబడి యాతనల నొందుచుందురు. తమఃకూప మని మఱియొకటి కలదు. అదియు పదునైదుయోజనములపొడవును అంతియ వెడల్పును కలిగి యుండును. అది అంధకారబంధురమై కోట్లకొలఁది పాపులతో నిండి యుండును. నికృంతన మను కూపము పండ్రెండుయోజనములవైశాల్యము కలిగియుండును. అందు వేలకొలఁది కుమ్మరసానలవలెనుండు యంత్రములు తిరుగుచుండును. అందు పాపులు పొందుబాధలు చెప్పుటకు భయంకరముగా నుండును. అసిపత్రవన మని మఱియొకటి కలదు. దానివిస్తీర్ణము నూఱుయోజనములు. అందలియాకులు మంగలికత్తులవలె వాఁడిగలవై యుండును. అందు సర్వదా అగ్ని మండుచుండును. లెక్కలేనిపాపు లందుఁ బడి పొందుబాధలును, మొఱ్ఱలును వినుటకు శక్యముగాక యుండును. తప్తకుండ మని మఱి యొకటి కలదు. అందు సదా నూనె మఱుగుచుండును. అదియు పదునైదు యోజనముల వైశాల్యము కలిగి, పాపులతోఁ గిక్కిఱిసి యుండును. అందు వారనుభవించుబాధలు చూచుటవలన శరీరము కంప మొందును." అని శివుఁడు చెప్పఁగా నేపాప మొనర్చినవారు ఏకూపమున వేయఁబడి శిక్ష లనుభవింతురో సెలవిమ్మని పార్వతి యడిగెను.

— పాపములు, వానికి శిక్షలు —

శివుఁ డిట్లనెను. "ఓ కాత్యాయనీ! వినుము, పరస్త్రీపరధనము లపహరించినవారును, పరులను మోసపుచ్చిగాని బలాత్కారమునఁ గాని వారివృత్తి నపహరించినవారును, పరదోషాన్వేషకులును, పరనిందాపరులును, పరగృహనాశకులును, పరద్రవ్యాపహారకులును, పరశ్రేయస్సహనము లేనివారును, దేవస్వ, బ్రహ్మస్వాపహారకులును, యమునిభటులచే కరచరణముల బంధింపఁబడి పూతిగంధకూపమున వేయఁబడుదురు. అచ్చట వారు కింకరులవలన నిమపదుడ్లచే మోఁదఁబడుచు, మూత్రపురీషమాంసాదులను భక్షింపుచుందురు. భోజనమునకుఁ బిలిచి భుజింపఁబెట్టనివారును, జననీజనకులను, అత్తమామలను దూషించువారును, గురుజనులను దూషించి శిక్షించువారును, తల్లిదండ్రులకును, వారిపుత్త్రులకును ఇడుముల్పెట్టువారును, భార్యాభర్తలకు కలహము పెంచువారును, స్నేహితులకు విరోధము కలిగించువారును, పితృతర్పణము, సంధ్యావందనాదు లొనర్పనివారును, శ్రాద్ధదినమున రెండుసార్లు భుజించువారును, శివునిదర్శింపక భుజించువారును, విష్ణునిర్మాల్యమును స్వీకరింపనివారును, మరణమొందిన వెంటనే

యమకింకరులచే, నినుపగొలుసులచే బంధింపఁబడి, ముసల, ముద్గలాదిసాధనంబుల శిక్షింపఁబడుచు కొనిపోఁబడి యమునియెదుట నుంచఁబడుదురు. మార్గమున వారు పొందుబాధలు చూచువారిగుండెలు, పగులకమానవు. వారాబాధల కోర్వలేక, పలువిధముల రోదనములు చేయుచుండురు. కాని కింకరులు నిర్దయులై వారిని కనికరింపక వారిని యమునియెదుట పడవేయుదురు. పిమ్మట చిత్రగుప్తులు, వారొనర్చిన పాపపుణ్యములు యమునితో విన్నవింపఁగా, ఆయన వారిని బాగుగా పరిశీలించి శిక్ష విధించును. అది విని భటులు వారలను తీసికొనిపోయి కుంభీపాకనరకమున వేయుదురు. అచ్చట నినుపముక్కుల కాకులు, రాబందులు వారికండలు కొఱికికొని, తినుచుండును. ఆబాధ కోర్వలేక వారు మొఱలిడుచుండ, దూతలు తాడనము లొనర్చుచుందురు. ఇట్లు వారు పొందుబాధలు చెప్పుటకు శక్యముగాక యుండును. గోవులను, అగ్నిని, బ్రాహ్మణుని, అన్నదమ్ములను, అక్కచెల్లెండ్రను బంధువులను కొట్టువారిని, చెఱువులు, నూతులు, దేవాలయములు, సభామంటపములును పాడుచేయువారిని, మార్గమునందు మలమూత్రములను విడుచువారిని, ఒకరి కిచ్చిన కన్యకను, భూమిని, గోవును, సువర్ణము మొదలగునితరపదార్థములను తీసికొని యితరులకు మరల నొసంగువారిని, తాను తినక, ఒరులకుఁ బెట్టక, భార్యాపుత్రాదులను తిననీయక ధనము కూడఁబెట్టువారిని, ఆఁకలిదప్పులచే బాధ నొందువారికి అన్నపానాదు లియ్యనివారిని, సభలో నబద్ధము చెప్పువారిని, రౌరవమను నరకకూపమునఁ బడవేసి, పలువిధముల శిక్షింతురు. వారితలలు చిదుకఁగొట్టుట, శూలములతో హృదయమునఁ బొడుచుట మొదలగు దండన లొనర్తురు. తల్లి, తల్లితల్లి, తండ్రితల్లి, గురుపత్ని, మేనత్త, అన్నభార్య, కోడలు, సవతితల్లి, సవతిచెల్లెలు వీరిని

పొందువారును, బ్రహ్మహత్య, గోహత్య, స్త్రీహత్య చేయువారును, కారణము లేక జంతువధ చేయువారును, కన్యకను విక్రయించువారును, దాఁచనిచ్చినధనము నపహరించువారును, మరణించిన పిమ్మట తప్తకుండమున వేయఁబడుదురు. పెద్దలను, మగనిని మన్నింపనట్టియు పరపురుషుని గూడునట్టియు, దాఁచి దొంగిలించి తినునట్టియు, స్త్రీలను నికృంతనరకమునఁ బడద్రోసి, అచ్చట వారిని పలువిధములఁ జిత్రవధ జేయుదురు. మరణానంతరము వారిప్రాణములు యాతనాశరీరములఁ బ్రవేశపెట్టఁబడును. కావున తెగుట, చితుకఁగొట్టఁబడుట, ముక్కలు కోయఁబడుట, కాల్పఁబడుట మొదలగుబాధలు ఎన్నిపొందినను, మరల నెప్పటివలె వారిశరీరములు మొలచుచుండును, గాని క్షీణింపక, నశింపక యుండును. ఈకారణమున వారాయాశిక్షల ననుభవింపుచు బాధలను పొందుచుందురు గాని యాశరీరము క్షీణింపక యుండును. ఇట్టినరకకూపము లెనుబదినాల్గున్నవి. వానిలో నిరువదియొకటి మహానరకము లనఁబడును. మహాపాపులు మహానరకముల యాతనల నొందుదురు" అని ఈశ్వరుఁడు చెప్పఁగా విని పార్వతి మిగుల విచారించెను.

అష్టమాధ్యాయము

— శనిమందగామి —

అనంతరము గిరిజ ఈశ్వరుని జూచి "స్వామీ! శనిదృష్టి క్రూరమైన దని సెలవిచ్చితిరి. అది యెవరి నెట్లు బాధించినదో సెలవియ్యవలయును." అని యడుగఁగా సదాశివుఁ డిట్లు ఆమెతోఁ జె

ప్పెను. “ఓసఖీ! వినుము. ఆదిత్యునికి ఛాయాదేవియందు జననమొందినబాలునికి శనైశ్చరుఁ డని పేరు. అది యతనికి సార్థకనామము. ఏలయన, నతఁడు అతిమందముగా నడచును. తనతండ్రి ముప్పదిదినములలో నడచు కాలచక్రమునందలి ఒకరాశిని ముప్పదిమాసములలోను, దివాకరుఁడు ఒకసంవత్సరమున తిరిగివచ్చు పండ్రెండురాసులను ముప్పదివత్సరములలోను శనైశ్చరుఁడు దాఁటఁగలుగును.” అనఁగా విని పార్వతి యిట్లు ప్రశ్నచేసెను. “నాథా! ఏమి అటుల సెలవిచ్చుచున్నారు? సూర్యుఁడు ఒక్కదినముననే పండ్రెండురాసులను సంచరించు ననియు, ఆకాలమే దిన మనఁబడు ననియు చెప్పుదురే? మీరు సెలవిచ్చునది వింతగా నున్నది. దానిని వివరముగాఁ జెప్పి నాసంశయమును దీర్పుఁడు.” అని యడుగఁగా ఈశ్వరుఁ డిట్లు చెప్పుచున్నాఁడు.

భూగమనము

భూమి గుండ్రమై వలయాకారముగా నుండు నని వింటివికదా! కావుననే దానికి భూగోళమని పేరు. సూర్యమండల మనుటయు వినుచున్నావుకదా! మండల మనఁగా గోళము. అనఁగా వర్తులమై గుండ్రముగా నుండునది యని యర్థము. సూర్యుఁడు భూమికిని భూమియందుండువారలకును చిన్నగోళముగాఁ గానఁబడు చున్నను, భూగోళముకన్న సూర్యగోళము యెన్నోరెట్లు పెద్దదని జ్యోతిశ్శాస్త్రజ్ఞులు కనిపెట్టియున్నారు. ఈభూమి ఒకబంతివలె నున్నది. ఇది సదా దొర్లుచుపోయి సూర్యునిచుట్టును తిరుగు చుండును. అది యొకసారి దొర్లుసరికి అరువదిగడియలు పట్టును. అటుల మూఁడువందలయఱువదిఅయిదుసార్లును మఱి ¼ అనఁగా ఒకటనాల్గవవంతును దొర్లఁగా నొక్కసారి సూర్యమండలముచుట్టును తిరుగును. ఇట్లు తిరుగుకాలము 365 దినములు

15 గడియ లగును. దీనికే అనఁగా భూగోళము సూర్యగోళముచుట్టును తిరిగి వచ్చుకాలమునకే సంవత్సర మని పేరు. భూమి తనపై తాను ఒక్కసారి దొర్లుతావునుండి ఒకగీఁత గీసితిమని భావింపుము. అటులనే ప్రతిసారియు తిరుగుతావున నొకగీఁత గీయుచుండిన సూర్యుని చుట్టు భూమి యొకసారి తిరిగివచ్చుసరికి మున్నూటఅఱువదిగీఁత లేర్పడును. ఈగీఁత లన్నియు సూర్యునిచుట్టును సమదూరమున నుండును. వానిచివరలకు తగులునట్లు సూర్యునిచుట్టును ఒకగీఁత గీసిన ఒకవలయ మేర్పడును. దానికే కాలచక్ర మందురు. ఈకాలచక్రమున నున్న 360 గీఁతలకే భాగములు లేక డిగ్రీలందురు. ఈ 360 డిగ్రీలను పండ్రెండు భాగము లొనర్చిన పండ్రెండురాసు లగును. ఒక్కొక్క రాశికి 30 డిగ్రీలు. భూమి సూర్యునిచుట్టు తిరుగునప్పుడు తనపై తాను ముప్పదిసార్లు దొర్లఁగా ముప్పదిడిగ్రీలను దాఁటును. ఇందువలననే సూర్యుఁడు ఒకరాశియందు ముప్పదిదినము లుండు నని చెప్పుదురు. కాని సూర్యుఁడు చలింపక ఒకచోటనే నిలిచియుండును. అతనిచుట్టు భూమియు ఇతరగ్రహములు సంచరింపుచుందురు. అవి యేవనఁగా బుధుఁడు, శుక్రుఁడు, చంద్రుఁడు, అంగారకుఁడు, బృహస్పతి, రాహువు, కేతువు, శనైశ్చరుఁడు. వీరందఱికిని నడుమ సూర్యుఁ డుండుటచేను, భూమియందుండు మనకు సూర్యుఁడే సంచరించునట్లు కనఁబడును. మనభూగ్రహము ఆసూర్యునిగ్రహములలో చేరియున్నది. గ్రహమనఁగా సంచరించునదియని యర్థము. సూర్యుఁడు సంచరింపకున్నను మన కట్లు కానఁబడుచున్నందున సూర్యుఁడు గ్రహములకు రాజని చెప్పుచున్నాము. మఱికొందఱు సూర్యునికి మాఱుగా భూమినే గ్రహములలో కలిపి, నవగ్రహము లని చెప్పుచున్నారు.

గ్రహగమనములు

సూర్యుఁడు నడుమను వానిచుట్టును ఇతరగ్రహములును ఉండును. సూర్యుఁడు చలింపనిగోళమయినను భూచలనమువలన చలింపుచుండునట్లే కనఁబడుచుండుటచే ముప్పదిడిగ్రీలను ఒకరాశిగా భావించి ఆతఁడొక రాశియందు ఒకమాసముండు నని చెప్పుదురు. ఈరాసు లేవనఁగా (1) మేషము, (2) వృషభము (3) మిథునము (4) కర్కాటకము (5) సింహము (6) కన్య (7) తుల (8) వృశ్చికము (9) ధనుస్సు (10) మకరము (11) కుంభము (12) మీనము. ఆయారాసులయందు సూర్యునిచుట్టును, భూమి దొర్లుచుండునపుడు శీతోష్ణస్థితులు మాఱుచుండును. వానివలన ఋతు, కాలభేదములు కలుగుచుండును. ఇటులనే వసంతము, గ్రీష్మము, వర్షము, శరత్తు, హేమంతము, శిశిర మను ఋతువు లాఱును, ఎండకాలము వానకాలము శీతకాల మను కాలత్రియమును ఏర్పడుచున్నవి.

సూర్యునితేజము వానిచుట్టు నుండుగ్రహములపైని ప్రసరింపుచుండును. మన మొకలాంతరులో దీపముంచినపుడు దానిచుట్టునున్న పదార్థములపై వెలుతురు పడునట్లే అని భావింపవలెను. పైని చెప్పఁబడిన గ్రహము లన్నిటిలో శుక్రుఁడు మనమున్న భూమికి సమీపమున నుండుటచే అతనివెలుతురు మనకు హెచ్చుగా కనఁబడుచున్నది. బృహస్పతి పెద్దగ్రహ మగుటచే దానివెలుతురును ఎక్కువగా కనఁబడుచున్నది. ఈగ్రహము లన్నియు కాలచక్రమున భూమివలె తిరుగుచుండును. అటుల సంచరించునపుడు చంద్రుఁడు సూర్యునకు ఒకలక్షయోజనములదూరమున నుండుటచే ఆకాలచక్రమును ఒకమాసములో తిరిగివచ్చును. కావున ఒక్కొక్కరాశియందు రెండురోజులున్నర యుండును. ఇతఁడు తనకిరణములద్వారా అమృతమును వెద

చల్లుచుండును. శుక్రబుధులు నెల కొకరాశిని సంచరింపుచుందురు. అంగారకుఁడు ఒకటిన్నరనెలకు ఒక్కరాశిని సంచరించును. బృహస్పతి సంవత్సరమున కొకరాశియందును, శని రెండున్నరసంవత్సరముల కొకరాశియందును సంచరింపుచుందురు. రాహువు కేతు లనువారు రాక్షసగ్రహములగుటచే వెనుకకు వక్రగతిగా నడచుచుందురు. వీరిగమనవేగములు భేదించియుండుటకు వారిస్వభావముతే గాక, వారు సూర్యునినుండియున్న దూరమునుబట్టియు హెచ్చుతక్కువలుగానుండును.

కాలపరిమాణము

భూమి సూర్యునిచుట్టును సంచరించుటనుబట్టియే కాలపరిమితి తెలిసి లెక్కించుటకు మన కవకాశము కలుగుచున్నది. దానిని తెలిసికొనుట యెల్లరకును అవసరమే. ఏలయన, కాలముననే సమస్తకార్యములును నడచుచుండును.

కాలమానము

60 లిప్తలు—1 విగడియ

60 విగడియలు—1 గడియ

60 గడియలు—1 దినము (రాత్రి పగలు)

30 దినములు—1 మాసము

12 మాసములు—1 సంవత్సరము

7½ గడియలు—1 జాము

8 జాములు—1 దినము

7 దినములు—1 వారము

52 వారములు—1 సంవత్సరము.

ఇంగ్లీషుకాలమానము

60 సెకండులు—1 మినిటు

60 మినిట్లు—1 గంట
24 గంటలు—1 రోజు
365 రోజుల 6 గంటలు—1 సంవత్సరము.
15 రోజులు—1 పక్షము
2 పక్షములు—1 మాసము (పితృదినము)
2 మాసములు—1 ఋతువు
3 ఋతువులు—1 అయనము
2 అయనములు—1 సంవత్సరము.

—♦ యుగపరిమాణము ♦—

17 లక్షల 28 వేల సంవత్సరములు—కృతయుగము
12 లక్షల 96 వేల సంవత్సరములు—త్రేతాయుగము
8 లక్షల 64 వేల సంవత్సరములు—ద్వాపరయుగము
4 లక్షల 32 వేల సంవత్సరములు—కలియుగము

---

43 లక్షల 32 వేల సంవత్సరములు—1 మహాయుగము.
1000 మహాయుగములు బ్రహ్మకు—1 పగలు.
1000 మహాయుగములు బ్రహ్మకు—1 రాత్రి.
2000 మహాయుగములు బ్రహ్మకు—1 దినము.
ఇప్పుడు 28 వ మహాయుగమున కలియుగము నడచుచున్నది.

దేవమానము.

మన 1 సంవత్సరము దేవతలకు—1 రోజు.
అట్టి 30 దినములు దేవతలకు—1 నెల.
అట్టి 12 నెలలు దేవతలకు—1 సంవత్సరము.

బ్రహ్మమానము.

2000 మహాయుగములు బ్రహ్మకు—1 రోజు

అట్టి 30 రోజులు బ్రహ్మకు—1 నెల
అట్టి 12 మాసములు బ్రహ్మకు—1 సంవత్సరము.
అట్టి 108 వత్సరములు బ్రహ్మకు ఆయువు.
దీనికే బ్రహ్మకల్ప మందురు.
1 బ్రహ్మకల్పము ఆదివిరాట్టునకు—1 పగలు
2 బ్రహ్మకల్పములు ఆదివిరాట్టునకు—1 దినము

అట్టి ఆదివిరాట్టుయొక్క దినములో మనుష్యజీవితకాలము ఎన్నవభాగమో ఆలోచింపుము? కాలమంత విలువగలది వేఱొకటి లేదు.

—♦ శని గురుకులవాసము చేయుట ♦—

ఛాయాదేవియందు సూర్యునికి జన్మించిన శని క్రమక్రమముగాఁ బెరిఁగి బాల్యావస్థయం దుండఁగా ఒకనాఁ డతఁడు తండ్రివద్దకుఁ బోయి. నమస్కరించి యిట్లు విన్నవించెను. నాన్నగారూ! విద్యాభ్యాసము చేయవలె నని నాకు కోరిక కలదు. విద్య లన్నిటిలో బ్రహ్మవిద్య గదా శ్రేష్ఠము. దానిని నాకు బోధింపఁగలవా రెవరో సెలవిండు." అనఁగా విని ఆదిత్యుఁడు పుత్త్రునిఁ జూచి యిట్లు చెప్పెను. ,,కుమారా! విద్యలకు గురువు బృహస్పతి. ఆయన యిప్పుడు వాచస్పతి యనుపేర భూలోకమున అవతరించి నర్మదానదీతీరమునం దొక గ్రామమున పెక్కువిద్యార్థులకు అన్నవస్త్రము లొసంగుచు తనయింట నుంచికొని విద్య గఱపుచున్నారు. ఆయన బ్రాహ్మణులకుతప్ప బ్రహ్మవిద్య నేర్పఁడు. కావున నీవు విప్రబాలునిరూపమునఁ బోయి విద్యాభ్యాసమునుజేయుము." అని చెప్పఁగా శనైశ్చరుఁడు ,,మంచిది అటులనే చేయుదును." అని బ్రాహ్మణరూపమును ధరించి భారతవర్షమునకుఁ జని నర్మదాతీరమున నున్న గ్రామమును జేరి వాచస్పతిగృ

హమును తెలిసికొని కొందఱు విద్యార్థులతోఁ గలసిపోయి, వాచస్పతిని దర్శించి, ఆయనతో నిట్లు సంభాషించెను.

శని—గురువర్యా! నమస్కారము.

వాచస్పతి—దీర్ఘాయుష్మాన్భవ! అబ్బాయీ! నీవెవరు?

శని—అయ్యా! నే నొకవిద్యార్థిని.

వాచ—నీవంశ మెద్ది?

శని—స్వామీ! నేను కపిలమహర్షివంశపువాఁడను. మీవద్ద కొంతకాలముండి విద్య నేర్చికొన వచ్చితిని.

వాచ—సరే! నీ కేమి విద్య కావలెను?

శని—గురూత్తమా! విద్యలలో శ్రేష్ఠమగునది బ్రహ్మవిద్య కదా! దానినే యభ్యసింపఁదలఁచితిని.

వాచ—మంచిది. అటులనే చేయుము. నీ కేవిద్య కావలె నన్న నదియే నేర్పెదను. నీయిష్టానుసారము నాగృహమున నుండి నేర్చికొనుము.

శని—చిత్తము.

అని తనయింట నుంచికొని, వాచస్పతి ఆబాలునికి బ్రహ్మవిద్య నేర్పుచుండెను. ఇట్లుండ స్వల్పకాలములో నాబాలుఁడు విద్య నభ్యసించి విద్యార్థులందఱిలో శ్రేష్ఠుఁడగుటఁ జూచి గురువు మిగుల సంతసించి ‹‹ అబ్బాయీ! తంత్రశాస్త్రమును చేర్చుకొనుము.” అనఁగా శనైశ్చరుఁడు అంగీకరించి దానినిగూడ స్వల్పకాలమున పూర్తిగా గ్రహించెను. అందుకు గురువు మిగుల సంతోషించి శిష్యునితో నిట్లనెను

గురువు—అబ్బాయీ! నీవు అన్నివిద్యలయందును పరిపూర్ణుఁడ వైతివి. నీబుద్ధికి మిగుల మెచ్చితిని. ఇఁక నీవు నీయిల్లు చేరి సుఖింపుము.

శని—గురువర్యా! మీరు నాయందు దయయుంచి నాకు ఎల్లవిద్యలను శ్రద్ధతో నేర్పితిరి. మీకు గురుదక్షిణ సమర్పింపవలె నని యున్నది కాని నావద్ద తగినంతధనము లేదు. పదునాల్గుభువనము లిచ్చినను విద్యకుఁ దగినవిలువ కానేరదు. గురుదక్షిణ యొసంగకున్న విద్య నిష్ఫల మగును. గురుశుశ్రూష చేయుచునైనను, విశేషధన మిచ్చియైనను లేకున్న మఱియొకవిద్య నిచ్చియైనను విద్యను గ్రహింపవలెను. అటులఁ గాకున్న అది నిరర్థకమగును. కావుననే మీపాదసేవ యొనర్చుచుంటిని. విద్యాభ్యాసమునకు దక్షిణయే మూలము. అది లేకున్న విద్య నిష్ఫల మగును. కావున నాయందు కరుణించి నాశక్తిసామర్థ్యములనుబట్టి గురుదక్షిణ కోరుఁడు.” అని వినయపూర్వకముగా నమస్కరించి యెదుట నిల్చెను.

గురువు—ఓవత్సా! నాకు దక్షిణ యవసరము లేదు. నీవచనామృతధారలవలన నాహృదయము తృప్తిఁ బొందినది. చాల సంతోషించితిని. నీవు కపటవేషమున వచ్చినట్లు కానఁబడుచున్నావు. నీ వెవరో వినఁగానే నమ్మకము కలుగునట్లు చెప్పుము.

శని—ఓగురుదేవా! వినుఁడు, నేను ఛాయాదేవియందు సూర్యునికి జన్మించిన పుత్త్రుఁడను. నాపేరు శనైశ్చరుఁ డందురు. మా తండ్రి యగు సూర్యునియాదేశమున మాఱువేషమున వచ్చి మీవద్ద సమస్తవిద్యల నభ్యసించి కృతార్థుడనైతిని. తమయాశీర్వాదమును పొంది నిజగృహమును జేరెదను. సెలవిండు.

వాచ—(ఆమాటలు వినినంతమాత్రమున భయవిహ్వలుడై శరీరము పులకాంకురములతో నిండ) ఓవత్సా! నీవు మహాబుద్ధిశాలివి. నీపరాక్రమము లోకాతీత మైనది. నిన్నుఁ జూచుటవలనఁ గృతార్థుఁడ నైతిని. నీవు నాతోఁ జెప్పినప్రకారము నాకు గురుదక్షిణ నిచ్చుట

కు నీకిష్టమున్న దానిని నే నిప్పు డడిగెదను. నాకు దయతో నిమ్ము. నేనెన్నిదినములవఱకు ఈదేహమును ధరించి యీలోకమున నుందునో, అంతకాలము నీక్రూరదృష్టి నాపైఁ బడనీక యుండుము. ఇదే గురుదక్షిణ."

శని—గురువర్యా! అసాధ్యమును గోరితిరి. ఆబ్రహ్మ నుదుట వ్రాసిన వ్రాలు తప్పింప నెవరికి శక్యమగును. ఐనను తమయందు నాకుఁగల గౌరవమును నిలుపవలెను. కాన మనవిచేయుచున్నాను. వినుండు, మీజీవితకాలమున నెప్పుడైన నొకసారి నాక్రోధదృష్టి మీపైఁ బడకమానదు. అప్పుడు మీరు గొప్పయాపదలో మునిఁగి తేలుదురు. ఇందుకు సందేహములేదు, నమ్ముఁడు. ఇదిగో! నానమస్కారము లంగీకరించి సెల వొసంగుఁడు. పోయివచ్చెదను.

అని గురువుతో మనవిచేసి ఆయనవలన నాశీర్వదింపఁబడి శని తనయింటికిఁ బోయి తండ్రికి నమస్కరింపఁగా దివాకరుఁడు పుత్త్రునిఁ జూచి యానందించెను.

—♦ బృహస్పతి శనిదృష్టికి భయపడుట ♦—

అనంతరము బృహస్పతి శనిచెప్పిన మాటలు తలంచుకొనుచు భీతినొంది ఆతనిదృష్టి తనపై నెప్పుడు పడునో యని తనజాతకమును గుణింపుచుండెను. కాని ఆసమయమును నిశ్చయింపఁజాలక తనశిష్యులలో కొందఱిని చేరఁబిలిచి లెక్కచూడు మనెను. వారును తానును ఏకీభవించి ఆదినమును నిశ్చయించిరి. ఏమియాపద కలుగునో, అది యెటుల తప్పునో యని గురుఁడు తపించుచు శ్రీహరిని సర్వకాలములయందు నిండుభక్తితో ధ్యానింపుచుండెను. అంతట నొకనాఁడాదినమాసన్నము కాఁగా గురుఁ డాదినమున మామూలుప్రకారము ఉషఃకాలమున లేచి స్నానసంధ్యాది నిత్యకర్మలను దీర్చుకొని ఏకాగ్రచిత్తముతో శ్రీహరి నిట్లు ప్రార్థించెను. "ఓహరీ! నిరాకారా! నిరంజనా! చిన్మయాకారా! చిదానందస్వరూపా! ఆపదుద్ధారకా! దీనరక్షకా! దీనశరణ్యా! భక్తబాంధవా! దయామయా! నిత్యా! సనాతనా! భవభయనివారకా! కమలలోచనా! శ్రీహరీ! నన్నీదినమున సర్వవిపత్తులనుండి కాపాడి రక్షింపుము. నీవుతప్ప మఱి వేఱురక్షకు లెవరు?- ఓపరమాత్మా! నీవే యాత్మరూపమున సకలప్రాణులయం దున్నావు. సృష్టిస్థితిలయములకు నీవే కర్తవు. నీకన్న పరు లెవరు? నాభక్తిపూర్వకప్రణామముల నంగీకరించి ఆపత్సముద్రమునఁ బడనున్న నన్ను దయతోఁ గాపాడి రక్షింపుము, రక్షింపుము." అని ప్రార్థించి పూలసజ్జ చేఁబట్టి, ఇల్లు బయలుదేఱి, కొంతదూరమున నున్న యుద్యానవనముఁ జేరెను. సమస్తపరిమళపుష్పములతో నిండియున్న యాపూఁదోఁట కోయిలల కుహూ కుహూనాదంబులతో నిండియుండెను. తుమ్మెదలు, ఝుంకారములు చేయుచు నొకపుష్పమునుండి వేఱొండు పుష్పమున కెగురుచుండెను. మయూరములు క్రేంకారవంబు లొనర్చుచు అచ్చటచ్చట నాడుచుండెను. వృక్షములపైనుండి శుకపికశారికాదులు మధురరుతములఁ జేయుచుండెను. దానిసమీప మున్నదివ్యసరోవరంబున కలువలు, తామరలు పూచి యుండెను. ఆతోఁటయందలి వృక్షములన్నియు ఫలపుష్పములతో నిండి బహురమ్యముగా నుండెను. దానిని జూచి గురుఁ డానందించి పూలసజ్జ నొకచోట నుంచి పుష్పములను కోసి యందు వేయుచుండెను.

—♦ వీరబాహునిపుత్త్రుఁ డదృశ్యుఁ డగుట ♦—

ఇట్లుండ, ఆదేశాధీశుఁడగు వీరబాహు వను చక్రవర్తి ఆనాఁడు వేటకుఁ బోయి పెక్కుమృగముల వేటాడి యలసి మరలి తనపురముఁ జేరఁబోవుచు కొంతసేపు విశ్రమింపఁదలఁచి ఆయుద్యానవనము

నకుఁ బోయి విశ్రమించుచుండెను. పసిబాలుఁడగు అతనిపుత్త్రుఁడు కూడ నతనివెంట నుండెను. వాని నొకతూఁగుటుయ్యాలలో నుంచి భటులు చుట్టును కావలియుండిరి. ఆసమయమున హఠాత్తుగా ఆశిశు వదృశ్య మయ్యెను. ఆవార్త చక్రవర్తి విని మిగుల దుఃఖించి చేయు నది లేక తనభటులలోఁ గొందఱిని బిలిచి శిశువును నలుదిక్కుల వెదకి తీసికొనిరండనియు, లేకున్న శిరశ్ఛేద మొనరింతు ననియు నాజ్ఞయిచ్చెను. ఆరాజాజ్ఞకు వెఱచుచు భటులు మిగులఁ దత్తఱపాటుతో పలుచోట్ల వెదకియు బిడ్డను గానక, తమప్రభువువద్దకుఁ బోవెఱచి ఒక చెట్టుక్రింద కూర్చుండిరి.

—♦ శిశువుమొండెము పూలసజ్జలోఁ గానఁబడుట ♦—

అంతట బృహస్పతి సజ్జనిండ పూలు కోయుట చాలించిదానిని చేతఁబట్టికొని తనయింటిదారిని బోవుచుండ మార్గమున విచారముతో గూర్చుండియున్న భటులు, ఆపూలసజ్జనుండి రక్తబిందువులు క్రిందఁ బడుట కనిపెట్టి, తమలో తాము ఇట్లు వితర్కించిరి. ‘‘ ఆహా ! ఏమి యీయాశ్చర్యము. ఈవిప్రోత్తముఁడు మిగుల పండితుఁడు. అతిపవిత్ర మగు నడవడి గలవాఁడు. ఈయన తన యింట నన్నవస్త్రాదు లొసంగుచు అనేకులకు విద్యాభ్యాసము ధర్మముగాఁ జేయించుచున్నాఁడు. ఇట్టియోగ్యత గలవాఁడీశిశుహత్యాపాపమున కొడిగట్టుకొనునా ? అయినను అడిగి చూతము.” అని తమలో నిశ్చయించుకొని ఆయనవెంటఁ బోయి నమస్కరించి యిట్లనిరి. ‘‘ఓవిప్రోత్తమా! మీపూలపళ్లెరమునుండి రక్తబిందువులు స్రవించుటకు కారణమేమి ? వేటాడి యిచ్చట విశ్రమింపవచ్చిన మాప్రభువగు వీరబాహుని శిశువు అకస్మాత్తుగా కానరాఁడయ్యెను. అందువలన మా కనుమాన మగుచున్నది. ఏదీ చూత” మని పూలసజ్జలోని పువ్వులు కొన్ని తీసిచూడ

అందు బాలుని మొండెము కనఁబడఁగా వారుదానిని ఆయనకుచూపిరి. ఆవిషయ మాయన కేమియు తెలియక నిరపరాధి యగుటచే ఆబ్రాహ్మణుఁడు తనదురవస్థకు నిశ్చేష్టుఁడై మూర్ఛిల్లి క్రిందఁబడెను. కొంత సేపటికి ఆయన తెలివొంది లేచి దుఃఖింపుచుండెను. అప్పుడు భటులాబ్రాహ్మణోత్తముని పూలసజ్జతోఁగూడ తీసికొనిపోయి తమప్రభువునెదుటఁ బెట్టి జరిగిన వృత్తాంతముఁ జక్రవర్తితో విన్నవించిరి. అందు కాయన యాశ్చర్యమగ్నమానసుఁడై తన యమాత్యులతో నిట్లానతిచ్చెను.

‘‘ ఓమంత్రిపుంగవులారా ! భటులు చెప్పినవృత్తాంతము వింటిరిగదా ! మీ రందఱును సూక్ష్మబుద్ధి గలవారు. మాకు ఆలోచనచెప్పి క్రమము తప్పక నడిపించువారు. సభలోనుండి పాక్షికబుద్ధి విడిచి న్యాయముగా తీర్పుచెప్పువారు. కావున బాగుగ పరిశీలించి యిప్పుడు చేయవలసినదేమో యోచించి చెప్పుడు.” అనఁగా విని వారందఱునుకలసి యాలోచించి తమప్రభువుతో నిట్లి విన్నవించిరి. ‘‘ ఓరాజేంద్రా ! ఇది మిగుల నద్భుతమైనవిషయము. దీనిని నిష్కర్షచేసి చెప్పుట కష్టము. మాబుద్ధి స్పృహింపకున్నది. ఇది దేవతలకే అగోచరము. మానవుల మైన మా కెట్లు సాధ్య మగును. ఐనను మాకుఁ దోఁచినంతవఱకు మనవిచేయుదుము. శ్రద్ధతో వినుఁడు. ఈబ్రాహ్మణుఁడు కడు వృద్ధు. బృహస్పతివంటి పండితుఁడు. సమస్తసద్గుణములు గలిగి సర్వజనులచే బూజింపఁబడుచున్నాఁడు. మహాజ్ఞానియై వాచస్పతి యను బిరుదు వహించి విద్యార్థులకు నన్నవస్త్రముల నొసంగి విద్య నభ్యసింపఁజేయుచున్నాఁడు. ఇట్టి విప్రోత్తముఁడు ధనలోభముచే నిట్టిఘోరకృత్యము సలుపు నని తలంచుట యసంభవము. ఈయన దేవపూజార్థము ఉద్యానమునఁ జొచ్చి బుట్ట

నొకచోట నుంచి పుష్పములను గోయుచుండెను. ఇతనికి బహుదూరమున శిశువుండెను. ఆబాలునికిఁ జుట్టుప్రక్కల భటులు కావలియుండిరి. పట్టపగటికాలమున ఈవిప్రుఁ డీశిశుహత్య చేసె నని యెటుల చెప్పగలము? ఇదియును గాక సమస్తాభరణములును బాలునియొడలనే యున్నవి. ఇది కేవలము దైవమాయ గాని వేఱుగఁ దలంపలేము." అని మంత్రులు మనవిచేయఁగా వినినవా రందఱును నూరకుండిరి.

—♦ శని బృహస్పతిని రక్షించుట ♦—

ఆసమయమున వాచస్పతి చేతులు జోడించుకొని శనైశ్చరునిట్లు స్తోత్రము చేసెను. "ఓగ్రహరాజా! సూర్యపుత్త్రా! కాలరూపా! జ్యోతిర్మయాకారా! ఛాయాదేవీతనూజా! త్రిమూర్తిస్వరూపా! త్రిజగద్వ్యాపీ! నాయందు దయయుంచి, పూర్వము నీ వొసంగిన వాగ్దానమును మఱవక నాకు సుప్రసన్నుఁడవై యీమహావిపత్తును తప్పించి నన్ను రక్షింపుము. నీదయార్ద్రదృష్టివలన దరిద్రులు ధనవంతులును, మూర్ఖులు మహాజ్ఞానులును, అగుదురు. స్వర్గమర్త్యపాతాళముం దేవరైనను నీకు ప్రతికక్ష వహించువారు నశింతురు. నాయందు కటాక్షముంచి యీవిపదబ్ధిని ముంచక కాపాడుము." అని తనగురు వొనర్చుప్రార్థనలకు సంతసించి శనైశ్చరుఁడు, తనపురమును విడిచి యంబరమున నిల్చి తనగురువు నుద్దేశించి బిగ్గఱగా నిట్లానతిచ్చెను. "ఓగురువర్యా! స్థిరచిత్తమును వహించి శాంతింపుఁడు. భీతిల్ల నవసరము లేదు. పూర్వము మీసన్నిధానమున వాగ్దాన మొనర్చియుంటిని. అటులనే చేయుదును. వెఱవకుఁడు. నేఁడు మొదలు తమకు మఱియాపదలు మూఁడవు. శుభములే కలుగుచుండును. నిశ్చింతతో నుండుఁడు." అని వీరబాహువును జూచి యిట్లనెను. "ఓరాజా! విచారింపకుము. నీపుత్త్రుఁడు అంతఃపురమున నిద్రించుచున్నాఁడు.

ఇదంతయు నామాయాప్రభావమున జరిగినది. ఈవిప్రుఁడు నిర్దోషి. బహుపవిత్రుఁడు. ఆయనకుఁ దగినసత్కారము లొనర్చి విడిచిపుచ్చుము. నేఁటినుండి నీవును నీప్రజలును నన్ను సేవింపుచుండిన మీకెట్టికీడును మూఁడదు" అని చెప్పి శని అంతర్ధానము నొందెను. వీరబాహువు వాచస్పతిని క్షమాపణ కోరికొని తగినమర్యాదచేసి పంపెను. పిమ్మట నాచక్రవర్తియు నతనిప్రజలును ప్రతిశనివారమున శనిని పూజింపుచు సుఖముగా నుండిరి. అని శివుఁడు చెప్పఁగా విని పార్వతి ఆశ్చర్యపడెను.

నవమాధ్యాయము.

తదనంతరము ఉమాదేవి యీశ్వరునిఁ జూచి యిట్లు ప్రశ్నచేసెను. "ఓస్వామీ! శనిదృష్టి యెంతక్రూరమైనది! తనగురువునకు నెంతయాపద కలిగించెను! ఇతనిమాహాత్మ్యమును ఇంకను వినవలతును. సెలవింపు" అని యడుగఁగా మహేశ్వరుఁడిట్లు చెప్ప నారంభించెను.

—♦ ఏల్నాటి శని ♦—

ఓలలనా! ఈశని గ్రహములలో మిగుల బలవంతుఁడు. జనులకు మేలుగాని, కీడుగాని చేయుటయందు అంతసమర్థుఁడు మఱియొకఁడు లేఁడు. జనులజాతకములనుబట్టి నవగ్రహములును పండ్రెండురాసులలో కొన్నిటియం దుందురు. వారిలో శని, సూర్యుఁడు, కుజుఁడు, గురుఁడు వీరు నలువురును చంద్రుఁడున్న రాశియందుగాని, దానికెనిమిదవ, పండ్రెండవ, రాసులయందుగాని యుండునపుడు ఆజాతకునికి

అశుభము చేయుచుందురు. ఈశని ద్వాదశ జన్మ ద్వితీయ రాసులయం దుండునపుడు ఏల్నాటిశని యందురు. శని ఒక్కొక్కరాశియందు రెండుసంవత్సరములయాఱుమాసము లుండు నని చెప్పియుంటిని గాదా ? ఈమూఁడురాసులయం దుండుకాలములో గొప్ప మేలుగాని, కీడుగాని చేయును. ఇతనిశరీరచ్ఛాయ యాయారాసులయం దతఁడు ప్రవేశించునపుడు మాఱుచుండును. సువర్ణచ్ఛాయ, రజతచ్ఛాయ, తామ్రచ్ఛాయ, లోహచ్ఛాయలలో నేదో యొకవర్ణము కలిగియుండును. సువర్ణకాంతితో, నొకరాశియందు ప్రవేశించునపుడు పూర్ణమైన శుభఫలములను, రజితవర్ణమైన సామాన్యఫలములను, తామ్రవర్ణమైన కష్టములను, లోహవర్ణమైన మరణమును కలుగఁజేయును. జ్యోతిశ్శాస్త్రజ్ఞులు అతఁడు ఏరాశియందు ఏవర్ణముతో ప్రవేశించునో లెక్కించి తెలిసికొని దాని కనుసరించు ఫలములఁ జెప్పఁగలరు. ఈశని ఆకాలములో మొదట కీడుచేసినవారికి తరువాత మేలును, మొదట మేలుచేసినవారికి తరువాతఁ గీడును వారివారి పూర్వకర్మానుసారము చేయుచుండును.

—♦ వీరసేనమహారాజుచరిత్రము ♦—

పూర్వము సింధుదేశమును వీరసేనుఁ డనుచక్రవర్తి పాలించుచుండెను. అతఁడు మిగుల ధర్మముగాఁ బ్రజాపాలన మొనర్చుచుండ జనులు సుఖముగా నుండిరి. అట్లుండఁ గొంతకాలమున కతనికి శని ద్వాదశమందు తామ్రరూపమునఁ బ్రవేశించి బహుకష్టములు కలిగించెను. వానిని చెప్పెద వినుము.

ఈవీరసేనుఁడు సుఖముగా రాజ్యభోగముల ననుభవింపుచుండ, ఒకయవనరాజు అతనిపైఁ బడి ఓడించి అతనిరాష్ట్రమును తీసికొనఁగా వీరసేనుఁ డాయవమానమును సహింపలేకను, యవనరాజు తన్నేమిబా

ధించునో యనుభయముచేతను అర్ధరాత్రియందు ఎవరికిని తెలియకుండ నరణ్యమునకు పాఱిపోయెను. అతఁ డచ్చట వన్యమృగములతోఁగూడి యాఁకలిబాధ కోర్వలేక ఫలమూలాదులను దినుచుఁ గొంతకాలమందు దుఃఖించుచు నుండెను. ఒకనాఁ డారాజశిఖామణి మఱ్ఱిచెట్టునీడను కూర్చుండి తనలోఁ దా నిట్లు తలపోసికొనెను. "ఓమాయదైవమా ! నాదురవస్థ యేమి చెప్పుకొందును ? రాజ్యమును, శ్వార్యను, సర్వసంపదలను విడిచి సమస్తసుఖములకును దూరమై, అన్నమైనను లేక యెన్నఁడెఱుఁగని దుంపదూళి తినుట కలవాటుపడి యుండనందున ఆఁకలిచేఁ గృశింపుచు, చర్మమాత్రావశిష్టుఁడనై నడచుటకైన శక్తిచాలక ఈఘోరవిపినమున కష్టములఁ బడు మని విధించితివా ? నేను పూర్వభవమం దెవరిని బాధించితినో, ఇప్పుడిట్టి యిక్కట్టులు సంప్రాప్త మయ్యెను. ఓదేవా ! నిన్ను నిందింపను. ఎవ రొనర్చినపుణ్యపాపములఫలము వారేకదా యనుభవింపవలయును ? అప్పుడు సంతోషించుచు చేయునది యిప్పుడు దుఃఖింపుచు ననుభవింపవలయునుగాదా ! ఏమిచేయుదును ? ఎందుఁ బోదును ? ఈవనమున నింకను నివసించిన త్వరలో మరణ మాసన్న మగును. "జీవన్ భద్రాణి పశ్యతి" అనునీతి ననుసరింపవలయును. ఆత్మహత్య యన్నిపాపములకన్న హెచ్చు. కావున సర్వవిధములఁ బ్రాణముల రక్షించుకొనుట యవసరము. ఆకారణముననే నీయరణ్యమును విడిచి ఏదైన నొకపురమును జేరి భిక్షమెత్తికొనినైన శరీరమును పోషించుకొనక తీఱదు." అని తీర్మానించుకొని అచ్చోటు వాసి శక్తిహీనతచే నడువఁజాలక మందగమనమునఁ బోవుచు, ఆయాస మగునప్పుడు అక్కడక్కడ విశ్రమించుచు మెల్లమెల్లఁగా పాంచాలపురమునఁ బ్రవేశించి, అచ్చట భిక్షాటనము చేయుచు దినచర్య నడపుకొనుచుండెను. ఇట్లుండ నొక

నాఁడు పట్టణమంతయుఁ దిరిగినను ఆపూటకుఁ గావలసినబియ్యము లభింపకుండుటచే రాజద్వారమునఁ జేరి ద్వారపాలకునితో నిట్లనియె. "ఓదౌవారికా నేఁటికి మూఁడుదినములనుండి భిక్ష మెచ్చటను లభించియుండుటలేదు. భోజనము లేక ప్రాణములు తల్లడిల్లుచున్నవి. మీప్రభువునింట నాకు పిడికెఁడు బిచ్చమిమ్ము. నీకు బహుసుకృతము కలుగును. నాప్రాణములు తెప్పిఱిలి నిలుచును." అని వేఁడికొనఁగా అతని దేహకాంతియు శుభలక్షణములను నిరీక్షించి, మాటలనేర్పు కనిపెట్టి వాఁడిట్లనెను. "అయ్యా! మీరెందు కొంతసేపు నిలువుఁడు. నేను లోనికిఁబోయి మాప్రభువుతో విన్నవించి మీకు బిచ్చముపెట్టెదను." అని చెప్పి ఆస్థానమునను న్న తననృపునిసన్నిధి కేఁగి యిట్లు హెచ్చరిక చేసెను. "ప్రభో! నవరత్నసింహాసనాసీనా! రాజకంఠీరవా పరాక్" అది విని ప్రభువు వానివైపు తిరిగిచూచి "ఏమి సమాచారము" అని యడిగెను. ద్వారపాలకుఁ డిట్లు విన్నవించెను. "మహాప్రభూ! శ్రీప్రభువువారిసింహద్వారమువద్దకు ఒకపేదవాఁడు వచ్చి పిడికెఁడు ముష్టి పెట్టుమని వినయముతో నడుగుచున్నాఁడు. అతఁడు నిరాహారుఁడై యున్నాఁడఁట. మిగుల దరిద్రునివలె నున్నాఁడు. కాని ఆయనయందు రాజచిహ్నములు కానఁబడుచున్నవి" అనఁగా విని "ఓయీ! నీవాతని నిచ్చటికిఁ దోడ్కొనిరమ్ము చూచెదను." అని ప్రభు వాజ్ఞాపింపఁగా భటుఁడు వెంటనే మరలిపోయి అతనిని చూచి, "అయ్యా! మాప్రభువు మిమ్ము లోనికిఁ గొనిరమ్మనెను. ఇటు విచ్చేయుఁడు" అని చెప్పఁగా వీరసేనుఁ డారాజును సమీపించుటకు లజ్జించి మెల్లమెల్లఁగా వానివెంట సభకుఁ బోయి తలవంచికొని నిలిచియుండెను. పాంచాలాధిపుఁడు అతనివైపు కొంతనిదానించిచూచి "ఇతఁడు సింధుదేశాధీశుఁ డగువీరసేన మహారాజుగాఁ దలంచెదను. అతఁడు

నాకుఁ బరమబంధువుఁడు" అని మఱికొంత నిరీక్షించి అతఁడే యని తీర్మానించుకొని సింహాసనమునుండి దిగి అతని సమీపించి, కౌఁగిలించుకొని తెచ్చి తనప్రక్కను గూర్చుండఁబెట్టికొని మిగుల విచారముతో నిట్లు సంభాషించెను.

పాంచాలాధిపుఁడు—ఓమిత్రమా! ఈపృథ్వియందు మీవంటి విలుకాండ్రులేరు. మీపేరు విన్నమాత్రమున నింద్రుఁడుకూడ వెఱచుచుండును. మన్మథుఁడుకూడ మీసౌందర్యమునకుసరికాఁడు. మీప్రఖ్యాతి నేను తఱచుగా వినుచుండువాఁడను. ఈదుర్దశకు కారణము సెలవిండు.

వీరసేనుఁడు—(కన్నీరు కార్చుచు నొక్కనిమిష మూరకుండి) ఓసఖుఁడా! ఆబ్రహ్మ నుదుట వ్రాసినవ్రాఁత తప్పింప నెవరితరము? ఈలోకము జగదీశ్వరునియిచ్ఛానుసారమున నడచుచున్నది. ఆయన తృణమును మహామేరువుగాను, మేరువును తృణముగాను, విషమును అమృతముగాను, అమృతమును విషముగాను, గాజును వజ్రముగాను వజ్రమును గాజుగాను మార్పఁగలఁడు. నాదుర్దశ యేమని చెప్పను! దానిని వినుటవలన మీకు మఱికొంత మనోవ్యథ కలుగు నని భీతిల్లుచున్నాను.

పాం—ఓమిత్రమా! ఊఱడిల్లి సెలవిండు. విచారించిన ఫలమేమి?

వీర—ఒకనాఁడు నాశత్రుపక్షమువాఁడు నావద్దఁ జేరి నేను పరమధార్మికుఁడ ననియు, నాకీర్తి ముల్లోకముల వ్యాపించియున్న దనియును విశేషము ప్రశంసచేసి, తాను దైవకృప తప్పినందున నిఱుపేదయై తనకుటుంబపోషణ చేసికొనుటకు అసమర్థుఁడ నైతి ననియు, కావున నన్ను ఆశ్రయింప వచ్చితి ననియు నాతోఁ జెప్పెను. ఆతనిదీనా

లాపములు విని కరుణించి నావద్దఁ గొలువునందుంచితిని. పిమ్మటఁ గ్రమముగా నతనిశౌర్యవీర్యగాంభీర్యాదిగుణములను జూచి యతనికి మంత్రిపదవి నొసంగితిని. ఇట్లు కొంతకాలము కాఁగా నతఁడు నాకు కుమంత్రణము చేయ నారంభించెను. నేను దానికి లోఁబడి యతఁడు చెప్పునట్లు చేయ నారంభించితిని. "సహవాసతో దోషగుణాభవంతి" అనునీతివాక్యముప్రకారము నాబుద్ధియు, జ్ఞానము హతమయ్యెను. దానివలన నిర్ధనుని ఆశ్రితులు విడుచునట్లు దయ, సత్య, శౌచాదిగుణములు నన్ను విడిచెను. పూర్వపుమంత్రులు చెప్పుహితోక్తులు విననైతిని. కావున వారు చేయునది లేక నన్ను విడిచిరి. ఇట్లుండ ఆమంత్రికి పూర్వపుఁబ్రభువైన యవనరాజు నారాష్ట్రము నాక్రమించెను. అందుండుట మోస మని యెంచి యొకనాఁటిరాత్రి నిశీథకాలమున కోటను విడిచి మాఱువేషమున నరణ్యమునఁ బ్రవేశించితిని.

పాం—ఓమిత్రమా! ఆవిపినమున నొంటరిగా నెట్లు జీవించుచుంటిరి?

వీర—మిత్రవర్యా! ఆయరణ్యమున నేను ఫలమూలాదులను తినుచు చెట్లక్రింద నివసించుచుండ నాశత్రుపక్షమువారు కొందఱువచ్చి నాశరీరమున నుండు వస్త్రభూషణాదుల నపహరించిరి. అచ్చట నుండ లేక మీపురమునఁ జేరి నాయదృష్టవశమున మీసన్నిధిని జేరితిని." (అని ఏడువసాగెను.)

పాం—మిత్రమా! ఊఱడిల్లుము. కలిమిలేములు బుద్బుదములవంటివి. ఆసర్వేశ్వరుఁడు మీయాపదలనుండి మిమ్ము తప్పక కాపాడును. మీ రారాజ్యసంపదలను మరల పొందువఱకు దయచేసి నాయింట నుండుఁడు. మీగృహమునకును దీనికిని భేదము లేదు గావున నిశ్చింతతో నుండుఁడు. నావలె మీకును సమస్తోపచారములును జరుగుచుండును.

వీరసే—సరే. అటులనే కానిండు: మీరు నాకు ఆపద్బాంధవులు. మీదయకు మిగులఁ గృతజ్ఞుఁడనై యుందును.

—♦ పాంచాలచక్రవర్తి వీరసేనునకు ముత్యాలహార మిచ్చుట ♦—

అటుల వీరసేనమహారాజు పాంచాలచక్రవర్తినగరమున నివసించుచు, పలువిధములగు రాజ్యభోగముల ననుభవించుచుండఁగా, నొకనాఁడు ఆస్థానమున గొలువుదీరియుండ, ఒకస్వర్ణకారుఁడు మిగుల రమ్యమగు ముత్యాలహారమును దెచ్చి పాంచాలాధిపున కిచ్చెను. దానిని జూచి వారందఱును ముచ్చటపడిరి. ఆచక్రవర్తి అట్టిపతకమును అంతకుముం దెన్నఁడును చూచియుండనందున అంతఃపురమున నున్న తనరాణికిఁ గనఁబఱుపఁగా ఆమె దానిసౌందర్యమును చూచి మిగుల నాశ్చర్యము నొంది, తనకు దానిని గొనియిమ్మనెను. అంతట నాచక్రవర్తి తిరిగి తనసభకు వచ్చి దానివిలువ యెంత యని స్వర్ణకారు నడుగ అతఁ డిట్లు విన్నవించెను. ఓమహారాజా! దీనివిలువ తమరే యూహింపుఁడు. రెండులక్షలరూప్యములకు తక్కువ కానేరదు." అనఁగా విని సంతసించి వాని కాధన మొసంగి, పంపి యాహారమును వీరసేనునిమెడలో నైచెను. అది చూచి సభవారందఱును చక్రవర్తి యౌదార్యమునకు మిగుల నద్భుతానందములఁ బొందిరి. వీరసేనుఁడు కొంతసేపు లజ్జచేఁ దలవంచుకొని పిమ్మట పాంచాలరాజును చూచి యిట్లు విన్నవించెను. "మిత్రమా! ఈహారమును మహాదేవి కంఠప్రదేశమున వేయుఁడు. మీరు నన్ను ఆపదసమయమున ఆదరించినందుకు నాయావజ్జీవమును తమకు ఋణస్థుఁడనై యున్నాను." అనఁగా విని పాంచాలచక్రవర్తి అతనితో నిట్లనెను. "ఓమిత్రమా! మీవం

టిన్నే హేతువు నాకేందు లభించును? భార్యల నెందైనను సంపాదింపవచ్చును. ఈహారమే యననేల నారాజ్యమైనను, తుదకు నాప్రాణములనైన నామిత్రునకు నేను సమర్పించెను.

—♦ సంజయుఁ డను సేవకుని వృత్తాంతము ♦—

వారిట్లు ప్రసంగించుచుండఁగా వీరసేనుఁడు రాజుగా నుండినపుడు వానివద్ద మిగుల విశ్వాసము గల సేవకుఁడైన సంజయుఁ డనువాఁడు మాఱువేషమున పాంచాలాధిపుని జేరి సభలో నుండి లేచి ఘరువెత్తుకొని వీరసేన, పాంచాలాధిపు లున్న సింహాసనములవద్దకుఁ బోయి, వెక్కివెక్కి యేడ్చుచు నిలుచుండెను. అతనిని జూచి పాంచాలరాజు ఆశ్చర్యపడి "ఏమి? ఏల పరువున వచ్చితివి? శత్రువులు వెంటతఱిమిరా? లేక భూతముపట్టినదా? లేక గొప్పవ్యాధిచే బాధనొందుచున్నావా? ఇంతగా నేడ్చుటకు కారణమేమి? భయపడక చెప్పుము" అని యడిగెను. సంజయుఁడు వీరసేనుని జూచి చేతులు జోడించుకొని అతివినయముతో నిట్లు విన్నవించెను. "మహారాజా! నాపేరు సంజయుఁడు. సింధుదేశమున నానివాసము. నేను తమసేవకులలో నొకఁడనై యుంటిని. తమకష్టములతోపాటు నాకును కష్టములు సంభవించెను. పూర్వము తమరు నాకొకరత్నహార మొసంగియుంటిరి. అది నామెడలో నుండగా శీతకాలమున చలియు, వేసవిని గ్రీష్మబాధయు నాకు లేకుండెను. నాయింట చీకటివేళనైనను దీప మవసరము లేకుండెను. కృష్ణపక్షముననైన అది వెన్నెలవలె ప్రకాశింపుచుండెను. అట్టిహారమును నే నొకచిత్రపటమున్న మేకునకు గోడపై తగిలించితిని. ఆపటమునందలి మయూరప్రతిమ చేతనమును బొంది దానిని మ్రింగివేసెను. నాదుర్దశ కేమందును?" అనఁగా విని వీరసేనుఁ డేడ్వసాగెను. సభాసదు లెల్లరును ఆశ్చర్యము నొందిరి. పాంచాలాధిపతియు అద్భుతర

సనిమగ్నమానసుఁడై ఆసేవకునివైపు కొంత నిరీక్షించి చూచి, పిమ్మట వీరసేనునివైపు తిరిగి "మిత్రమా! అది యెంత ఆశ్చర్యముగానున్నది. నిజముగా జరిగియుండునా?" అని యడుగ, "మిత్రవర్యా! ఇందేమి ఆశ్చర్యమున్నది? దైవము ప్రతికూలుఁ డగునపుడు అన్నియు విపరీతములే సంభవించును. నారాజ్యమును, ధాన్యాదులును, దాసదాసీజనంబులును, కోటయు పేటయు, ధన భాండాగారములును ఏమయ్యెను? ఇవియన్నియు ఒక్కనిమిషములో ఆవిధి హరింపలేదా? అట్లనే వీనిరత్నహారమును మాయమయ్యెను. ఆపరబ్రహ్మ సజీవులను నిర్జీవులుగాను, నిర్జీవులను సజీవులుగాను జేయుసమర్థత కలవాఁడు. ఈ సంజయునివంటి సేవకుఁడు దొరకుట దుర్లభము. వానిగుణముల నేను వర్ణింపఁజాలను. వాఁడు అనృతమును చెప్పఁడు. వానిబుద్ధి సదా ధర్మమునందే నిలుచును. కపటి, లోభి, దొంగయుఁ గాఁడు. ఇతరులపై కొండెములు చెప్పఁడు. ఒకరికి హానిచేయఁడు. సదా తనయజమానుని చిత్తవృత్తి నెఱింగి, వానిపనులు నెఱవేర్చుటయందే యాసక్తిగలవాఁడు. కావున నిట్టిసేవకుని మఱియొకనిని నేఁజూచి యెఱుఁగను. ఇంతయేకాక వీఁడు మంత్రివంటి చాతుర్యము, మేరువువంటిబలము, యోగివలె జితేంద్రియత్వము వృక్షమువలె పరోపకారము చేయువాఁడు" అని వీరసేనుఁడు చెప్పఁగా పాంచాలాధిపుఁడు విని మిగుల సంతసించి వానిని తనయొద్ద నుంచుకొనెను.

—♦ పాంచాలచక్రవర్తి ప్రతిజ్ఞచేయుట ♦—

పిమ్మట నొకనాఁడు పాంచాలచక్రవర్తి తనసభలో నున్న సామంతరాజులను, బ్రహ్మక్షత్రియవైశ్యశూద్రులను దండనాథులను కలయఁజూచి వారలు వినుచుండఁగా నిట్లు ప్రతిజ్ఞచేసెను.

"ఓసభాసదులారా! శ్రద్ధతో వినుండు. నామిత్రుఁ డగు ఈవి

రసేనమహారాజునకు శత్రుఁడై యతనిరాజ్యసంపదలను హరించినయవన రాజును గెల్చి నామిత్రుని మరల రాజ్యమునఁ బ్రతిష్ఠించువాఁడను.” అనఁగా విని ప్రక్కనున్న వీరసేనమహారాజు ఆనందించెను. ఆసమయమున నశరీరవాణి యిట్లు పలికెను. “ఓపాంచాలరాజా! వినుము. రేపు ఉదయమున నీవు సైన్యముతో వేఁటకుఁ బోవువానివలె బయలువెడలి వింధ్యపర్వతముననున్న కిరాతరాజుతో స్నేహ మొనర్పుము. అప్పుడు వీరసేనుఁడు శనిని పూజించిన ఆగ్రహప్రసాదమువలన అతని కష్టములు నివారణయగును. పిమ్మట మీరందఱును యవనరాజుతో యుద్ధముచేసి జయింతురు. వీరసేనునకు రాజ్యమును రాణియును లభించును. ధర్మమును విడువక యుద్ధముఁజేయుఁడు. నామాటలను శిరసావహించి మిత్రకార్యము చక్కఁజేయుము. నీకు జయ మగుఁగాక!” ఆగగనవాణిని విని పాంచాలచక్రవర్తి యద్భుతాశ్చర్యములనుబొంది వెంటనే సేనాసన్నాహ మొనర్పఁ దనమంత్రుల కాజ్ఞాపించి వీరసేనుని తోఁడనయంతఃపురమును జేరి భోజనాదివిధుల నొనర్చి, ఏకశయ్యనే శయనించి ముచ్చట లాడుచు నిద్రించెను. మఱునాఁడు వారు లేచి ప్రాతఃకాలకృత్యములను దీర్చుకొని తమసైన్యముల నాయతంబుచేసికొని వేఁటనెపమున బయలువెడలిరి.

—♦ వీరసేన పాంచాలాధిపులు కిరాతరాజుతోఁ గలయుట ♦—

అంతట వారిసైన్యమునందలి శంఖభేరీతూర్యాది రవంబులచేతను, వీరకాహళమృదంగాది ధ్వనులచేతను, ధరణీతలము తల్లడిల్లెను. ఆసమయమున వేదపాఠకులు స్వస్తివాచనికములను పఠింపుచుండిరి. గంధపుష్పాక్షతలచేత నలంకరింపఁబడి నారికేళము, పచ్చిపోకలు, పండుటాకులు ఉంచఁబడిన సువర్ణకలశమును, పట్టపుటేనుఁగుపై నుంచి, దానిని ముందుబయలుదేఱించిరి. ఆవెనుక గజారోహకులనుఅశ్వారోహకులును

వివిధాయుధధరులైన పదాతులు, ఆవెనుక అతిరథ, మహారథులును వెనువెంట ఛత్రచామరాది రాజలాంఛనములతో వీరసేనపాంచాలచక్రవర్తులును బయలువెడలిరి. ఇట్లు బయలువెడలిన సైన్యమును జూచి యింద్రాదిదేవతలు వెఱఁగందిరి. ఆయిరువురుచక్రవర్తులును కతిపయప్రయాణంబుల చనిచని తొమ్మిదవదినమున వింధ్యపర్వతప్రాంతారణ్యమునఁ బ్రవేశించి అందలిశోభను మిగుల నానందింపుచు అందు విడిసి అచ్చట నపరిమితముగా క్రింద రాలియున్న మధురఫలములను భక్షించి తమపథశ్రమ నివారించుకొనిరి. అప్పటికి సూర్యాస్తమయసమయమైనందున చక్రవర్తు లిరువురును సంధ్యావందనాదిక్రియలు సమాప్తి నొందించుకొని, ఒకచెట్టుక్రిందఁ గూర్చుండి ముచ్చటించుచుండఁగా ఉన్నతభుజులును, దీర్ఘబాహువులును, విశాలవక్షస్థలు నగుయిరువురుపురుషులు వారియొద్దకుఁ బోయి నమస్కరించి కొంతదూరమున నిలుచుండిరి. వారిలో నొకఁడు వారితో నిట్లు విన్నవించెను. “ఓనృపశిఖామణులారా! ఈయన కిరాతరాజేశ్వరుఁడు. ఈవింధ్యాద్రికి నలుప్రక్కలనున్న అరణ్యప్రదేశములకు చక్రవర్తి యితఁడే! ఈగోపురప్రాకారములతో కానఁబడుచున్న పురమున నివసింపుచుండును. ఈయన క్రింద అనేకసామంతరాజు లున్నారు. బాహుపరాక్రమమున శూరత్వమునందును ఈయనకు సమానులైన వీరులు లేరు. మంచిగుణసంపత్తియు ఔదార్యమును గలవాఁడు. నేనితనిభటులలో నొక్కఁడను” అని విన్నవింపఁగా వీరసేనపాంచాలు లిరువురును వెంటనే లేచి కిరాతాధిపునివద్దకుఁ బోయి చెఱియొక చేతిని పట్టుకొని తీసికొనిపోయి తమ సన్నిధిని కూర్చుండఁబెట్టికొని అతనిక్షేమసంతోషాదివార్తలడుగఁగా నతఁడు వారితో నిట్లనెను. “ఓనృపసత్తములారా! మీరు మిగుల పవిత్రవంశజులు, అట్టిమీరు స్నేహభావమున నాచేతిని పట్టుకొంటిరి.

ఇంతకన్న నాకు వేఱు శుభము ఏమున్నది? మీదయవలన నాకును, నాప్రజలకును బంధుమిత్రామాత్యాదిసైన్యసామంతవర్గంబులకును కుశలము." అని వారిట్లు ఇష్టగోష్ఠి సలుపుచుండిరి.

—♦ వీరసేనుఁడు సామంతరాజులను కలయుట ♦—

అంతట గొప్పగాలివీచి ఉఱుములతో మేఘము వ్యాపించెను. అదిమొదలు అంతకుముందు అచ్చటచ్చట చెదరియున్న కిరాతాధిపుని చతురంగబలములు తమనృపుని వెదకికొనుచు వారియొద్ద జేరి ఆయనతో ప్రసంగింపుచున్న వీరసేనమహారాజును జూచి ఆశ్చర్యమును పొంది మిగుల వినయముతో నమస్కరించి చేమోడ్పులతో నిలుచుండి ఆనందాశ్రుపులు విడుచుచు ఇటుల విన్నవించిరి. "ఓపృథ్వీభువా! మమ్ములను అనాథులఁ జేసి నేటివఱకు రహస్యముగా నెందు డాఁగియుంటిరి? మీరు మమ్ములను పుత్రులవలెఁ బాలింపుచుంటిరి. మీబిడ్డలను విడిచి యెట్లుంటిరి? మీదర్శనము లభింపకుండుటచే మే మెన్నిదుర్గతుల పాలైతిమి. ఆహా! విధాతా! నీ వెంత యన్యాయము చేసితివి? ఏ రాజు దయాసముద్రుఁడో యెవరిసుగుణములను సురేంద్రాదులు నిరంతరముఁ బొగడుచుందురో, అట్టి నృపశిఖామణిని నీ విట్టియాపదలో ముంచితివి." అని వారు విలపింపఁ జూచి వీరసేనుఁడు మిగుల దుఃఖించి వారితో నిట్లనెను. "ఓసామంతరాజులారా! మీరు నన్ను విడిచినదిమొదలు ఎచ్చట నేరీతిగా నుంటిరి? మహాపరాక్రమశాలులగు నాసేనాధిపతులును వీరాధివీరులగు భటులును ఎచ్చట నున్నారు?" అనఁగా వారిట్లనిరి. "ఓరాజోత్తమా! వినుండు. నాఁడు మీరు రాజ్యచ్యుతులైనసంగతి వినినవెంటనే మే మందఱము మాసైన్యములను చేరఁబిలిచికొని మీపురమునకుఁ బోయి, అందు మిమ్ముఁ గానక కాననాంతరగతులగుట విని మిమ్ము వెదకుచు సింధుదేశమును విడిచి

పోయి అడవులను పర్వతములను వెదకి ఎందును గానక, ఒకచెట్టుక్రింద కూడి మీరు ఉపాయముతో శత్రుసంహారముచేయఁ బ్రయత్నించుచుందురని తీర్మానించుకొని, అంతవఱకు ఏమి చేయుదుమని, ఆలోచించుచుండఁగా ఈకిరాతాధిపుఁడు ఆదారిని బోవుచు మావృత్తాంతము విని కనికరించి తాను మమ్మును పోషింతు నని చెప్పి తనపురమునకు తీసికొనిపోయెను. అదిమొదలిదివఱకు ఈయన మమ్ము తన బిడ్డలుగా భావించి, అన్నవస్త్రాదు లొసంగి మిగుల దయతో పోషించుచున్నాఁడు. ఈయన మహావీరుఁడు దయాశౌచాదిసుగుణములుగలవాఁడు. ఇతనిపోషణములో సుఖముగా నున్నను మాకు మనశ్శాంతి కలుగలేదు. ఇంతయే కాక మఱియొక శుభవార్త విన్నవించెదము వినుండు.

—♦ వీరసేనుఁడు తనపట్టపురాణవార్త వినుట ♦—

మే మందఱమును ఇట్లు సింధుదేశమును విడిచి అరణ్యమున వెదకుచుండఁగా కొంతకాలమునకు మార్గమధ్యమున నలువురుసఖులతో రోదనముచేయుచున్న పట్టపుమహాదేవిని చూచితిమి. ఆమె నీకిరాతరాజు తనయంతఃపురమున నుండి నిజపుత్రికవలె ఆదరించుచున్నాఁడు. అయినను ఆమె తమ్మును ఎడఁబాసియున్నందున నిద్రాహారములను విడిచి, నిమిష మొకయుగముగా నెంచుచు శల్యమాత్రావశిష్టురాలై మిగుల దుఃఖముచే కృశించి మీనామమునే జపించుచు, మిమ్ములను మరలఁ గాంతు ననునాసచే మేన నసువులు నిలిపియున్నది. ఈకిరాతరాజు పరమదయాళుఁడు. మిగుల శాంతుఁడు. ఇతనికి సాటి యీముల్లోకముల నెవ్వరు లేరు.

కిరాతరాజు వీరసేనపాంచాలాధిపులను తనపురికిఁ దోడ్కొనిపోవుట

అంతట ఆకిరాతరాజు వారలతో నిట్లు విన్నవించెను. "ఓవీరసేనమహారాజా! ఓపాంచాలరాజేంద్రా! ఈదీనునియందు కరుణించి మీపాదధూళిచే మానగరు పవిత్రముచేయుఁడు. నేను సదా మీపాదసేవకుఁడను. నాయం దనుగ్రహింపుఁడు." అనఁగా విని యారాజచంద్రు లంగీకరించి వెంటనే బయలుదేఱి వెళ్ళి ఆరాజగృహమునఁ బ్రవేశించి, దానిసౌందర్యమునకు వివిధములగువిన్నాణంపుఁబనులకు మిగుల నానందించిరి.

కిరాతరాజుప్రతిజ్ఞ

ఆమఱుచటియుదయమున కిరాతరాజు సభయందు వీరసేనపాంచాలాధిపులును సమస్తసామంతరాజులునునుండఁగా కిరాతాధిపుఁడు వారి నందఱిని కలయఁజూచి యిట్లానతిచ్చెను. "ఓసభాసదులారా! నేఁ జెప్పునది వినుఁడు. ఈవీరసేనమహారాజు దినములసామాన్యమువలన రాజ్యచ్యుతుఁడై యున్నాఁడు. కాని, ఈయన సుగుణములకు గని. ఇతనిని బోలినక్షత్రియవీరుఁడు ముల్లోకములనులేఁడు. ఇతనికి ప్రియబంధువైన పాంచాలచక్రవర్తియు నింద్రునిచేఁ బొగడఁబడినవాఁడు గాని సామాన్యుఁడు కాఁడు. ఈయన ధర్మము లన్నిటిలోను మిగుల శ్రేష్ఠమగు పరోపకారిబుద్ధి నవలంబించి, వీరసేనమహారాజుకుఁ దిరిగి రాజ్య మిప్పించుటకుఁ బూనుకొని యిందు విచ్చేసియున్నాఁడు. మన మందఱము క్షత్రధర్మమును కనఁబఱుచుటకు నిది మంచిసమయము. మీయెల్లరసహాయము నమ్ముకొని నే నొకప్రతిజ్ఞఁ జేయుచున్నాను. అది యేమనఁగా వినుఁడు. "యవనరాజును జయించి సింధుదేశమున నీవీరసేనుని మరల నభిషిక్తునిఁ జేయుదను."

అనఁగా విని అందఱి రాజులు జయజయనాదంబు లొనర్చి "ఈయనకొఱకు మాప్రాణములనైనఁ గోలుపోదుము." అని తమ తమయస్త్రములను ముట్టిరి. అందుకు కిరాతరాజు మిగుల నానందించి యుద్ధమునకుఁ బోవ సిద్ధముగా నుండుఁ డని చెప్పి, సభ ముగించెను.

అనంతరము కిరాతనృపతి వీరసేనపాంచాలచక్రవర్తులను వెంటఁ దీసికొనిపోయి గజదంతముతోఁ జేయఁబడినమసలందునఁ గూర్చుండఁ బెట్టి వారితో ముచ్చటించుచుండెను.

వీరసేనుఁడు తనభార్యతో సంభాషించుట

కొంతసేపటికి పాంచాలకిరాతాధిపులు తమపనులపైఁ బోయిరి. అంతట తనపతిరాక వినినవీరసేనునిభార్య తనభర్తను దర్శింపఁబోయెను. అప్పుడు వారు పరస్పరవీక్షణములచే నానందపరవశులై సంతోషాశ్రువులు గార్చి, నిఱుపేద నిధిని గాంచినట్లును చకోరములు చంద్రుని పొందినట్లును సంతసించిరి. అదివఱకు ఖిన్నులై యుండిన వారి ముఖపద్మములు సూర్యుని చూచుటవలన వికసించుపద్మములవలెను, చంద్రోదయమువలన వికసించు కలువలవలెను వికసింప సంతోషస్వాంతులైరి. అంతకుముందు వా రనుభవించినకష్టము లన్నియు నెందు వోయెనో ఎఱుకపడవయ్యెను. అంతట నామె సంతోషముచే మూర్ఛాపరవశురాలై వెంటనే తెలివినొంది దైవమాయను దలంచి యిట్లు ప్రలాపించెను. "ఆహా! దైవమా! పురందరునికైనను భయమును గలిగించునట్టియు, శరణనువారిని రక్షించునట్టి దీర్ఘబాహువులు కలిగియున్నట్టియు, సామంతరాజులచే నమస్కరింపఁబడుపాదపద్మములుగల యీనావిభు నిట్టిదుఃఖము ననుభవింపఁజేసితివిగదా! నీకంటె నేర్పరు లెవరు? ఒక్క అరనిమిషములో నీవు పాచ్ఛాను పకీరుగాను ఫకీరును పాచ్ఛాగాను, విషమును అమృతమును, అమృతమును విష

ముగాను మార్పఁగలవు." అనుచు నామె తనభర్తపాదములకు నమస్కరించెను. వీరసేనుఁడును భార్య నాలింగనముచేసి, తనయెడమయూరువున్ కూర్చుండఁబెట్టికొనెను. అంతట వారివియోగతాపము ప్రేమయనుజలముచే కొంత చల్లారెను. పిమ్మట వారు పొందినకష్టములను కొంతసేపు తలపోసికొనిరి. ఇది యంతయు ఒకమూలనుండి కనిపెట్టుచుండిన కిరాతరాజతనయ అతనిని వరింప నిశ్చయించుకొని, మనస్సునందు వీరసేనునికంఠమున పూలహారమును వేసినట్లే తలంచెను.

—♦ శనిని పూజింపవలె నని రాజు రాణితోఁ జెప్పుట ♦—

ఇట్లు కొంతసేపు వారు ఇష్టగోష్ఠి సలుపుచుండఁగా రాణి రాజుతో నిట్లనెను.

రాణి—ఓప్రియనాథా! మన కిట్టి యిడుమలు సంప్రాప్తమై యుండుటకు కారణ మేమై యుండును?

రాజు—ఓసఖీ! ఏమని చెప్పుదును. ప్రారబ్ధ మనుభవింపక తీరునా?

రాణి—నాథా! ప్రారబ్ధ మనఁగా నేమి?

రాజు—సఖీ! పూర్వజన్మములందు జనులొనర్చిన పుణ్యపాపముల ఫలమునే, వారు మరల జన్మించి అనుభవింపుదురు. దానికే ప్రారబ్ధ మనిపేరు. దానిని తప్పించుకొనుట త్రిమూర్తులైన హరిహరబ్రహ్మలకైన చేతగాదు. మనమనఁగా నెంత?

రాణి—ఓప్రాణేశ్వరా! అట్లైన మనకు మఱిజన్మలేదా?

రాజు—ప్రాణేశ్వరీ! అది మనమెట్లు నిశ్చయింపఁగలము?

రాణి—ఏమీ? ఏల నిశ్చయింపఁజాలము? పూర్వభవమున చేయఁబడిన పాపపుణ్యము లీజన్మమున ననుభవ మగునపుడు వాఱియేమి మిగిలియుండును? ముందుజన్మమున చేయవలసిన దేమి యుండును?

రాజు—ఓలలనామణీ! అటుల కాదు. పూర్వభవమునందు చేయబడిన కర్మఫలములో కొంతయే యీజన్మమందు మన మనుభవించుటకు నిర్ణయింపఁబడియున్నది. మిగిలియున్నదానికే సంచిత మని పేరు. దీనికి ఆగామికలియుచుండును. ఈజన్మముననే చేయఁబడుఫలమునకు ఆగామి యని పేరు.

రాణి—నాథా! అట్లైన మనమెంతకాలము చచ్చుచు పుట్టుచుండవలయును.

రాజు—ఓసఖీ! మంచిప్రశ్న వేసితివి? జ్ఞానోదయ మగువఱకును ఇట్లు పుట్టుచు గిట్టుచు నుండవలయును.

రాణి—ఏమీ? మనకు జ్ఞాన మింకను పుట్టలేదా?

రాజు—ఓరాజ్యలక్ష్మీ! ఈమనజ్ఞానము జ్ఞానము గాదు. జ్ఞానము రెండువిధములు. ఇహలోకజ్ఞానము, పరలోకజ్ఞానము.

రాణి—నాథా! పరలోక మనఁగా నేమి? అది ఎచ్చట నుండును?

రాజు—ఓచెలిమా! పరలోకము ఒకటికాదు, ఇంద్రాదిదేవతలు నివసించు స్వర్గము, సృష్టికర్తయగు బ్రహ్మ నివసించు సత్యలోకము, సృష్టిని పాలించు విష్ణువు నివసించు వైకుంఠము, ఆసృష్టిని సంహరింపఁజేయు శివుడు నివసించు కైలాసము, శ్రీరాధాకాంతుఁ డగు శ్రీకృష్ణుఁడు సదా నివసించుచుండు గోలోకము, ఈజగత్తు లన్నిటికిని కర్తయు, సృష్టిస్థితి, లయకారణులగుత్రిమూర్తులకు జననియు తేజోరాశియు నగు ఆదిశక్తి సదా సగుణరూపములతో నివసించుచుండు మణిద్వీపమును పరలోకము లనఁబడును.

రాణి—అబ్బా! పరలోకములు పెక్కు లున్నవే? వానితారతమ్యము లున్న సెలవిండు.

రాజు—ఓప్రాణేశ్వరీ! చెప్పెద వినుము. నరులలో యజ్ఞయాగాదికార్యము లొనర్చినవారు మరణానంతరము స్వర్గమునకుఁ బోయి, అందు కొంతకాలము భోగము లనుభవించి మరల భూమియందు జన్మింపరు. అంత కెక్కుడు మహాపుణ్యకార్యము లొనర్చినవారు బ్రహ్మవిష్ణుమహేశ్వరు లుండు సత్య, వైకుంఠ, కైలాసములకుఁ బోయి ఆయాలోకాధిపతు లున్నంతకాలము నివసించి, వారితో నశించి మరల సృష్ట్యాదియందు భూలోకమున జన్మింతురు. గోలోక, మణిద్వీపములు శాశ్వతమనియు అందు పోవుజ్ఞానులు అందు స్థిరముగా సాలోక్య, సామీప్యసారూప్యములను ముక్తులలో దేనినైనను పొందుదు రనియు వారలకుమాత్రము చావుపుట్టుక లుండవనియు చెప్పుదురు. కావున అట్టివారినే శాశ్వతబ్రహ్మలోకనివాససిద్ధి నొందినవా రని చెప్పుదురు.

రాణి—నాథా! అటుల చావుపుట్టుక లేనిస్థలము మన కెట్లు లభించును.

రాజు—ఓసఖి! బ్రహ్మజ్ఞానమును పొందుటవలన సంచితమును దహింపఁజేసికొని తా నొనరించు కర్మఫలమును కోరక త్యజియించుటవలన ఆగామిని శ్రీపరదేవతార్పణముచేయుచు, ప్రారబ్ధము భుక్తి కాఁగా పుట్టుక చావులేనిస్థలమును పొందవచ్చును.

రాణి—బ్రహ్మజ్ఞాన మనఁగా నేమి? దానిని పొందుట యెట్లు?

రాజు—ఓలలనా! వినుము. ఈసచరాచరము లగు జగత్తులకు కర్తయగు ఆతేజోరాశియైన యాదిశక్తిస్వరూపుఁ డగు శ్రీసూర్యభగవానుఁడే ఆయాస్థావరములందును వృక్షలతాగుల్మాదులందును, జంగమములగు మనుష్య, మృగ, పక్షి, కీటకాదులందును ఆత్మరూపమున వ్యాపించియున్నాఁ డని తెలిసికొని తన్ను తాను ప్రేమించుకొనునట్లే వానిని ప్రేమించుటయే బ్రహ్మజ్ఞాన మనఁబడును. అట్టియభేద

బుద్ధి గలుగునప్పుడు, ఈజగత్తు లందంతటను ఆసూర్యుఁడే వేరువేరు రూపముల నిండియున్నాఁ డనుజ్ఞానమే బ్రహ్మజ్ఞానము. దీనివలననే జన్మరాహిత్యము కలిగి శాశ్వతబ్రహ్మలోకనివాసము లభించును. దీనికే పరలోకజ్ఞాన మందురు.

రాణి—ఓప్రాణేశ్వరా! మీ కింతజ్ఞాన మెట్లు లభించెను?

రాజు—ఓప్రేయసీ! నాఁడు నేను నిన్నును, రాజ్యమును విడిచి అడవికిఁ బోయి యచ్చటఁ జేయునది లేక ప్రత్యక్షదైవమగు సూర్యభగవానుని త్రికరణశుద్ధిగా అనఁగా మనస్సు, వాక్కు, కాయములచే ధ్యానించి జపించుచుంటిని. అట్లు కొంతకాలము చననొకనాఁడు ఒకసిద్ధపురుషుఁడు నాకు దర్శన మొసంగెను. ఆమహాపురుషునివలన నీజ్ఞానము నాకు లభించినది. ఈతేజోరాశి యగు ఆదిత్యుఁడు ఆపరదేవతయొక్క ఆదిరూప మని ఆయన నాకుఁ జెప్పెను. ఈసూర్యుని పుత్రులలో నొకఁ డగుశనైశ్చరుఁడు నవగ్రహములలో గొప్పవాఁడు. ఆతనిదృష్టి క్రూరమైనది. అతఁడు నాజన్మరాశివశమున ద్వాదశమునఁ బ్రవేశించుటచే మన కీకష్టములు సంభవించెనఁట. కావున మన మాతనిని భక్తిశ్రద్ధలతోఁ బూజించిన మనయిడుమలు తుదముట్టి, మరల రాజ్యము లభించును.

రాణి—చిత్తము, అటులనే చేయుదము, ఈయుదంత మెఱిఁగి యుండియు నింతకుముందు అటుల మీరు చేయకుంటి రేల?

రాజు—ఓనారీరత్నమా! ఇంతకు ముందు నిన్నెడఁబాసియుంటిని కావున చేయుటకు వీలుపడలేదు. పురుషుఁడు పత్నీసహితుఁడై చేయుకర్మములు ఫలించును. అపత్నీకునికి కర్మాధికారము లేదు. "భార్యామూల మిదం గృహం" అనువాక్యము లోకప్రసిద్ధముగదా! గృహస్థునకే సర్వకర్మలు చేయునధికారము కలదు. కావుననే

నే నింతవఱకు నిరీక్షించుచుంటిని.

రాణి—ప్రాణేశ్వరా! ఆశనైశ్చరునిగుఱించి నేనును వినియుంటిని. కీడుగాని మేలుగాని చేయుటకు అంతవాఁడు గ్రహములలో మఱియొకఁడు లేఁడు. కావున మన మతనిని త్వరగా పూజింపవలయును.

—♦ వీరసేనుడుశనినిపూజించుట ♦—

అని యిట్లు తీర్మానించుకొని ఆమఱుచటిదినముననే శనిత్రయోదశి అయినందున అవధూవరులు ప్రాతఃకాలమున లేచి స్నానసంధ్యావందనములు తీర్చికొని నవగ్రహములను ప్రతిష్ఠించి ఆవాహనాదిషోడశోపచారములచే పూజించి ఆమంటపమున సువర్ణముచే చేయింపఁబడిన శనైశ్చరుని ప్రతిమను కలశముపై నుంచి గంధపుష్పాక్షతములతోను వస్త్రాభరణాదులచేతను షోడశోపచారములు సమర్పించి షడ్రసోపేతములగు పంచభక్ష్యోపేతముగా నివేదనముచేసి పలువిధముల భక్తిశ్రద్ధాపూర్వకముగా ప్రార్థించి, బ్రాహ్మణులను భోజనపానీయములచేతను, దక్షిణతాంబూలాదులచేతను తృప్తిపఱచిరి. అందుచే నాసూర్యపుత్రుఁడు మిగుల సంతుష్టి నొంది, ఆరాజదంపతులకు అంతరాళమున పలువురు సూర్యులను బోలు తనతేజోరూపమున దర్శనమిచ్చి యిట్లానతిచ్చెను. «ఓనృపోత్తమా! నీభక్తిపరవశతకు మెచ్చి ప్రసన్నుఁడనైతిని. కోరినవర మిచ్చెదను వేఁడికొనుము" అనఁగా విని యద్భుతానందములఁ బొందినయావధూవరు లిట్లు విన్నవించికొనిరి. «ఓగ్రహరాజా! నాశత్రువులు నాచే హతులగునట్లును, నారాజ్యసంపదలు నాకు మరల లభించునట్లును, అనుగ్రహింపుము" అని వినయపూర్వకముగా ప్రార్థింపఁగా «తథాస్తు" అని యానతిచ్చి ఆగ్రహరాజు అంతర్హితుఁ డయ్యెను.

—♦ వీరసేనునియుద్ధసన్నాహము ♦—

ఇట్లు వీరసేనమహారాజు శనిప్రసాదమును పొందినసంగతి తన స్నేహితులగు పాంచాలకిరాతనృపులతోఁ జెప్పి తానును వారును తమతమసైన్యములతో బయలువెడలి యవనరాజుపైఁ బడి వానితో కొన్నిదినములు ఘోరముగా యుద్ధమొనర్చిరి. కిరాతరాజపుత్రిక యగు వీర యనుకన్యకయు తండ్రివెంట యుద్ధమునకుఁ బోయి నేర్పుతోఁ బోరెను. ఆమె యవనుఁడుచేయు మాయలను కనిపెట్టి వానికిఁ దాను ప్రతీకారములు చేసి వీరసేనునికిఁ జేదోడువాదోడుగా నుండి పెక్కుభంగుల తనయుద్ధకౌశలమును జూపి అతనిని గెలిపించెను. పాంచాలేశ్వరుఁడును కిరాతరాజును పౌరుషముతో యుద్ధ మొనర్చి యవనసైన్యముల నుగ్గుమాడిరి. రణరంగమున యవనరాజువీరసేనునిచే సంహరింపఁబడఁగా అతనిసైన్యములు పాఱిపోయెను. అటుల పలాయితులైన సైన్యములనుకూడఁ దీసికొని అతనితమ్ముఁ డగు మహమ్మద్ యుద్ధమునకుఁ బోయి పోరాడెను. కాని యతఁడును యుద్ధరంగమునఁ గూలెను. ఇటుల యవనరాజును జయించియు వెంటనే తనపురమున ప్రవేశింపక మరల కిరాతరాజునగరిఁ జేరి నాఁటిరాత్రి యందు భుజించి తన రణరంగమున సహాయమొనర్చిన కన్యక యెవరో తెలియక వీరసేనుఁడు పాంచాలాధిపతి నడుగఁగా ఆయనయు ఆమెవృత్తాంతము నెఱుఁగ నని చెప్పెను.

—♦ వీరసేనుఁడు కిరాతరాజతనూజను పరిణయమగుట ♦—

ఆమఱుచటియుదయమున నెల్లరును పెందలకడ లేచి తమతమ నిత్యకృత్యములు దీర్చికొనిరి. అంతట కిరాతరాజు తనకూఁతును చేరఁ బిలిచి యిట్లనెను. «అమ్మాయీ! నీవు నిన్నటిదినమునఁ జేసినయుద్ధమునకు సమస్తరాజులును, నేనును, మిగుల నాశ్చర్యము నొందితిమి.

నేనును అట్టియుద్ధ మిదివఱ కెన్నఁడును జూచియెఱుఁగను. నీసుగుణములకును, యుద్ధనిపుణతకును మెచ్చితిని. నీకు యుక్తవయసు వచ్చినది. పరిణయమునకు సమయము. కావున నిన్ను ఈవీరసేనున కిచ్చి వివాహముచేయ నాకు బుద్ధిపొడమెను. నీ వేమనియెదవు?" అని యడుగఁగా ఆకన్యారత్న మిట్లనెను. „ఓజనకా! ఈవిషయము నన్నడుగనేల? నేను మీతనూజాతను. ఈశరీరము మీయధీనము. కావున మాతల్లితో నాలోచించి మీయిచ్ఛానుసార మొనర్పుఁడు." అది విని కిరాతాధిపుఁ డిట్లనెను. „ఓబిడ్డా! ఈవిషయమున ఇంతకుముందే మీతల్లి యభిప్రాయమును కనుఁగొంటిని. మాయుభయులకును ఈ సంబంధము నచ్చినదే. నీ కిష్టమైన తప్పక చేయువాఁడను." అనఁగా విని యామె „అటులనే చేయుఁడు" అనెను. కిరాతాధిపతి ఆమాటలు విని సంతసించి గొబ్బున సభఁ జేరెను. అచ్చట వీరసేనమహారాజును, పాంచాలనృపతియు తమతమసామంతరాజులతోఁ గొలువు దీర్చికొని యుండఁగా కిరాతనృపతి వీరసేనునితో నిట్లు విన్నవించెను. „ఓవీరసేనమహారాజా! వినుండు! మీరు క్షత్త్రియకులోత్తంసులు. వీరాగ్రగణ్యులు. మీప్రియమిత్రులగు పాంచాలనరేశ్వరుఁడును క్షత్రియచూడామణి. రణరంగమున యవనరాజసైన్యధ్వంస మొనర్చిన కన్యక నాపుత్త్రిక. ఆమెను మీకు పాణిగ్రహణ మొనర్ప నాయభిలాషము గాన నాయం దనుగ్రహించి ఆకన్యకారత్నమును మీరు ప్రతిగ్రహింపవేఁడెదను." అనఁగా విని సభాసదు లెల్లరును నానందించిరి. పాంచాలేశ్వరుఁ డది విని సంతసించి „తథాస్తు" అనెను. సింధుదేశాధిపతియు వారందఱు చెప్పినది విని మందహాసవదనారవిందుఁడై యిట్లు ప్రత్యుత్తర మొసంగెను. „ఓకిరాతరాజోత్తమా! మీవలన నేను పొందని మే లెద్ది గలదు? తొల్లి యనాథనైయున్న నాప

ట్టపురాణిని జేరఁదీసి సంరక్షించి యిప్పుడు నన్నుఁ గలయఁజేసి, సనాథను జేసితిరి. పిమ్మట అపారపారావారమగుయవనసైన్యమును మడియఁజేసి నాకు జయలక్ష్మి నొసంగితిరి. అంతటితో తృప్తినొందక మీయాత్మజ యగు నీకన్యారత్నమును పాణిగ్రహణ మొనర్పఁ దలంచితిరి. మీయాజ్ఞోల్లంఘనము చేయునంతవిశ్వాసహీనుఁడను కాను. మీయిచ్ఛానుసారము చేయుఁడు." అని చెప్పగా విని కిరాతాధిపతి తనపురము నలంకరింపు మని సేవకుల కాజ్ఞాపింపఁగా వారు వీథులయందు కస్తూరికలయంపులు చల్లించి, ముగ్గు లుంపించి చలువపందిళులు వేసి తోరణములు కట్టించి రంభాస్తంభములు పాతించి జెండా లెత్తించి ప్రతివాకిటను పూర్ణకుంభములనుస్థాపించి పట్టణమంతయు మిగులశృంగారించిరి. పిమ్మట ఆనృపవరేణ్యుఁడు తనకులపురోహితుని రావించి సుముహూర్తము నిర్ణయించి వివాహసామగ్రి జాగ్రత్తపఱిపించియు, మంత్రివర్గములచే తనబంధుమిత్రసామంతులను పిలిపించెను. సర్వమును సిద్ధము కాఁగా తిథివారనక్షత్రములచేతను చంద్రతారాబలయుక్తమగునట్టియు జామిత్రశుద్ధి కలిగినట్టియు, వేధాక్రాంతులు లేనట్టియు, శుభలగ్నమునందు భేరీమృదంగకాహళనాదంబులు చెలంగుచుండ కిరాతపతి ధర్మపత్నీసహితుండై తనపుత్త్రికారత్నమును వీరసేనునకు విధియుక్తముగా ధారవోసెను. ఆసమయమున విప్రోత్తములు స్వస్తిపుణ్యాహవాచకములను, మంగళాష్టకములను జదువుచుండిరి. అత్తఱిని కన్యాదాత తనకూఁతునకును జామాతకును వివిధములగు చీనిచీనాంబరాదులను పలువిధములగు రత్నాభరణాదులను, రథగజతురగపదాతులను దాసదాసీజనంబులను కానుకగా నొసంగి మిగుల వైభవముతో వివాహము పూర్తికావించెను.

— ♦ కిరాతనృపతి కన్యక నప్పగింగుట ♦ —

తదనంతరము తండ్రి తనబిడ్డచేయి పట్టికొని అల్లునిచేత నప్పగించుచు నిట్లనెను. “ఓనృపకుమారా! ఈనాపుత్రికపేరు వీర. ఇది సర్వశుభలక్షణములు ధైర్యసాహసాదిసుగుణములు కలది. దీనిని నీకు భార్యగా నిచ్చితిని. దీనియందు అవగుణములున్న నీవు క్షమించి నేర్పుతో మెలపుకోవలయును. ఇది బహుముగ్ధ గాని ప్రౌఢ గాదు.” అని ఒప్పగించి బాష్పములను విడిచెను. ఇట్లు వివాహము సమాప్తి జేసి ఆరాజు నానావిధభక్ష్యాన్నములచే సమస్తబంధుమిత్రాదిపరివారములను, విప్రగణములను తృప్తిపఱిచి వారలను చందన, తాంబూలదక్షిణలచేతను సంతోషపఱిచెను. వారును ఆవధూవరుల నాశీర్వదించి తమతమగృహములకుఁ బోయిరి. వీరసేనమహారాజు ఆరాత్రి తననవవధూరత్నముతోఁగూడి పెక్కువిధముల కేళీవినోదములు సలిపి మఱునాఁడు ప్రాతఃకాలమున లేచి నిత్యకర్మలను నెఱవేర్చికొని మామగారిని దర్శించి యిట్లనెను. “ఓమామా! నాకు సెల వొసంగుఁడు. రాజ్యమునకుఁ బోయెదను.” అనఁగా కిరాతనృపతి “మంచిది. అటులనే చేయవచ్చును రమ్ము” అని అతనిచేయి పట్టుకొని అంతఃపురమునకు తీసికొనిపోయి వీరసేనునిపట్టపుదేవిని జూచి “అమ్మాయీ! నీవు నాజ్యేష్ఠపుత్రికవు. ఈవీర నీచెల్లెలు. ఈమె నీచెప్పుచేతలలో నుండి నీసేవఁ జేయుచుండును.” అనుచు తనపుత్రిక చేయిపట్టి ఆమెచేతిలో నొప్పగించెను. కిరాతరాజు పత్నియు కొన్నితగుమాటలు చెప్పుచు తనబిడ్డ నామె కొప్పగించెను. ఆమాటలు విని పట్టపురాణి యిట్లు వారితో విన్నవించెను. “మీరే నాతల్లిదండ్రులు. దీనదశలో నుండు నన్ను మీరు నా కొనర్చిన యుపకారమును మఱవఁజాలను. ఈవీరయొక్క భుజపరాక్రమమువలననే మాకు మరల రాజ్యపదవి లభించి

నది. మీమేలును ఎన్నటికిని మఱవఁజాలను. సెల వొసంగుఁడు పోయి వచ్చెదను” అనఁగా కిరాతదంపతులు మిగుల సంతసించిరి. అంతట కిరాతరాణి యాకాంతామణులకు తలలు దువ్వి పుష్పములచే శృంగారించి నవవస్త్రాభరణభూషితలఁ జేసి సంతోషముతో అంపకముచేయుచు, పల్లకీలలో కూర్చుండఁబెట్టెను. కిరాతపాంచాలాధిపతులు సమస్తసామంతరాజులతో కలసి వీరసేనమహారాజుతోఁగూడి సింధుదేశమునకుఁ జని వారిరాకకై శృంగారింపఁబడిన రాజధానిలోఁ ప్రవేశించి అందు వీరసేనునిపట్టాభిషిక్తునిఁ జేసిరి. వీరసేనమహారాజు తన యిరువురుభార్యలతోఁ గలసి లక్ష్మీసరస్వతులతోఁగూడియున్న శ్రీమహావిష్ణువువలెఁ బ్రకాశింపుచుండెను.

— ♦ వీరసేనుఁడు పాంచాలపతిని వీడ్కొల్పుట. ♦ —

ఇట్లు వీరసేనమహారాజు తనరాజ్యమున నభిషిక్తుఁడై శనైశ్చరుని మిగుల వైభవముతోను భక్తిశ్రద్ధలతోను, బూజించి విప్రవరులకు పెక్కుదానము లొనర్చియు, భోజనాద్యుపచారముల సంతోషపఱిచెను. అదిమొదలు ప్రతిశనివారమున శనిపూజ విశేషముగాఁ జేయుచుండుటచే, తొల్లిటికంటె రాజ్యవైభవము హెచ్చుగా ననుభవింపుచు, సుఖభోగము లనుభవింపుచుండెను.

అంత పాంచాలాధిపుఁడు వీరసేనునివైభవమునకు ఆనందించుచు కొన్నిదినము లతనితో నిష్టగోష్ఠినుండి తనరాజ్యమునకు మరలిపోవఁదలంచి తనమిత్రునితో విన్నవింపఁగా వీరసేనుఁ డిట్లు పలికెను.

“మిత్రమా! మీసాహాయ్యమువలన విపదంబుధి దాఁటి మరల ఈరాజ్యపదవిని బొందితి.నేను నాడునిశీథ మందు విడిచి చనినభార్యయు మరల లభించెను. ఇంతయేగాక నూతనవధూరత్నమును వడసితిని. మీరొనర్చిన యుపకారములను, ఎన్నటికిని మఱవఁజాలను

మీాకు ప్రత్యుపకృతి నే నేమి చేయఁగలను. మీాకుఁ గృతజ్ఞుఁడనై యున్నాను.'' అని పెక్కుభంగుల వినయవిధేయతలుకనఁబఱచుచు అమూల్యములగు రెండు రత్నహారములను తెప్పించి వానిలో నొకటి ఆయనకంఠప్రదేశమున వైచి రెండవది చేతి కందిచ్చి దీనిని మీారాణికి నొసంగుఁడు. ఈరెండును నాకు మీాయెడల కృతజ్ఞతాసూచక చిహ్నములుగా జ్ఞాపకార్థ ముంచునది యని వేఁడికొనఁగా పాంచాలాధిపుఁ డంగీకరించెను. ఆదిన మంతయు వారు మిగుల వినోదములతో కాలయాపనముఁ జేసి మఱుచటియుదయమున పెందలకడ లేచి పాంచాలరాజు అమాత్యాదిసమస్తపరివారములతోను బయలువెడలి తన దేశమునకుఁ బోయెను.

—♦ వీరసేనునకు సుపుత్రుఁ డుద్భవించుట ♦—

అనంతరము వీరసేనమహారాజు తనయిరువురుభార్యలనుగూడి సుఖించుచు ప్రజలను ధర్మముతప్పక పాలించుచు అనేకయజ్ఞము లొనర్చి దేవబ్రాహ్మణులకు తృప్తికలిగించుచుండఁగా చిన్నభార్య యగు కిరాతరాజపుత్రిక గర్భము తాల్చి క్రమముగా నవమాసములు పూర్తికాఁగా దశమమాసమున శుభదినమునందు శుభలగ్నమునందు సుపుత్రునిఁ గాంచెను. ఇట్లాతఁడు సిరిసంపదలతో తులఁదూగుచుండెను. అని శివుఁడు చెప్పఁగా పార్వతి విని శనిప్రభావమునకు ఆశ్చర్యము నొందెను.

౫ వ మా ధ్యా య ము.

అనంతరము పార్వతి పరమేశ్వరుని జూచి ‘‘ప్రాణనాథా! దివాకరుని మహాత్మ్యము ఎంతవిన్నను మనస్సు తృప్తి నొందకున్నది. కావున ఇంకను విన వలతును. సూర్యునకు కమలాప్తుఁ డను పేరెట్లు సార్థక మయ్యెనో సెలవిచ్చి నాసంశయమును దీర్పుఁడు'' అని వేఁడికొనఁగా శ్రీసదాశివుఁ డిట్లానతిచ్చెను.

—♦ ఆదిత్యునిమహిమాభివర్ణనము ♦—

‘‘ఓసతీరత్నమా! వినుము. నీవు మిగుల గుణవంతురాలవు. అతిపవిత్రమగు నడవడి గలదానవు. కావుననే నీబుద్ధిని ఆభాస్కరుని పరమపవిత్రమగు చారిత్రమును వినుటకు శ్రద్ధాభక్తులు కలిగినవి. ఇది సామాన్యులకు లభించునది కాదు. దీనిని వినుటవలన ఈజన్మమునందే కాక పూర్వభవములందును త్రికరణములచే చేయఁబడిన పాపసముదాయములు నశించి మోక్షము కరతలామలకమువలె చేకూఱును. ముక్తికాంతను పొందుటకు అతిముఖ్యాత్ముఁడైనట్టియు మహాజ్యోతిస్స్వరూపుఁడైనట్టియు, ఆదిత్యునిచరిత్రముకన్న హెచ్చుసాధనము వేఱొకటి మఱిలేదు. ఇటుల పరము నొసంగుటయేకాక ఇహలోకమున సర్వైశ్వర్యములను సర్వసంపదలను సమస్తరోగనాశమును కలిగించి అవసానకాలమున అనాయాసమరణము నొసంగును. అదెట్టిదన వినుము.

—♦ సుకృతదుష్కృతవంతులకు భేదము ♦—

జనులు మువ్విధములుగా నుందురు. ఉత్తములు, మధ్యములు, అధములు అని. ఉత్తములు మిగుల సుకృతము లొనర్చి జ్ఞానాగ్నివలన

సంచితకర్మమును దహింపఁజేసి బురదలోని కుమ్మరపురుగువలె సంసారమున మెలంగుటచే ఆగామిని పరిత్యజించి ప్రారబ్ధ మనుభవమువలన భుక్తి కాఁగా జీవించునంతకాలము నీరోగులై సుఖముగాను, కీర్తిప్రతిష్ఠలతోను జీవించి వెలుఁగుచున్న కర్పూరము చల్లారునట్లు దేహములను విడిచి నిర్యాణమును బొందుదురు.

మధ్యములు పాపపుణ్యముల మిశ్రఫలమువలన స్వల్పరోగాదులవలన బాధింపఁబడుచు స్వల్పసుఖదుఃఖము లనుభవింపుచు జీవించి వెలుఁగుచున్నదీపమువలె క్రమక్రమముగా క్షీణించి మరణించి స్వర్గాదిభోగము లనుభవించి మరల భూలోకమున నరులై జన్మింతురు.

అధములు పాపాధిక్యమువలన మిగుల దారిద్ర్యపీడచేత గొప్పకష్టములచేతను మహావ్యాధులచేతను మిగుల దుఃఖము లనుభవింపుచు జీవించి రగులఁబెట్టఁబడిన పిడుకనిప్పువలె రోగాదులచే కుములుచు మరణమొంది యమలోకమున పెక్కునరకబాధలను చిరకాలమనుభవించి సరీసృపములుగాను, పక్షులుగాను, పశువులుగాను అనేకసార్లు జనన మొంది తుదకు మరల మానవులై జన్మింతురు. అప్పుడు సైతము, తొల్లి వారొనర్చిన పాపచిహ్నములు వారియందు కానఁబడుచుండును. ఇట్టివారి నరకబాధలకుఁగాని చావుపుట్టుకలకుఁగాని అంతముండదు.

—♦ అర్కదైత్యోపాఖ్యానము ♦—

" ఓపర్వతరాజపుత్త్రీ ! నీవు మిగుల జ్ఞానవతివి కాన జ్యోతిర్మయరూపుఁ డగు శ్రీసూర్యభగవానునిచరిత్రమును వినుటయం దాసక్తి కలదానవై దానిని ఎంతవిన్నను మనస్సంతుష్టి లేక ఇంకను వినఁగోరుచున్నావు. కాన చెప్పెదను శ్రద్ధతో నాకర్ణింపుము. పూర్వము సూర్యతీర్థమున అర్కదైత్యుఁ డనురక్కసుఁ డొకఁడుండెను.

వాఁడు మిగుల భయంకరాకారము గలిగి గొప్పపర్వతమువలె నుండి ఆతీర్థమున స్నానమాచరింపఁబోవు యాత్రికులను మొసలిరూపమున మ్రింగుచుండెను. వానిబాధకు వెఱచి జను లాతీర్థమునకుఁ బోవమానిరి. ఆతీర్థము మిగుల పవిత్రమైనది. దానిమహిమ బ్రహ్మాదులకును అగోచరమైనది. అందు విధియుక్తముగా సంకల్పముచేసి స్నానమొనరించువారు తమవంశమున ఏడుపురుషాంతరములవారిని స్వర్గస్థులఁ జేయుచుండిరి. అందు తీర్థవిధులొనర్చి పిండప్రదానముఁ జేయువారి పితరులు పుణ్యలోకమున కేఁగుచుండిరి. అట్టిపవిత్రత గలతీర్థమున ఈరక్కసుఁడు మొసలిరూపమున సదా నివసింపుచుండుటచే జనులందు పోవెఱచిరి. దానివలన ఆతీర్థము నిష్ప్రయోజనమైనది.

—♦ రక్కసుఁడు మునులను బాధించుట ♦—

ఈరాక్షసునివలన భీతినొంది జనులందు పోకుండుటచే వానికాహారము చిక్కకుండెను. వాఁడాయాఁకటిబాధ కోర్వలేక రాత్రులయందు తనమడువు విడిచి మునులయొక్కయు, ఋషులయొక్కయు ఆశ్రమములకుఁ జని వారిపర్ణకుటీరములను భగ్నము గావించి అందుఁ జొచ్చి నిద్రాపరవశులై యున్నవారిని వారిభార్యాపుత్త్రాదులను జంపి భక్షింపుచు వారిహోమకుండములను ధ్వంసము చేయుచుండెను. వానిబాధలకు వెఱచి మునులు, ఋషులు తమ యాలుబిడ్డలను వెంటఁదీసికొని తమయాశ్రమములను విడిచి అరణ్యమునకుఁ జని చెట్లక్రిందను గిరిగహ్వరములందును నివసింపుచుండి తా మిదివఱకు కావింపుచుండిన యజ్ఞాదులను జేసికొనలేక విడిచిరి. అందువలన దేవతలకు హవిర్భాగములు చిక్కకుండెను. సురలకు జనులొసంగుహవిర్భాగములే ఆహారము, వారొనర్చు తర్పణాదులవలన విడువఁబడు జలమే దాహశాంతికి పానీయ మగుటచేతను వారి కవి లభింపకుండుటచేతను దేవ

తలు, క్షుత్పిపాసలచే పీడింపఁబడి జనులపై కోపించిరి. ఇంద్రుఁడు వర్షమును కురిపించుట మానెను. అందువలన భూమి శుష్కించి పైరు పంటలు లేకుండెను. అందువలన జనులు తినుటకు ఆహారముగాని త్రాగుటకు నీరుగాని లేక మిగుల బాధనొందుచు హాహాకారము లొనర్చిరి. జనులదుర్దశను జూచి, ఓర్వలేక పరోపకారమే తమకు ముఖ్యవిధిగా తలంచుచుండిన మునులును ఋషులును ఒక్కచోట కలసి యీయీతిబాధను తొలఁగించుసాధనము వేఱొండు గానక శ్రీసూర్యభగవానుని ప్రార్థింపనిశ్చయించిరి. పిమ్మట వా రందఱును మేరుపర్వతమును జేరి మిగుల భక్తిశ్రద్ధలు గలవారై నిష్ఠతో శ్రీసూర్యునికి ప్రీతిగా సౌరమంత్రములను జపించియు అరుణపారాయణలను జేసియు ప్రీతి నొందించి అనంతర మిట్లు స్తోత్రముచేసిరి. "ఓ దేవాదిదేవా! నీవే ప్రత్యక్షపరబ్రహ్మము. అనాథలకు నాథుఁడవు నీవే. నీవే భక్తజనబాంధవుఁడవు. ఓ ఛాయాపతీ! నీకంటె వేఱుదిక్కు లేరు. నీ వుపేక్షించిన రక్షించువా రెవరు. నీవు నీకిరణజాలములవలన సమస్తజీవరాసులను పుట్టించుట వృద్ధినొందించుట నాశన మొనరించుట చేయుచుందువు. నిర్ధనులను ధనికులుగా మార్చుచున్నావు. అనూరుఁడను సారథిచే తోలఁబడునట్టి ఏడుగుఱ్ఱములు గల రథమున కూర్చుండి ముల్లోకములను సంచరింపుచు అందలి సమస్తజీవరాసులను పాలింపుచు వా రొనర్చుపాపపుణ్యములఁ గాంచుచు, పాపులను శిక్షింప నీపుత్రుఁడగు యముని నియమించియున్నావు. సృష్టి, స్థితి, లయము లొనర్ప బ్రహ్మ, విష్ణు, మహేశ్వరులను నియమించితివి. అట్టినీకు అసాధ్యమేమి యున్నది. ఇప్పుడు మే మెల్లరమును అర్కదైత్యునివలన బాధింపఁబడుచున్నాము. వాఁడు నీపేరఁ బరగు దివ్యతీర్థమును అపవిత్రముచేసి అది పనికిరాకుండఁజేసెను. వానిని సంహారించి మాముప్పు ద

ప్పింపుము. ఈపట్ల మమ్ము రక్షింపకున్న, ఈసంసారము నశించును. మాయందు కరుణించి మమ్ముఁ గాపాడుము. "అన్యథా శరణం నాస్తి త్వమేవ శరణం మమ" అని దీనులై వారు పెక్కువిధములఁ బ్రార్థింప పరమదయాళువగు ఆదిత్యుఁడు దయార్ద్రహృదయుఁడై ఈసచరాచర ప్రపంచమును కాపాడ నిశ్చయించి భయంకరాకారము తేజోవంతమునగు మూర్తిని ధరించి యామరువు సొచ్చి అందు మకరాకృతినున్న అర్కరాక్షసుని నిముసములో సంహరించెను. వాఁడు రోదనముతో భయంకరమగురూపమున ప్రాణములను విడిచి పుణ్యలోకమును బొందెను.

—♦ సూర్యునికోపోపశమనము ♦—

ఇట్లు భయంకరాకారముతో రక్కసుని దునిమియు, దివాకరుండు మిగుల కోపోద్దీపితుఁడై ప్రజ్వరిల్లుచు, మరల నెప్పటివలె వర్తులాకారమున దీపించుచుండ సప్తసాగరములును పొంగెను. సప్తకులపర్వతములు గిరగిర తిరుగుచు భ్రమించుచుండెను. ప్రచండవాయువులు వీచుచుండెను. మేఘములు చెలరేఁగి ఆకసమున వ్యాపించి ఉఱుములతోను మెఱుములతోను పిడుగులు పడుచుండెను. ఈవిపరీతములను జూచి, దేవతలు, ఋషులు బ్రహ్మతో మొఱ్ఱఁబెట్టఁగా, ఆచతురాననుండు తా నేమియుఁ జేయునది లేక హరిహరులతో విన్నవింపఁగా, ఆత్రిమూర్తులును, ఇంద్రాద్యష్టదిక్పాలురును చేరి ఆసూర్యభగవానునిట్లు స్తుతించిరి. "ఓ భయంకరమూర్తిని ధరించిన దివాకరా! మీకు జయ మగుఁగాక! ఓ ఆదిదేవా! నీవు నిరాకారుఁడవయ్యు మహానిమిత్తము ఆకారము ధరించితివి. ఈజగత్తుల సృష్టిస్థితిలయములకు కారణభూతులు మీరే. మీరే మీయొక్క రజస్సత్త్వతమోగుణములచేత త్రిమూర్తులై వెలసితిరి. మీరు ఇప్పటితమోగుణమును విడిచి సత్త్వ

గుణమును వహించి శాంతచిహ్నమును పొందకున్న ఈముల్లోకములు ను తత్తఱపాటు నొంది అల్లకల్లోలము లగుచున్నవి. ఈజగములను రక్షించువారు వానికి బాధ కలిగింపవచ్చునా? ఓఛాయాపతీ! ప్రత్యక్షదైవము మీకంటె వేఱెవరు? కావున శాంతింపుఁడు. మీరిట్టిరూపము ధరించి అర్కదైత్యుని సంహరించి మాకు మిగుల మేలొనర్చితిరి. అందుకు మే మందఱము కృతజ్ఞులమై యున్నాము. వాఁడు అన్యులకు వధ్యుఁడు గాఁడు. అట్టిక్రూరుని జంపుటంజేసి మాకే యననేల? ముల్లోకములవారలకును మేలొనర్చితిరి.

పిమ్మట, అత్రి, వసిష్ఠుఁడు మొదలగుఋషులును పెక్కుభంగుల స్తోత్రముచేసిరి. వాలఖిల్యాదిమునులు సామవేదగానముచే నుతులొనర్చిరి. యక్షరక్షోవిద్యాధరులు, గంధర్వ కిన్నర కింపురుషాదులు, తుంబుర నారదులు, నృత్యగీతవాద్యాదులచే ఆయనకీర్తిని ప్రకటింపుచుండిరి. రంభ, ఊర్వశి, మేనక, ఘృతాచి, తిలోత్తమాద్యప్సరసలు అభినయాదులచే తమమనోభావములను వెల్లడిచేయుచు ఆటపాటలు సలిపిరి. ఇంద ఱిన్నివిధముల తమసంతోషమును వ్యక్తపఱచినను, ఆమార్తాండుఁడు తాను పొందిన ప్రచండరూపమును చల్లార్పకుండుట చూచి, చతుర్ముఖుఁడు మిగుల విచారించి, తనఅంతరంగమున శ్రీసంజ్ఞాదేవిని భక్తిశ్రద్ధలతో ధ్యానింపఁగా ఆసతి, పద్మినీరూపమును పొంది జలమధ్యమున ప్రత్యక్షమై, జగన్మోహినీరూపమున తనభర్తను మోహింపఁజేసెను. ఆమెను జూచినవెంటనే సూర్యుఁడు శాంతచిత్తమును బొంది మునుపటివలెఁ బ్రకాశింపుచుండెను. ఆమూర్తిని దర్శించి దేవతలును, ఋషులును నమస్కరించి తమతమనివాసములకుఁ జనిరి. సంజ్ఞాదేవియు పిమ్మట తననిజరూపమును పొంది భర్తను జేరెను. అదిమొదలు సూర్యుఁడు పద్మములయందు ప్రీతి కలవాఁడై

కమలాప్తుఁ డనియు, కమలబాంధవుఁ డనియు, పేరువడసెను." అని ఈశ్వరుఁడు చెప్పఁగా సూర్యునిపరాక్రమము, ప్రభావమును విని పార్వతి మిగుల నానందించెను.

ఏకాదశాధ్యాయము.

అటుతరువాత ఉమాదేవి మహేశ్వరుని జూచి యిట్లు ప్రశ్న చేసెను. "నాథా! ఆభాస్కరుఁడు, ఆరోగ్యమును, చిరాయువును, ఒసంగు నని చెప్పుదురు. అందుకు తార్కాణముగా నొక ఇతిహాసమును సెలవిండు." అని యడుగ శివుం డిట్లనియె.

— రాజవర్ధనోపాఖ్యానము. —

ఓయింతి! వినుము. ఆదిత్యుఁడు త్రిమూర్తిస్వరూపుఁ డగుటచే బ్రహ్మ, విష్ణు, మహేశ్వరులకుఁ గలశక్తిసామర్థ్యము లన్నియు ఆయనయందు పూర్ణముగా నున్నవి. పూర్వము దమనుఁడను నొకనృపశేఖరుఁ డుండెను. ఆతఁడు ధర్మముగా ప్రజాపాలన మొనర్చుచుండెను. అతనికి తనధర్మపత్ని యగు పట్టపురాణియం దొకసుపుత్త్రుఁడుదయించెను. ఆబాలునికి రాజ్యవర్ధనుఁ డనునామకరణ మొనర్చిరి. ఆశిశువు దినదినప్రవర్ధమానుఁడై శుక్లపక్షచంద్రునివలె వృద్ధినొంది కాలక్రమమున ఉపనీయతుండై గురువునొద్ద వేదవేదాంగాదులను, శాస్త్రములను, ధనుర్వేదమును అభ్యసించి, పండితుఁడును గొప్పవిలుకాఁడు

ను, రణశూరుఁడునై శౌర్యధైర్యగాంభీర్యౌదార్యాది సకలసుగుణోపే తుఁడై యుండెను. ఆయువకుఁడు యౌవనావస్థను పొందుట చూచి, జనకుఁ డతనికి ఉత్తమగుణశీలములు గలదియు, రూపలావణ్యవతియు నగు రాచకన్యను వివాహ మొనర్చి, కొమరునికి రాజ్యాభిషేకము గావించి, తాను వానప్రస్థాశ్రమమును స్వీకరించి అరణ్యమునకుఁ జనెను.

అంత రాజ్యవర్ధనుఁడు ప్రజానురంజకముగా ధర్మము తప్పక రాజ్యము పాలింపుచుండుటచే సస్యోపయుక్తముగా నింద్రుఁడు వర్షము కురిపించుచుండెను. అందువలన క్షామము మొదలగు ఈతిబాధలు లేక దేశము సుభిక్షముగా నుండెను.

అతనిరాజ్యమున జూదరులు, చోరులు లేకుండిరి. రోగాదులు అకాలమరణములు అద్దేశమున లేకుండెను. ఆచక్రవర్తి యజ్ఞాదులఁ జేయుచు విప్రులను దేవతలను తృప్తిపఱచుచుండెను. అన్నివిధముల ప్రజలు మిగుల సుఖముగా నుండిరి. ఆసమయమున నృపుఁడు చిరకాలరాజ్యపాలనమువలనను తనవయసు మళ్ళుటవలనను పుత్రునికి రాజ్యమిచ్చి తా నరణ్యమునకుఁ బోవఁదలంచెను.

—♦ రాజ్యవర్ధనుఁడు వానప్రస్థమునకుఁ బోవ తీర్మానించుట. ♦—

ఇట్లుండ నొకనాఁడు రాజ్యవర్ధనునిభార్య తనభర్తశిరస్సున తైలమంటుచు కన్నీరు గార్చెను. అది కనిపెట్టి రాజు భార్యతో నిట్లు సంభాషించెను.

రాజు—ఓలలనామణీ! ఏల కంట తడిపెట్టుచున్నావు.

రాణి—నాథా! మీశిరోజములు కొన్ని నరసియున్నవి.

రాజు—ఓసఖీ! అందుకు విచారింపనేల?

రాణి—ఓప్రాణనాయకా! వెండ్రుకలు నరయుట జరాసూచ ముగదా?

రాజు—ఓయింతీ! నే నిదివఱకు ఏడువేల హాయనములనుండి రాజ్యమును పాలింపుచున్నాను. ఇఁక నెంతకాల మీరాజ్యభారమును వహింపఁగలను? యౌవనమును ధనమును స్థిరములు కావుగదా?

రాణి—అయ్యో! ఇంతలోనే విసువు నొందితిరా?

రాజు—సఖీ! ఈసంసారము నిస్సారము. ఇం దెంతకాలము నివసించినను లాభ మేమి? మానవజన్మము లభించుట దుస్తరము. అందు నీచజాతులయందు జన్మింపక ద్విజు లగుట దుర్లభము. ద్విజన్ము లయ్యును అన్నవస్త్రాదులకు హీనత నొందక, సిరిసంపదలు కలిగి యుండుట అరుదు. అవి యుండియు శ్రీమన్నారాయణుని పాదభక్తి యుండుట కష్టము. శాశ్వతసుఖ మొసంగు శ్రీహరిపాదసేవనమును విడిచి, కఫములోఁ బడునీఁగవలె సంసారమున మునిఁగి తేలుచున్న లాభ మేమి?

రాణి—నాథా! ఏల యిట్లు సెలవిచ్చెదరు? సంసారమును విడిచిన మఱేమి యున్నది? యోగులుసైతము గృహస్థాశ్రమము శ్రేష్ఠ మని చెప్పుదురే?

రాజు—ఔను. నిజమే అది ఎంతవఱకు? సుతులు ప్రాజ్ఞులగువఱకు.

రాణి—ఆపిమ్మట నేమి చేయవలెను.

రాజు—పిమ్మట విషయసుఖములను విడిచి వానప్రస్థాశ్రమ మవలంబించి అరణ్యమునకుఁ బోయి వన్యఫలాహారియై, సదా శ్రీహరిని ధ్యానింపుచుండవలెను. అందుకు తగుకాలము తటస్థించినదని సూచించుటకై నాశిరోజములు నరసినవి. కావున పుత్త్రునికి పట్టము

గట్టి, మనము పని కేగుదము. జర యనువ్యాధికి వానప్రస్థమే సిద్ధౌషధము.

—♦ రాజ్యవర్ధనుఁడు సుతుని పట్టభద్రునిఁ జేయ సమకట్టుట. ♦—

అని తీర్మానించి రాజు పురోహితామాత్యబంధుమిత్రవరులను రావించి తననిశ్చయమును వారలతోఁ దెలిపి తనతనయునికి పట్టము గట్టఁదగిన సుముహూర్తమును నిర్ణయింపుఁడని పురోహితుని వేఁడగా, వార లతనితో నిట్లని విన్నవించిరి. "ఓరాజేంద్రా! చిరకాలమునుండి మమ్ము బిడ్డలవలె ప్రీతితోఁ బాలించి యిప్పుడు మమ్మును విడనాడెదరా? మిమ్ము విడిచి యెట్లుందుము? మీవెంట మేమును వచ్చెదము." అట్లుగా విని నృపుఁడు వారి కిట్లు బదులు చెప్పెను. "ఓసఖులారా! మీ రిట్లు చెప్పుట యుక్తము కాదు— "జాతస్య మరణం ధ్రువం" అను లోకోక్తి వినలేదా? ఈప్రపంచమున జన్మించిన ప్రతిజంతువునకును చావు నిశ్చయము. వనమునకు పోకయున్నను చావు తప్పదు. మరణానంతరము యమబాధలను తప్పించుకొనుటకు వనము చేరి శ్రీహరిని సదా ధ్యానింపుచుండి పుణ్యలోకములను పొందెదను. కావున అందుకు మీరందఱును అంగీకరింపవలయును." అని రాజు వారిని ప్రార్థించినను వా రంగీకరింపక, "మీకు చిరాయు వొసంగ శ్రీసూర్యభగవానుని బ్రార్థించెదము" అని తమయేలికతో విన్నవించిరి.

—♦ విప్రులు భాస్కరు నారాధించుట ♦—

ఇటుల తమప్రభువుతో మనవిచేసి బ్రాహ్మణోత్తములు కొందఱు సౌరాష్టాక్షరీమంత్రజపమును, కొందఱు అరుణపారాయణమును మఱికొందఱు త్రిచవిధానమున శ్రీసూర్యుని షోడశోపచారపూజలను, చేసి నమస్కారము లొనర్చుచుండిరి. కొంతకాల మిట్లు జరుప వారి భక్తిశ్రద్ధలకు ఆదిత్యుఁడు మెచ్చి, తేజశ్శాలి యగు విప్రరూపమున

వారలకు ప్రత్యక్షమై యిట్లానతిచ్చెను. "ఓవిప్రవరులారా! మీ రేల యిట్లు శ్రమపడుచున్నారు? మీ కేమి కావలయునో వేఁడికొనుఁడు. ఇప్పుడే యొసంగెదను." అనిన వా రిట్లు విన్నవించిరి. "స్వామీ! మానృపునికి పదివేలసంవత్సరములవఱకు యౌవనమును, ఆయువును, ప్రసాదింపుఁడు." అని వారు వినయముతో వేఁడ "తథాస్తు" అని సెలవిచ్చి ఆవిప్రపుంగవుఁ డంతర్ధానము నొందెను. పిమ్మట వారు తాము చేయుచుండిన జపతపములను చాలించి తమనృపుని సన్నిధిఁ జేరి తాము పొందిన వరమును ఆయనతో విన్నవించిరి.

—♦ రాజ్యవర్ధనునిశోకము ♦—

దాని నాకర్ణించి రాజ్యవర్ధనుఁడు మిగుల దుఃఖించెను. అది చూచి భార్యయు అమాత్యులును, తమప్రభువు నూఱార్చి యిట్లనిరి. "ఓరాజేంద్రా! ఇట్టి శుభవర్తమానమును విని మీరిట్లు చింతించుట ఆశ్చర్యజనకముగా నున్నది. ఇందుకు కారణ మడుగవచ్చునా?" అని యడుగ రాజ్యవర్ధనుఁ డిట్లానతిచ్చెను, "ఓమంత్రిపుంగవులారా! వినుండు. చిరకాలము జీవించుట దగదు. ఏల యన ముందు ఏమి కష్టములు రానున్నవో తెలియదు. "పాపీ చిరాయుః సుకృతీ గతాయుః" అనులోకోక్తి మనకు తెలిసినదేగదా. చిరకాలము జీవించువారు అనేకమైనకష్టము లనుభవింపుదురు. ఆభాస్కరుఁ డొసంగిన వరప్రభావమున నేనుమాత్రము సజీవుఁడనై యున్నను మీరును, ప్రజలును, నాభార్యపుత్రాదులును అంతకాలము జీవింపరుగదా! మీకొఱకు నేను విచారింపవలసియుండును. అట్టిస్థితిలో నాకు సుఖ మెక్కడిది" అని దుఃఖించుట చూచి అమాత్యు లిట్లనిరి. "ఓప్రభువర్యా! ఇందు కొక యుపాయము తోఁచుచున్నది. ఆసూర్యభగవానులు మిగుల దయాళువు. ఆయన మాప్రార్థన లంగీకరించి మీకు చిరా

యువును, యౌవనము నొసంగెను. మీరాయనను ఆరాధించిన మా యెల్లరకును చిరాయువును, ఆరోగ్యభాగ్యము నొసంగి కాపాడును. కావున పాయసిభక్తితో నాదిత్యుని నర్చింపుఁడు."

—♦ రాజ్యవర్ధనుఁడు ప్రజల యాయువును వృద్ధినొందించుట ♦—

అనఁగా విని రాజ్యవర్ధనుఁడు మిగుల నానందించి రాజ్యమును మంత్రులయధీనమున నుంచి, తాను భార్యసమేతుఁడై హిమవద్గిరి ప్రాంతమునకుఁ జని నిశ్చలభక్తితో దివాకరునిగూర్చి తపం బాచరింప, అందుకు సంతసించి శ్రీసూర్యభగవానుఁ డానృపవరేణ్యునకు ప్రత్యక్షమయ్యెను. అప్పు డారాచదంపతు లాయనకు సాష్టాంగనమస్కారములు చేసి ప్రదక్షిణముచేసి, చేతులు జోడించుకొని యెదుట నిలుచుండి యిట్లు స్తోత్రము లర్పించిరి. "ఓఆదిమధ్యాంతరహితా! త్రిమూర్తిస్వరూపా! ఈజగత్తుల సృష్టిస్థితిలయములకు నీవే కర్తవు. నీవు నీమహిమవలన చతుర్ముఖుండవై చరాచరములగు నెనుబదినాలుగులక్షలజీవరాసులతోఁగూడిన యీప్రపంచములను సృష్టిచేయుచున్నావు. అట్టిజగత్తులను పోషింప విష్ణుండవును, వానిని సంహరింప రుద్రుండవును నీవే వివిధరూపముల నొందితివి. నీవు నీపుత్త్రుండగు ధర్మని సమస్తజీవులపుణ్యపాపముల విమర్శింప నియమించితివి. ఇటుల నీచే సృష్టింపఁబడిన జీవులు యాహారనిమిత్తము, సర్వసస్యములను ఫలింపఁజేయుటకు వర్షము, ఎండను ఇచ్చుచున్నావు. ఇంత యననేలా? నీవు లేకున్న నీసమస్తలోకములును నిముసములో నశించును. అట్టి నీమహిమాదులను వర్ణింప సహస్రముఖములు గల శేషుఁడును, పంచముఖుఁ డగు నీశ్వరుఁడును, నలుముఖములు గల బ్రహ్మయు, సమర్థులు గారు. మే మన నెంతవారము. మాయందలి వాత్సల్యముచే మీరు మాకు దర్శన మొసంగితిరి. మీనిర్హేతుకజాయమాన

కటాక్షవీక్షణములకు మేము పాత్రులమైతిమి. ఇంతకన్న నభ్యర్థనీయ మెద్దిగలదు? అయిన నొక్కటి వేఁడికొనఁదగియున్నది. ఇంతకుమున్న తమరు నాకు ప్రసాదించిన దీర్ఘాయువునకు సహకారిగా నుండుటకు నారాజ్యమునందలి సమస్తజనులకును నాభార్యాపుత్త్రాదులకునునాతో పాటు పదివేలహాయనములు, జరారోగాదులు లేని దీర్ఘాయువును ప్రసాదింపవేఁడెదను." అనఁగా ఆదిత్యుఁ డతనిప్రజానురాగమునకు సంతసించి మెచ్చి "అటులనే యొసంగితిని" అని యానతిచ్చి అంతర్ధానము నొందెను. పిమ్మట యారాచదంపతులు తమపురముఁ జేరి ఎల్లరకును సూర్యుఁ డొసంగిన వరప్రభావమును దెల్పి సుఖముగా రాజ్యమును పాలింపుచుండిరి." అని శివుం డాన తీయఁగా విని ఉమాదేవి శ్రీభాస్కరుఁడు దయాసముద్రుఁ డనియు, ప్రభారాశియనియు సంతసించి ఇంకను ఆదిత్యుని ప్రభావమును వినవలె నని యాదేవి కోరఁగా మహేశ్వరుఁ డిట్లానతిచ్చెను.

ద్వా ద శా ధ్యా య ము.

—♦ ఉమామహేశ్వరసంవాదము ♦—

"ఓశాంకరీ! వినుము. ఆప్రభాకరుని మహిమ ఎంతవిన్నను నీకు తృప్తి కలుగకున్నది. ఆయనచారిత్ర మెంత వర్ణించినను తెలుగదు. దానిని పూర్తిగాఁ జెప్ప నాతరము గాదు. అయినను మతి

యొక్క విశేషము చెప్పెదను. పూర్వ మొకప్పుడు బ్రహ్మమానసపుత్త్రుండగు దేవర్షి యగు నారదుఁడు అష్టాదశసిద్ధులను పొందినవాఁడై వియద్గమనమున ముల్లోకముల సంచరింపుచుండెను.” అని చెప్పఁగా విని భవాని భవునితో నిట్లనెను. “ నాథా ! మీమాట కడ్డువచ్చితి నని కోపింపక అష్టాదశసిద్ధు లనఁగా నేమో సెలవిచ్చి వానిప్రయోజనము సెలవిండు.” అని యడుగ పరమేశ్వరుఁ డిట్లు చెప్పెను.

—♦ అష్టాదశసిద్ధులు ♦—

“ దేవీ ! సిద్ధు లనఁగా అసాధ్యములను సాధించుశక్తులు. చిరకాల మాచరింపఁబడిన యోగనిష్ఠచేఁ గాని సామాన్యముగా కలుగనేరవు. అవి పదునెనిమిది. చెప్పెదను వినుము.

1 అణిమ—అనఁగా సూక్ష్మత. ఇందువలన అన్యులకంటఁబడకుండ ఎల్లచోట్ల సంచరించు శక్తిగలుగును.

2 లఘిమ—అనఁగా తేలిక. ఇది కలవారు సూర్యమండలమువఱకు నెగురు సమర్థత గలిగియుందురు. దీనికే వియద్గమన మందురు.

3 ప్రాప్తి—అనఁగా లోకమండలిసమస్తపదార్థములలో తన కిష్ట మగువానిని సంపాదించుకొనుశక్తి.

4 ప్రాకామ్యము—అనఁగా తనయిష్టానుసారము సంచరింపుచుండియు అందలి కర్మఫలమును పొందకుండుశక్తి.

5 మహిమ—అన్నిపదార్థములను ఆకర్షించుశక్తి.

6 ఈశత్వము—సర్వాధికారము.

7 వశిత్వము—ఎల్లరు తనకు వశ్యు లగునట్లు చేసికొనుశక్తి.

8 సర్వజ్ఞత్వము—అన్నివిషయములను గ్రహించుశక్తి.

9 దూరదర్శిత—దూరమున నున్నవానిని జరుగుచున్నదానిని చూచుశక్తి.

10 దూరశ్రవణము—దూరమున చెప్పఁబడుదానిని వినుశక్తి.

11 పరకాయప్రవేశము—చనిపోయిన వారిశరీరములయందు ప్రవేశించుశక్తి.

12 వాక్సిద్ధి—ఆడినమాట తప్పక జరుగుట.

13 కల్పవృక్షత్వము—కోరినకోర్కె నెరవేర్చుకొనుశక్తి.

14 ప్రభుత్వము—సృష్టిచేయుశక్తి.

15 సంహారత్వము—సృష్టిని నశింపఁజేయుశక్తి.

16 అమరత్వము—జరామరణములు లేకుండుట.

17 సర్వాగ్రిత్వము—అందఱిలో ప్రధానుఁ డగుశక్తి.

18 సర్వకామావసానత్వము—కోరికలు లేకయుండుట అనఁగా జితేంద్రియుఁ డగుట.

శివుఁడు—వీనిలో మొదటియెనిమిదియు అష్టైశ్వర్యము లనఁబడును.

పార్వతి—నాథా ! ఈసిద్ధు లెట్లు లభించును ?

శివు—ఓలలనా! భక్తితోఁగూడినధ్యానాదులవలనలభించును.

—♦ నవవిధభక్తులు ♦—

పార్వ—ప్రాణేశ్వరా ! భక్తి అనఁగా నేమి ?

శివు—శ్రీమన్నారాయణునిపాదారవిందములయందలిప్రేమ.

పార్వ—ఆభక్తి యెన్నివిధములు ?

శివు—ఓసతీ ! భక్తి తొమ్మిదివిధములు. అవి యెవ్వియనఁగా.

1 నామస్మరణము 2 నామగుణకీర్తనము 3 గుణములను వినుట 4 నామజపము 5 రూపచింతనము 6 చరణవందనము 7 ఎదుటనుం

7 నమస్కరించుట 8 వినయము 9 ఆత్మసమర్పణము.

పార్వ—నాథా! ఆభక్తి యెట్లు కలుగును?

శివు—దేవీ! ఆచారాదినియమములతో నిత్యనైమిత్తికకర్మలను జేయుచు ఆదిమధ్యాంతరహితుఁడును త్రిమూర్తిస్వరూపుఁడును, తేజోరాశియు నగు శ్రీసూర్యనారాయణుని ఆరాధింపుచుండఁగా భక్తి కలుగును. దానివలన జ్ఞానము ముక్తియు కలుగును.

—♦ షడ్విధముక్తులు ♦—

పార్వ—ముక్తి యన నేమి?

శివు—జననమరణములు లేనిస్థితిని పొందుటకే ముక్తి యందురు. ఆముక్తి ఆఱువిధములు. వానిని జెప్పెద వినుము.

1 సార్ష్టి—అనఁగా షడైశ్వర్యములను అనుభవించుట.

2 సాలోక్యము—అనఁగా ఆయనలోకమున వసించుట.

3 సారూప్యము—అనఁగా ఆయనరూపమును పొందుట.

4 సామీప్యము—అనఁగా ఆయనసన్నిధిని నివసించుట.

5 సామ్యము—అనఁగా ఆయనతో సమానత్వము.

6 లీనత—అనఁగా ఆయనయందు లయ మగుట, అనఁగా కలియుట—

ఇట్టిముక్తులను పొందుటకే సమస్తజీవులును ప్రయత్నింపవలెను.

పార్వ—ప్రాణేశ్వరా! మీయనుగ్రహమువలన మంచివిషయములను విని కృతార్థురాల నైతిని. నారదుఁడు వియద్గమనమున ముల్లోకముల సంచరింపుచు నేమిచేసెనో సెలవిండు.

—♦ నారదుఁడు ఉత్తరపుదిక్కునకు పోవుట ♦—

అంతల నారదుఁడు ఎల్లయెడల సంచరింపుచు ఒకనాఁడు ఉత్తరధ్రువమువైపు వెళ్లఁగా నచ్చోటు అంధకారమయమై యుండెను.

ఆప్రాంతమున నొక రమ్యమగు పురము కానఁబడెను. పురమున మదనగోపాలుఁ డను నామాంకితము గల నృపాలుఁ డేలుచుండెను. ఆపురబాహ్యప్రదేశమున పదునాఱుయోజనముల వెడల్పును, శతయోజనముల నిడివియుఁగల గొప్పపర్వత ముండెను.

అద్దేశమున సూర్యచంద్రులకాంతి ప్రసరింపకుండుటచే రేపవళ్ల భేదము లేకుండుటయే గాక దీపములు గాని దివిటీలుగాని వెలుఁగకుండును. అచ్చటిజనులు మంచువంటి తెల్లనిదేహచ్ఛాయ గలవారై, పుణ్యపాపవివక్షత తెలియలేక పాపములే చేయుచుందురు. వారొనర్చు పాపములఁ జూచి దేవర్షి అదియే సమస్తపాపములకు ఉత్పత్తిస్థానమనియు కలియుగలక్షణము లన్నియుఁ గాంచి, కలిపురుషునికి జన్మస్థాన మనియు అందుచేతను శ్రీసూర్యభగవానునికళలు అందు ప్రసరింపకుండు ననియు తలంచెను. ఆప్రాంతమునందు అంతటను సంచరించి ఆఋషి ధర్మ, కర్మాదులు ఎందును గానక మిగుల దుఃఖించి వారిదురాచారప్రవర్తనవలననే అందు దీపమైనను వెలుగకుండు నని తలంచెను. సూర్యరశ్మి లేకుండుటచే అచ్చోటులయందు చెట్లుచేమలుగాని పాఁడిపంటలుగాని లేవు. కావున అందలి వాస్తవ్యులు తినుట కాహారము లేక జలచరాదులను ఒకవిధమగు మృగములను, సంహరించి వానిపచ్చిమాంసమును భుజింపుచు జీవనము చేయుచుందురు.

—♦ దేవర్షి అందలిజనులను శపించుట ♦—

అటుల బహుదుర్మార్గులును పాపులు నగు వారలను జూచి, నారదమహాముని కోపించి వారలకు కుష్ఠవ్యాధి కలుగునట్లు శపించి తాను ఆదిక్కునుండి మరలిపోయెను. ఇటుల అమోఘమగు శాపముచే అచ్చటి వా రందఱును వెంటనే కుష్ఠ వ్యాధి కలవారైరి. ఈవ్యాధి మిగుల బాధకరమైనది గాన వారు దానివలన బహుక్లేశములపాలైరి.

కొందఱికి ముఖమునందును, మఱికొందఱికి చేతులందును, కాళ్లయందును, ఇతరులకు కడుపువీపులందును, ఇంక నితరులకు సర్వశరీరమునందును కుష్ఠవ్యాధి వ్యాపించి ఆయాభాగములందు నుసి, దురద, పుండ్లు, గాయములు కలిగి నీరుకారుట, రక్తముస్రవించుట, పురుగులు పడుట, మొదలగు భయంకరమగు బాధలను పొందుచుండిరి.

—♦ నారదుఁడు ఆదిత్యుని దర్శించుట ♦—

దేవర్షి ఆతావును విడిచిపోయి పోయి కొంతసేపటికి శ్రీసూర్యనారాయణుని దర్శించి నమస్కరింపఁగా ఆదేవదేవుఁ డాతనిరాకకు సంతసించి కుశల మడిగి ఇట్లు సంభాషించెను.

ఆదిత్యుఁడు—ఓనారదా! ఎందుండి మీరాక?

నారదుఁడు—స్వామీ! నేనుత్తరదిశకుఁ బోయియుంటిని.

ఆది—అచ్చట నీవు కనిపెట్టిన విశేషములేమి?

నార—ఓనిరంజనా, అద్దేశము తమకిరణములు ప్రసరింపకుండుటచే, అంధకారముచే నిండియుండును. పగలు రాత్రి యనుభేదములేక ఏకరాత్రిగా నుండును. అచ్చటిజనులు అధర్మపరులై, మూర్ఖులై సర్వకాలసర్వావస్థలయందును పాపములే ఆచరింపుచుందురు.

ఆది—సరే వారల కది సహజమే. అం దాశ్చర్యమేమున్నది?

నార—స్వామీ! వారినీచవర్తనము చూచి నాకు దుఃఖమును కోపమును గలిగినది.

ఆది—ఏమీ? నాభియందలిపురువు నాభినే భక్షింపుచు, అందే నివసింపదా? ఇందుకు కోపమేల? కోపించి యేమి చేసితివి?

నార—స్వామీ! ఆకోపమును పట్టఁజాలక వారిని శపించితిని.

ఆది—అయ్యో! ఎంతపాపము! ఏమని?

నార—కుష్ఠరోగు లగుఁడని.

—♦ నారదునికి కుష్ఠవ్యాధిసంభవించుట ♦—

ఆది—ఆహా! ఎంతపనిచేసితివి? ఎల్లజనుల శుభాశుభకర్మల విచారించి శిక్షించుటకు నే నుండ, ఆపని నీకేల? నీవు గర్వించి వారలకు బాధ గలిగించితివి. కాన నీవు శ్వేతకుష్ఠము కలవాఁడ వగుదువుగాక.

ఇట్లు శ్రీసూర్యభగవానుఁ డానతియ్యఁగా తత్క్షణమే నారదుని శరీర మంతటను తెల్లకుష్ఠము వ్యాపించి, రాజహంసవలె ఆతనిదేహమంతయు కనఁబడెను. దానిని చూచికొని భయసంభ్రమాక్రాంతుండై దేవర్షి భీతిల్లి మిగుల దుఃఖించి దానిని తొలగించుకొనుటకు వేఱుసాధనము గానక, భక్తివినయములతో ఆదిత్యుని ప్రదక్షిణపూర్వకసాష్టాంగనమస్కారములు కావించి, చేతులు జోడించుకొని, ఎదుట నిలిచి యిట్లుస్తుతించెను. ‹‹ ఓదేవాదిదేవా! దీనశరణ్యా! దీనరక్షకా! దీనపోషకా! దయాసముద్రా! ఈచరాచరములను పుట్టింపను, సంరక్షింపను, గిట్టింపను నీవే కర్తవు. నీకన్న వే ఱెవ రున్నారు. నీవు నీకిరణములను చక్షువులద్వారా సమస్తలోకములను వీక్షింపుచు, అందలివా రొనర్చినకర్మఫలానుసారము ఎల్లరకు శుభాశుభములను హానివృద్ధులను, కలిమిలేములను కష్టసుఖములను కలిగింపుచుందువు. నీయాజ్ఞల నౌఁదలఁ దాల్చి, ఆత్రిమూర్తులును, ఇంద్రాద్యష్టదిక్పతులును, నవగ్రహములును, పంచమహాభూతములును తమకు నియమింపఁబడిన పనులు క్రమము తప్పక చేయుచున్నారు. మీయానతిచొప్పున ఆవర్తకసంవర్తకాదిమేఘములు, కాలనియమములను పాటించి వర్షింపుచుండును. ఆజలమువలన సమస్తసస్యములును, ఓషధు లగువృక్షలతాగుల్మాదులును, మృగపక్షి, కీటకాదులును, ఎల్లమానవులును సుఖముగా జీవింపుచున్నారు. నీ వొసంగువెలుతురు వేడిమియు సహాస

జీవరాసులకును, జీవాధారము. నీవేఁడిమియే జీవము. ఆవేఁడిచల్లారిన ప్రాణు లుండవు. నీతేజఃపుంజము సమస్తజంతువులయందును వ్యాపించియున్నది. అదియే ఆత్మస్వరూపము. మీరు నాయపరాధమును క్షమింపకున్న నాకు వేఱు దిక్కెవరు? కావున శరణార్థి నగు నన్నుఁ గృపఁ జూచి రక్షింపుఁడు. అని మిగుల భక్తిజ్ఞానములతో నారదుఁడు ప్రార్థింప, భాస్కరుఁడు సంతుష్టాంతరంగుండై ఆఋషిపైఁ గరుణించి యిట్లానతిచ్చెను. "ఓనారదా" నీవు భూతదయగలవాఁడ వయ్యును ఉత్తరదిశనుండుజనులపై కరుణమాలి శపించితివి. వారును నీవలె బాధ పొందుచుందురు గదా! నీ వార్జించినపాపఫలము నీ వనుభవింపవలదా? వారల కట్టిదారుణశాప మొసంగునపుడు నీసంగతి నీవొకింత ఆలోచించియుండిన వారికి శాపమియ్యకయుందువు. నీకీక్లేశ మయు లేకపోవును. పోనిమ్ము. గతజలసేతుబంధన మేలా? మించిన పనికి విచారించిన ఫలములేదు గాన నీవు మరల అద్దేశమునకుఁ జని అందలిజనులకు నాపురాణమును వినిపింపుము. దానిని వినుటవలన వారిరోగము నివృత్తి యగును. దానిని వారలకు పూర్తిగా వినిపించుటవలన నీరోగమును నివారణ యగును"

—♦ ఉత్తరదిశాజనులు కుష్ఠురోగవిముక్తులగుట ♦—

అని శ్రీసూర్యభగవానులానతియ్యఁగా విని దేవర్షి తిరిగి ఉత్తరదిశకేఁగి ఆపురమందలి స్త్రీ, పురుషాదులను చేరఁబిలిచి వారలతో నిట్లనెను. "ఓజనులారా! నేను తొల్లి యిచటికి వచ్చియుంటిని. అప్పుడు మీ రాచరింపుచుండిన దురాచారములను జూచి మిగుల కోపము చెందితిని. మీ రనుభవింపుచున్న కుష్ఠువ్యాధినివారణ మగుటకు ప్రత్యక్షదైవమగు సూర్యునియొక్కయు అతనివంశముయొక్కయు చారిత్రముగల యాదిత్యపురాణమును మీకు వినిపింప మరల వచ్చితిని. దానిని

వినుటవలన మీ రీవ్యాధిచే విముక్తులగుటయే గాక ఈజన్మమునందును ఇంతకుముందుజన్మములందును మీ రొనర్చిన ఘోరపాపపుంజములచే విడువఁబడి కైవల్య మొందఁగలరు" అని నారదమహర్షి అందు పంద్రెండుదినములుండి పంద్రెండు అధ్యాయములు గల శ్రీసూర్యపురాణమును శ్రద్ధాభక్తులతో వారలకు బోధించెను. వారందఱు భక్తిపూర్వకముగా నాకర్ణించి కుష్ఠవ్యాధిచే విడువఁబడి స్వచ్ఛముగు నిర్మలశరీరములను బొందిరి. ఆఋషియు శ్వేతకుష్ఠము నశించి యెప్పటి దివ్యశరీరమును పొంది గగనమార్గమునఁ బోయి దివాకరుని దర్శించి జరిగినవృత్తాంత మంతయు ఆయనతో విన్నవించి ఉత్తరదిశయందలి జనులు కుష్ఠరోగముచే విముక్తులైరని మనవి చేయఁగా ఆదిత్యుఁడానందించి నారదునికి మునుపటికన్న నధిక తేజస్సు కలుగునట్లు వర మొసంగెను. ఆదేవర్షి అందుకానందించి ఆదేవునికి భక్తిపూర్వకనమస్కారము లర్పించి తనవీణ వాయించుచు సూర్యపురాణమును గానముచేయుచు నిజనివాసముఁ జేరెను.

—♦ ఫలశ్రుతి ♦—

ఈపురాణమున ప్రత్యక్షదైవమైనట్టియు, త్రిమూర్తిస్వరూపుఁడైనట్టియు, ఆదిత్యునిమహిమ, వంశము, వర్ణింపఁబడియుండుటచే, దీనిని వ్రాసి ప్రచురించువారును, ఈజన్మమున తా మొనరించినపాపములనేగాక సంచితాఘములనుగూడ నశింపజేసికొని ఇహమందు అష్టైశ్వర్యములను పొందుదురని ఈశ్వరుఁడు పార్వతితోఁ జెప్పెను.

దీనిని నియమముతోఁ బఠించుచు పండ్రెండుఆదివారములు చప్పిడిఅన్నము భుజింపుచు శ్రీసూర్యుని ఆరాధించు గొడ్రాలు, కాకవంధ్య (అనఁగా నొక సంతానము కలిగి మఱి లేకుండునది), మృతవత్స (అనఁగా ఒకటే సంతానముకలిగి చనిపోయి మఱిలేకుండునది)

మొదలగుస్త్రీలకు పుత్త్రపుత్త్రికాసంతానము లభించును. అంధత్వము
కుష్ఠము మొదలగు సమస్తవ్యాధులును దొలంగి నీరోగదీర్ఘాయుష్మం
తులై ధనకనకవాహనాది సర్వసంపదలతో తులఁదూగుచుండి మర
ణానంతరమున శ్రీసూర్యభగవానునియందు ఐక్యమునొందుదురనియు,
అట్టివారికి సమస్తవాంఛితములు తప్పక నెఱవేఱుననియుభవుఁడు భవా
నితో నానతిచ్చెను.

ఈపురాణము పార్వతి నారదమహర్షికి, ఆదేవఋషి, వేదవ్యాసు
నికిని జెప్ప ఆయన దీనిని వ్రాసి తనశిష్యుఁడగు రోమహర్షణమహాము
నికి బోధించెను. ఆయన తనపుత్త్రుండగు సూతమహర్షికి బోధింపఁగా
నతఁడు నైమిశారణ్యవాసులగు శౌనకాదిమహామునులకు వినిపించెను.

ఈపురాణ మిట్లుపరంపరగా వ్యాప్తమయ్యెను. ఇదియు సంస్కృ
తభాషయందు మొదట వ్యాసభట్టారకునివలన వ్రాయఁబడియున్నది.
ఇంతకుమున్ను ఆంధ్రభాషలో వ్రాయఁబడినట్లు కానరానందున నేనీప
నికిఁ బూనుకొని శ్రీసూర్యనారాయణార్పణముగా రచించి నాసోదరసో
దరీపుణు అగు సర్వజనసమామ్నాయమునకు సమర్పించితిని.

ఇది శ్రీపరదేవతాకరుణాకటాక్షలబ్ధకవితాప్రసన్న శ్రీవే
మూరివంశ పయఃపారావార పరిపూర్ణసుధా
కర శ్రీహరితసగోత్ర శ్రీసూర్యనారాయ
ణాఖ్యతనూజ శ్రీజగన్నాథప్రణీ
తంబయిన శ్రీసూర్యపు
రాణంబు సర్వం
బును సంపూ
ర్ణము.

శ్రీసూర్యనారాయణార్పణమస్తు.

శ్రీసూర్యభగవానుని ధ్యానించుటకు ఈక్రిందిశ్లోకములు మిగుల
శ్రేష్ఠములు. వానిని నిత్యము పారాయణ చేయువారికి ఆయురారో
గ్యైశ్వర్యములు తప్పక కలుగును.

సప్తార్యలు.

ఉదయాచలతిలకాయ । ప్రణతోస్మి వివస్వతే గ్రహేశాయ
అంబరచూడామణయే । దిగ్వనితాచారుకర్ణపూరాయ. 1
ఉదితవతి త్వయి వికసతి । ముకుళీతి చ సమస్తమస్తమితబింబె
న హ్యన్యస్మిన్ దినకర । సకలం కమలాయతే భువనం. 2
ఉద్బోధితకమలవనః । కృతఘటన శ్చక్రవాకమిథునానామ్
దర్శితసమస్తభువనః । పరహితనిరతో రవి ర్జయతి. 3
జయతి జనానందకరః । కరనికరనిరస్తతిమిరసంఘాతః
లోకాలోకాలోకః । కమలారుణకాంతిమండన స్సూర్యః. 4
అపనయతు సకలకలిమలపటలం । స స్సంప్రతప్తకనకాభః
అరవిందబృందవిదళన । పటుతరకిరణోత్కర స్సవితా. 5
స్ఫురితతరచారుచామీకర । హయఖురపరివృత్తరేణుకృతరాగః
హరితహయరథపటుతర । గగనాంగణదీపభాస్కరనమస్తే. 6
జయతి రవి రుదయసమయే । బాలాతపపటలసన్నిభాయస్య
కుసుమాంజలి రివ జలధా । పతంతి రథసప్తయ స్సప్త. 7
ఇతి గీతా స్సాంబపురః స్సప్తార్యా గగనదేశతః పతితాః
విలుఠంతి యస్య కంఠే । సపది రవి స్తస్య పరితుష్టః.

ద్వాదశార్యలు.

ఉద్యన్నద్య వివస్వా న్నారోహ న్నుత్తరాం దిశం దేవః
హృద్రోగం మమ సూర్యో హరిమాణం చాశు నాశయతు
నిమిషార్థే నైకేన ద్వేచ శతే ద్వే సహస్రే క్రమమాణ
యోజనానాం నమోస్తుతే నలిననాథాయ.

కర్మజ్ఞానఖదశకం మనశ్చ జీవ ఇతి విశ్వసర్గాయ
త్వం యజుఋక్సామత్వం త్వ మాగమ స్త్వం వషట్కారః. 3
త్వం విశ్వం త్వం హంస స్త్వం భానుః పరమహంస శ్చ
శివరూపా జ్జ్ఞాన మహం త్వత్తో ముక్తిం జనార్దనాకారాత్. 4
శివరూపా దైశ్వర్యం భవత శ్చారోగ్య మిచ్ఛామి
ద్వాదశధా యో విచరతి ద్వాదశమూర్తి రస్తు మె దాయ. 5
త్వచి దోషా హృది దోషా హ్యఖిలేంద్రియజదోషాః
తా న్పూషా నిహతదోషః కించి ద్రోషాగ్నినా దహతు. 6
తిమిర మివ నేత్రతిమిరం పటల మివాశేషరోగపటలం నః
కాచ మివాధినికాశం కాలపితా రోగశూన్యతాం కురుతాత్. 7
ధర్మార్థకామమోక్షప్రతిరోధిన ఉగ్రతాపకరాన్
బందీకృతేంద్రియగణాన్ రోగాన్ విఖండయతు చండాంశుః. 8
యేన వినాంధం తిమిరం యత్ర సతి చరాచరం విశ్వం
ధృతబోధం త న్నళినీ భర్తారం హర్తార మాపదా మీడే. 9
యస్య సహస్రాభీశో రభీశులేశో హిమాంశుబింబగతః
భాసయతి నక్త మఖిలం కీలయతి విపద్గణా నరుణః. 10
వాతాశ్మరీగదార్శస్త్వగ్దోషమహోదరప్రమేహాంశ్చ
గ్రహణీభగంధరాఖ్యమహారుజోఽపి త్వ మేవ హంతాసి. 11
త్వం మాతా త్వం శరణం త్వం ధాతా త్వం ధనం త్వ మాచార్యః
త్వం త్రాతా త్వం హర్తా విపదా మర్క ప్రసీద చ మమ. 12

ఇత్యార్యా ద్వాదశకం సాంబస్య పురో నభస్స్థలా త్పతితం
పఠతాం భాగ్యసమృద్ధిః సమస్తరోగక్షయశ్చ స్యాత్.
యన్మండలం దీప్తకరం విశాలం రత్నప్రభం తీవ్ర మనాదిరూపం
దారిద్ర్యదావానలదుఃఖనాశం నమా మ్యహం తత్సవితు ర్వరేణ్యం.

బ్రహ్మశ్రీ వేమూరి జగన్నాథశర్మగారిచే రచియింపఁబడిన

ఇతర వచనగ్రంథములు.

1 శ్రీమదష్టాదశపురాణసారసంగ్రహము.

2 శ్రీనారదమహర్షి జీవితము.

3 డిటో- ఇంగ్లీషు.

4 శ్రీమద్దేవీభాగవతము.

5. శ్రీమన్నారాయణుని 27 దివ్యావతారములకథలు.

వలయువారు క్రిందిచిరునామాకు వ్రాయవచ్చును.

వే మూ రి జ గ న్నా థ శ ర్మ,
మహోపాధ్యాయులు
ఆర్టుస్కూలు,
ఛత్రపురం, గంజాంజిల్లా

END OF
TITLE